

KÜLTÜR - SANAT FİNANSMANINDA ÖZERKLİK
YAKLAŞIMI
İNGİLTERE ve SANAT KONSEYİ ÖRNEĞİ

KUTSE ALTIN ÖZAFŞAR
110677014

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜR YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOÇ. DR. ASU AKSOY

2013

Kültür Sanat Finansmanında Özerklik Yaklaşımı:
İngiltere ve Sanat Konseyi Örneği

Kutse Altın Özaşar

110677014

Doç. DR. ASU AKSOY..... :
Doç. DR. SERHAN ADA :
Yrd. Doç. Dr. Gökçe
Dervişoğlu
Okandan

Am Aksoy
Serhan
Gokcehan

Tezin Onaylandığı Tarih : 14 Mart 2013
Toplam Sayfa Sayısı : 137

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Kültür
- 2) Sübvansiyon
- 3) Özerklik
- 4) Sanat Konseyi
- 5) Kültür/Sanat Politikası

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Culture
- 2) Subsidy
- 3) Arm's Lenght
- 4) Arts Council
- 5) Culture/Arts Policy

ÖZET

Bu tez çalışmasında kamunun, kültüre ve sanata doğrudan bir destek sağlamak amacıyla geliştirdiği destek mekanizmalarından biri olan ‘özerklik/ arm’s lenght yaklaşımını’ incelenmektedir. Devlet bütçesinin bir kısmının sanata ve kültüre ayrılmasının nedenleri, kamunun kültür ve sanat finansmanını gerçekleştirmek için benimsedikleri modelleri ve bir Anglosakson modeli olarak tanımlanan ‘*arm’s lenght principle /özerklik yaklaşımı*’ İngiltere Sanat Konseyi örneği üzerinden tartışılmaktadır. Son olarak bu tez çalışmasında özerk bir yapının, yani Sanat Konseyi’nin güçlü ve zayıf yanları değerlendirilerek, Türkiye’de bir konsey kurulması halinde çıkarılabilecek sonuçlara yer verilmiştir.

ABSTRACT

In this thesis study, ‘arm’s length approach’, which is a contraption developed by community to support culture and art, is examined. Reasons of the partial state budget distribution on culture and art are discussed through the ‘arm’s length approach’, defined as an Anglosaxon model and also adopted by public to finance culture and art, in Arts Council England. Ultimately, Art Council’s pros and cons are evaluated to reveal possible outcomes of an Art Council in Turkey.

ÖNSÖZ

“Öğrenciler derece almak istiyorlarsa, tez konuları bulmaları gerekecek. Dünya yüzündeki her şey hakkında tez yazılabildiğine göre, tez konuları da sonsuz sayıda demektir! Sözcüklerle dolu bir sürü sayfa; mezarlıklardan daha yaşlı yerler olan arşivlerde üst üste birikiyor. Yaşlı, çünkü oraları kimse ziyarete gitmiyor, hatta Azizler yortusu'nda bile. Kültür aşırı üretimden, sözcük çığından, nicelik çılgınlığından yok olup gitmekte.”

(Kundera, Varolmanın Dayanılmaz Hafıflığı)

Öncelikle bu çalışma süresince önerileri ile tezin şekillenmesine ve gelişmesine çok değerli katkılarda bulunan saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Asu Aksoy’a, bu çalışmayı okuyup; değerlendiren sayın Doç. Dr. Serhan Ada ve Yard. Doç. Dr. Gökçe Dervişoğlu Okandan’a teşekkürü bir borç bilirim. Bu önsöz vasıtası ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültür Yönetimi Yüksek Lisans Programı ve Kültür Politikaları ve Yönetimi Araştırma Merkezi’nde görev alan tüm bilim insanlarına ve akademisyenlere alana sağladıkları katkıdan ötürü saygılarımı sunuyorum.

Kültür Yönetimi yüksek lisans programının bana kazandırdığı bir başka değer olan sevgili arkadaşlarım Rumeysa Kiger ve Özlem Canyürek’e de bu meşakkatli süreçte yanımda oldukları için çok teşekkür ediyorum.

Sabırla her derdime ortak olan kocam Cem Yavuz’a duyduğum minnettarlığı birkaç kelime ile ifade etmem mümkün değil; o olmasaydı, hiç...

İÇİNDEKİLER

ÖZET-ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar VE GRAFİKLER	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN KÜLTÜR - SANAT DESTEĞİNİ GEREKTİREN NEDENLER VE FİNANSMAN MODELLERİ	12
1.1. Ekonomik Yaklaşımlar	16
1.2. Erdemli Mal ve Eşitlik Argümanı	23
1.3. Sosyal Yaklaşımlar	26
1.4. Finansman Modelleri	27

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR-SANAT FİNANSMANINDA ÖZERKLİK YAKLAŞIMI..	33
2.1. Batı düşüncesinde sanatta bağımsızlık kavramının gelişimi	36
2.2. Özerklik Yaklaşımının Ortaya Çıkışı	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNGİLTERE VE SANAT KONSEYİ ÖRNEĞİ

3.1. Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı	44
3.2. Arts Council England / İngiltere Sanat Konseyi	50
3.3. İngiltere Sanat Konseyi ve Merkezi Hükümet (Thatcher - Blair -Cameron) Arasındaki İlişkiler	83

SONUÇ

ÖZERKLİK YAKLAŞIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE TÜRKİYE AÇISINDAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

1. Özerklik Yaklaşımının Güçlü ve Zayıf Yanları	89
2. Türkiye Açısından Çıkarılabilecek Sonuçlar	98

KAYNAKÇA	111
----------------	-----

EKLER	124
-------------	-----

TABLolar VE GRAFİKLER

Tablo 1: Devletin Kùltür-Sanat Finansmanını Gerektiren Nedenler	15
Tablo 2: Yıllık Rapor Ve Hesaplar (Annual Report And Accounts) Verilerine Göre Kùltür, Medya Ve Spor Bakanlığı'nın Yıllık Toplam Harcamaları	49
Tablo 3: Kùltür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın Kùltür - Sanat – Kùltürel Miras Alanlarıyla İlgili Olan Yürütücü Yarı Bağımsız Kamu Kurumlarına (Executive NDPB) Tahsis Ettiği Fonlar	127
Tablo 4: İngiltere Sanat Konseyi Organizasyon Şeması	54
Tablo 5: 2006 – 2010 Yılları Arası Milli Piyango ve Kùltür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın Destekleri	56
Tablo 6: Kùltür, Medya Ve Spor Bakanlığı'nın 2010-2015 Yılları Arası İngiltere Sanat Konseyi'ne Ayırdığı Bütçe	59
Tablo 7: İngiltere Sanat Konseyi'nin Toplam Harcamalarının Yıllara Göre Dağılımı	60
Tablo 8: 2007-2010 Yılları Arası Sanat Konseyi'nin Yatırım Tablosu ...	63
Tablo 9: 2007-2011 Yılları Arasında İngiltere Sanat Konseyi'nin Finansman Sağladığı RFO'ların Sanat Alanlarına Göre Dağılımı	67
Tablo 10: 2007-2011 Yılları Arasında İngiltere Sanat Konseyi'nin Finansman Sağladığı RFO'ların Bölgelere Göre Dağılımı	69
Tablo 11: Nisan 2012 ve Mart 2015 arası Ulusal Portföy Yatırımları	78
Grafik 1: 2012 Yılından İtibaren Kuruluşları Alacakları Desteklerin Sanat Formlarına Göre Yüzdeleri	79
Grafik 2: Finansman Sağlanacak NPO'ların 2012 Yılından İtibaren Bölgelere Göre Dağılımı	80

KISALTMALAR

ACE	: Art Council England
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.k.	: Adı geçen kaynak
a.g.y.	: Adı geçen yayın
bkz.	: Bakınız
CEMA	: Committee for Encouragement of Music and the Arts
DCMS	: Department of Culture Media and Sport
Ndbp	: Non Departmental Public Bodie
NPO	: National Portfolio Organisation
Plan.	: Planlanan
RFO	: Regular Funding for Organisations
Tar.gör.	: Tarihinde görüldü.
Yay.haz.	: Yayına hazırlayan(lar)

GİRİŞ

Kültürün ve sanatın, barındırdığı içsel değer (*intrinsic value*) yanı sıra sosyal ve ekonomik değer yaratmak amacıyla da kullanılması bu alanların kamusal değer (*public value*) yaratan etkili bir enstrüman olarak görülmesine neden olmuştur. Söz konusu değerlerin kavranmasıyla birlikte, bu alanlara ilişkin hükümet politikaları oluşturulmuş ve finansal destek mekanizmaları şekillenmeye başlanmıştır. Bu destek mekanizmaları ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermektedir. Kimi ülkelerde kültür - sanat kurumları doğrudan merkezi hükümete aitken (devlet tiyatrosu, operası, balesi gibi) ve Kültür Bakanlıkları vasıtasıyla finanse ediliyorken, kimi ülkeler bu desteği, oluşturduğu yarı bağımsız yapılarla, yani Sanat Konseyleri aracılığıyla, kültür -sanat operatörlerine dağıtmayı tercih etmektedirler. Bazı ülkeler ise kültür ve sanat desteklerinin dolaylı finansman araçları ile gerçekleştirildiği ya da tüm bu destek araçlarının bir arada kullanıldığı sistemler oluşturmuşlardır.

Bu tez çalışmasının amacı kamunun, kültüre ve sanata doğrudan bir destek sağlamak amacıyla geliştirdiği mekanizmalardan biri olan '*özerklik yaklaşımını-arm's length principle*'i incelemektir.

Ancak çalışmanın hangi doğrultuda seyredeceğine ilişkin bir yol çizmeden önce, bu tez çalışması için yaptığımız araştırmalar sırasında dikkatimizi çeken bir noktaya değinmemiz gerekmektedir. Yaptığımız araştırma

sırasında hükümetlerin kültüre ve sanata verdiği desteği ifade etmek adına pek çok kavramın birbirinin yerine kullanıldığını, bu durumun da bir kavram kargaşasına yol açtığını fark ettik. Bu tez çalışması içerisinde bir dağarcık oluşturabilmek ve söz konusu kargaşayı bertaraf etmek amacıyla kullandığımız kimi terimlere ilişkin açıklamalara yer vermeyi gerekli görmekteyiz.

Destek, bu çalışma kapsamında genel olarak yardım etme, arka çıkma anlamında kullanılmaktadır. Tez çalışması içerisinde destek terimi ile kastedilen, devletin hem bütçe ayırarak hem de yasal düzenlemeler ile kültür ve sanat alanının gelişmesi için verdiği uğraşdır. Bu çalışma içerisinde, söz konusu terim daha ziyade maddi bir yardımı ifade etse de, en genelden en özele, örneğin ulusal düzeyde kültür ve sanat politikalarının oluşturulmasından, bireylerin sanatsal üretim ya da tüketime katılmasına ilişkin uygulamalara kadar devletin sağladığı katkıyı belirtebilmek için kullanılacaktır.

Finansman ise hiçbir yan anlam barındırmaksızın devletin sağladığı mali desteği içeren bir terim olarak kullanılmıştır. Bu çalışma içerisinde finansman terimi devletin, kültür ve sanat için ayırdığı kaynağın tahsisini ifade etmektedir. Devletin kültüre ve sanata sağladığı finansman ikiye ayrılmaktadır: Doğrudan Finansman ve Dolaylı Finansman.

Doğrudan finansman devletin hem doğrudan kendi kurumlarına ayırdığı bütçeyi hem de bağımsız kültür - sanat kuruluşlarına tahsis ettiği parayı ifade etmektedir. Aşağıda alt başlıklar altında incelediğimiz sübvansiyon (*subsidy*), hibe (*grants*), fon (*fund*) dışında ödüller, piyango vb. uygulamalar da doğrudan finansmana girmektedir:

a) Sübvansiyon (subsidy); oxforddictionaries.com web adresinden rahatlıkla ulaşılabileceği gibi, bir endüstri ya da iş koluna mal ya da hizmet fiyatının çok yükselmemesi için yardımcı olabilmek adına hükümet ya da bir kamu kurumu tarafından verilen parayı ifade etmektedir. Yine aynı adresten elde edilebilecek ikinci bir tanıma göre sübvansiyon, bir sanat kurumunu ya da kamu yararı gözetilen diğer kuruluşları desteklemek adına tahsis edilen bir miktar parayı ifade etmektedir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi devletin bir organı olarak hizmet eden opera, tiyatro, orkestra gibi kültür - sanat kurumlarına ya da Sanat Konseyleri gibi yarı bağımsız yapılara ayrılan ve dağıtılan parayı sübvansiyon olarak değerlendirmemiz mümkündür. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere sübvansiyon hükümetin doğrudan mali desteğini içermektedir ve bu bağlamda ele alınması gereken bir finansman mekanizmasıdır. Lakin hükümetlerin kültüre ve sanata ilişkin desteğini aktaran kimi raporlar ya da makalelerde sübvansiyon (*subsidy*) kavramının kullanılışında zaman zaman bazı karışıklıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin ‘*Financing the Arts and Culture in the European Union*’ isimli Avrupa Parlamentosu raporunda, sübvansiyon doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayrılmış (bkz: a.g.k, dipnot 19) hemen ardından kültüre ve sanata doğrudan kamu desteği modelleri arasında sübvansiyon yeniden sayılmıştır.¹

---

¹ *National governments support cultural activities by means of direct and indirect subsidies/Ulusal hükümetler doğrudan ve dolaylı sübvansiyonlar yoluyla kültürel faaliyetlere destek olurlar.* Arjo Klamer, Lyudmilla Petrova, Anna Mignosa, *Financing the Arts And*

b) Fon/fonlama ve hibe ise yakın anlamlar barındıran iki terimdir. Oxford Dictionary'e göre fon (*fund*), belirli bir amaç için bir miktar paranın ayrılmasını, kullanılmasını ve/veya verilmesini ifade etmektedir. Yine aynı kaynakta hibe (*grant*) terimi, başta hükümet olmak üzere bir kuruluşun belirli bir amaç için bir miktar para ayırıyor olması anlamına gelmektedir. Hibe çoğu kez belli başlı bir proje için ayrılan ve kullanıcılarının projeyi tamamladıktan sonra herhangi bir geri ödeme yapmak durumunda kalmadığı kaynağı da ifade etmektedir. Bu tez çalışması içerisinde bu iki terim verilen anlamlar doğrultusunda kullanılacaktır.

Dolaylı Finansman ise belirli bir maksada ulaşabilmek için, vergi indirimleri, krediler, işverenlerin sigorta primlerinde indirim, vb. konularında sağlanan kolaylıkları ifade etmektedir. Burada parayı doğrudan tahsis etmekten ziyade düzenleyici bir takım kurallarla, kuruluşların faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini destekleyecek kolaylıklar söz konusudur.

Son olarak bu tez çalışmasının odaklandığı ve başka dillere çevrilmesi son derece güç olan *arm's length* kavramına açıklık getirelim. Oxford Dictionary'e göre kelime anlamı yakınlık kurmaktan veya yakın temastan kaçınmak olarak verilen bu ifade Türkçeye *kol boyu* ya da *kol mesafesi* olarak çevrilebilir. Kültür - sanat literatüründe ise *arm's length* kavramı, hem yukarıdaki gibi belirli bir mesafede durmayı gerektiren bir çalışma yaklaşımını/prensibini hem de

---

Culture in the European Union, (Policy Department Structural and Cohesion Policies Culture and Education, Avrupa Parlamentosu, Brussels, 2006), s.iii.

kurumsal olarak yasayla ya da yönetmelikle bir üst organa bağı, ancak kendi yönetim kadrosu olan bir yapıyı ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu ifade biçimi de bizi, terminolojimizde yer alan ve sıklıkla kullanılan özerklik kavramına yönlendirmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre özerklik '*bir üst organa bağı olmakla beraber ayrı bir yasayla kendini yönetme yetkisi olan kuruluş*' olarak tanımlanmaktadır. Tez çalışmamız içinde kimi yerde kol mesafesi olarak kullanılıyor olsa da, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Asu Aksoy'un yönlendirmesi uyarınca *arm's length* terimine karşılık *özerklik* kavramı tercih edilmiştir.

Yukarıda andığımız tezin amacı doğrultusunda, tez çalışmasının ilk bölümünde öncelikle devletin niçin kültürü ve sanatı desteklemesi gerektiğinden bahsedeceğiz. Bu bağlamda, kamu bütçesinin bir kısmının kültüre ve sanata ayrılmasını haklı çıkaran, doğrudan ve/veya dolaylı yoldan bu alanlara destek verilmesini gerekçelendiren yaklaşımları/kavramları ele alacağız. Doğrudan finansman mekanizmaları yukarıda da bahsettiğimiz gibi, devletin kurumlarının kültür - sanat kişi ve kuruluşlarını bizzat değerlendirmeye tabi tutarak finanse etmesini kapsamaktadır. Dolaylı finansman, yani vergi teşvikleri, bazı kültür - sanat ürünlerinde KDV indirimleri, kimi ülkelerde kültür ürün ve hizmetleri bedelinden kesilen vergilerin yeniden bu alana yatırılmasına ilişkin kanunlar, bu alanda kâr amacı gütmeyen kuruluşların

sağladığı destekler ve bireysel bağışlar² ise bu tez çalışmasının kapsamı içerisinde yer almamaktadır.

Bu doğrultuda tezin ilk bölümünde öncelikle kamunun kültüre ve sanata ilişkin desteğini gerekçelendirdikten sonra bu desteği hangi yollarla sağladığını inceleyeceğiz. Bu bölümde kültür politikası literatüründe kamunun kültür ve sanat finansmanına ilişkin yaygın olarak kullanılan Chartrand ve McCaughey modelini ele alacağız.³ Söz konusu modeli temel alarak günümüzün kültür politikası dinamiklerini de içeren başkaca modellere ve yeni önermelere de ‘Finansman Modelleri’ başlığı altında yer vereceğiz.

İkinci bölümde özerklik/*arm's length* yaklaşımının ne anlama geldiğini daha iyi aktarabilmek için kültür - sanat politikası literatürünü ele alacağız. Bu çalışmalar ışığında bir tanım oluşturmaya; özerklik yaklaşımının merkezi hükümet politikaları ile sanat konseyleri ve sanat konseyleri ile bağımsız kültür operatörleri arasında bir mesafe koyup koymadığını tespit etmeye ve bu ilkenin/yaklaşımın gelişimine ilişkin bir süreci ortaya koymaya çalışacağız.

Sanatın bağımsız bir şekilde, siyasetçiler ve devlet politikalarından etkilenmeden, ifade alanı ve imkânı bulabilmesi fikrine atfedilen önem nereden kaynaklanmaktadır sorusu aslında başlı başına bir tez konusudur. Ancak sanatta bağımsızlık kavramı *arm's length* yaklaşımını besleyen bir temel

---

² Arjo Klamer, Lyudmilla Petrova, Anna Mignosa, *Financing the Arts And Culture in the European Union*, (Policy Department Structural and Cohesion Policies Culture and Education, Avrupa Parlamentosu, Brussels, 2006), s.54.

³ Kanadalı kültür politikası araştırmacıları Harry Hillman Chartrand ve Claire McCaughey. 1989 yılında yayınladıkları ‘The arm's length principle and the arts: an international perspective: past, present and future’ başlıklı çalışma içerisinde hükümetler ve kültür - sanat sektörü arasındaki ilişkileri tasvir ettikleri dört ana model ile kültür politikası literatürüne katkıda bulunmuşlardır.

oluşturmaktadır. Devletin kültür - sanat kurumlarıyla ne onları tamamen terk edip tek başlarına bırakacak kadar uzak, ne de tüm politikalarına, karar aşamalarına karışacak kadar yakın olmalarına, yani kol mesafesinde kalmaları gerektiğine ilişkin anlayış buradan doğmuştur. Dolayısıyla sanat konseylerinin ortaya çıkmasına yol açtığı için sanatta bağımsızlık kavramının kısa da olsa üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde ayrıca özerklik yaklaşımının ve dolayısıyla İngiltere Sanat Konseyi'nin gelişimi ve tarihine de yer verilecektir.

Üçüncü bölümde 'İngiltere ve Sanat Konseyi Örneği' başlığı altında özerklik/*arm's length* sisteminin nasıl işlediği, bütçesini merkezi hükümetin belirlediği özerk bir yapı, bağımsız bir karar verici olarak kültür - sanat alanındaki kuruluşlara bu bütçeyi nasıl paylaştığı incelenecektir. Söz konusu soruların cevabını arayacağımız bu bölümde İngiltere örneği üzerinden bir çalışma gerçekleştirmemizin en temel sebebi Büyük Britanya Sanat Konseyi'nin (*Arts Council of Great Britain*) özerklik yaklaşımını benimseyen ilk yapı olarak tanımlanmasıdır.

Elbette söz konusu Konsey özerklik yaklaşımını benimseyen tek yapı değildir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi farklı farklı ülkelerde *arm's length* yaklaşımı doğrultusunda benzerleri kurulan Sanat Konseyleri bulunmaktadır. Örneğin Finlandiya'da Eğitim ve Kültür Bakanlığı altında özerk olarak çalışan ve doğrudan merkezi hükümetin kültür - sanat bütçesinden fon alan bir sanat konseyi bulunmaktadır.⁴ İspanya'da Katalan özerk bölgesinde *Consell*

---

⁴ Arts Council of Finland, <http://www.taiteenkeskustoimikunta.fi/en/web/tkt/about-us>, 25 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA)/ Katalan Ulusal Kültür ve Sanat Fonu bu alanda hizmet sağlamaktadır. İsveç'te *Kulturrådet* tiyatro, dans, müzik, edebiyat, sanat dergileri ve halk kütüphaneleri, güzel sanatlar, müzeler ve sergiler için devletin kültür fonunu tahsis etme; devletin kültür sektöründeki harcamaları vb. bilgileri değerlendirerek kültür politikası kararları için gereken temel verileri İsveç hükümetine sağlama; kültür ve kültür politikası hakkında bilgi temin etme amacıyla çalışmalar yürütmektedir.⁵ Hollanda aynı şekilde *arm's length* yaklaşımının getirdiği mesafe doğrultusunda hareket etmektedir. Bu ülkede doğrudan Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'ndan bütçe tahsis edilen sekiz adet özerk yapı bulunmaktadır: *Mondriaan Vakfı/Mondriaan Stichting*, Edebiyat Fonu/ *Fonds voor de Letteren*, Hollanda Edebiyatı Yayın ve Çeviri Fonu/ *Nederlands Literair Produktie- en Vertalingen Fonds*, Hollanda Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimari Fonu/ *Fonds voor Beeldende Kunsten*, *Vormgeving en Bouwkunst*, Mimarlık Teşvik Fonu/ *Stimuleringsfonds voor Architectuur*, Hollanda Film Fonu/ *Nederlands Fonds voor de Film*, Hollanda Sahne Sanatları Fonu/ *Nederlands Fonds voor Podiumkunsten+*, Kültüre Katılım Fonu/ *Fonds voor Cultuurparticipatie*. Bu özerk yapılar merkezi hükümetin belirlediği kültür politikalarını uygulamaya geçirmek için hayati bir rol oynamaktadır. Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın belirlediği politikalar

---

⁵ Swedish Arts Council, <http://www.kulturradet.se/en/In-English/>, 25 Kasım 2012 tar. gör.

ışığında, tıpkı merkezi hükümet gibi, ayrı dönemler için kendi politika konularını belirlemek ve bu doğrultuda strateji geliştirmektedirler.⁶

Türkiye’de ise resmi olarak sanat konseyi statüsünde çalışan bir kurum bulunmamaktadır. Ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ‘ana hizmet birimi’ olarak yapılandırılan Sinema Genel Müdürlüğü’nün, filmlerin desteklenmesine ilişkin çalışma sistemi ve yine Bakanlık tarafından özel tiyatrolara sağlanan devlet desteği *arm’s length* sisteminin destek mekanizmalarıyla az da olsa bir takım benzerlikler taşımaktadır. Bakanlık bünyesinde sinema sektöründeki projeleri değerlendirmek üzere bir Destekleme Kurulu bulunmaktadır. Destekleme Kurulu üyeleri bakanlık temsilcisi, mesleki birliklerden birer üye ve uzman kişiler arasından bakanlıkça belirlenen üç üyeden oluşmakta ve bakanlık temsilcisi dışında kalan üyelerin hepsi iki yılda bir değişmektedir. Bu kurul bakanlık bütçesinden tahsis edilen kaynak ile yine bakanlığın belirlediği kriterlere uygun bulunan eserlere proje desteği, yapım ve yapım sonrası desteği şeklinde, doğrudan veya dolaylı destek sağlamaktadır. Özel Tiyatrolara Devlet Desteği Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmış olsa da, yeni bir yönetmelik hazırlanana kadar eskisinin hükümleri gereğince, özel tiyatrolar da aynı şekilde bir değerlendirme kurulu tarafından, bakanlığın belirlediği kriterler doğrultusunda başvurusu uygun görülen projelere yardım edilmesine ilişkin bir

---

⁶ Ineke van Hamersveld, yay.haz., *Cultural Policy in the Netherlands*,(Ministry of Education, Culture and Science / Boekmanstudies, İngilizce çeviri, Cecilia Willems, The Hague / Amsterdam, 2009) s.42

hüküm ile desteklenmektedir.⁷ Her ne kadar bu kurullar, seçim kriterlerini bakanlığa bağlı olmadan kendileri belirlemede yukarıda andığımız kol mesafesinde çalışan yapılar kadar bağımsız olmasalar da, özel kurumlara ya da projelere finansman sağlama kararlarında bakanlık dışında, sektör temsilcilerini de sürece dahil ederek belirli bir mesafe konulmasını hedeflemektedirler.

Ancak daha önce de altını çizdiğimiz gibi *arm's length* yöntemini dünyaya tanıtan ilk ülke İngiltere'dir. Bütçesini merkezi hükümetin sağladığı ama bu bütçenin kültür - sanat kurumlarına dağıtımına ilişkin kuralları ve kararları devletin belirlemediği özerk bir yapı ilk olarak bu ülkede kurulmuştur. Pek çok akademisyenin de *arm's length* yaklaşımını bir Anglo-Sakson modeli olarak tanımlaması⁸ da İngiltere'nin bu açıdan önemine vurgu yapmaktadır.

İngiltere'yi örnek olarak bu kadar detaylı incelememizin bir başka sebebi ise İngiltere Sanat Konseyi'nin çalışmalarının günümüzün kültür politikası dinamiklerini son derece iyi yansıtıyor olmasından kaynaklanmaktadır. İngiltere Sanat Konseyi, tez çalışması içerisinde yer vereceğimiz kültür - sanat alanında yürüttüğü araştırmalar, yayınladığı raporlar, sektör içerisinde geliştirdikleri sosyal (özellikle eğitim, kültüre katılım ve erişim konularında) ve

---

⁷Kültür ve Turizm Bakanlığınca Yerel Yönetimlerin, Derneklerin ve Vakıfların Projelerine Yapılacak Yardımlara İlişkin Yönetmelik, Geçici Madde 1, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.11189&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>

⁸ Delia Mucicã, *Relevance, utility and use of (quasi-)arm's length financing mechanisms for culture in SEE*, . No:4, 2005. http://www.policiesforculture.org/insight/insight4_mucica.html, 25 Kasım 2012 tar.gör.;

Vjeranka Katunarić, "Global Perceptions of Cultural Policy" *Symposium Proceedings Cultural Policy in the West II*. (Western States Arts Federation, 2000) s.22;

The Budapest Observatory, *Why Not, Indeed?*, 2002, <http://www.budobs.org/public-grants/public-grants/grant-paper-2002.html>, 20 Kasım 2012 tar.gör.;

Füsun Üstel, "Kültür Politikaları ve Kültürel Haklar." *Yerel Kültür Politikaları İçin Stratejiler Çanakkale*, (İstanbul: Anadolu Kültür, 2008) s.25.

ekonomik (sanat ve iş dünyası arasındaki bağları kuvvetlendirmek, sponsorluk, sürdürülebilirlik gibi konularda) programlarla ve şeffaflık ilkesi gereği her yıl yayınladığı kurumsal değerlendirme raporları ile özerk bir yapının nasıl yürütülmesi, işlemesi gerektiğine dair önemli bilgileri ortaya sermek açısından son derece kıymetli bir örnek teşkil etmektedir. Bunlara ek olarak bu bölümde İngiltere Sanat Konseyi ve Merkezi Hükümet başlığı altında Konsey'in farklı hükümet dönemlerinde (Thatcher, Blair ve Cameron) farklı merkezi hükümet kültür politikalarından nasıl etkilendiğinin altı çizilecektir.

Türkiye'de de zaman zaman bir sanat konseyinin kurulmasına yönelik görüşler dile getirilmektedir. Bu bakımdan sonuç bölümünün ilk alt başlığında son bir değerlendirme ile özerklik yaklaşımının güçlü ve zayıf yanları ele alındıktan sonra, ikinci alt başlıkta Türkiye'de özerklik yaklaşımının hayata geçmesi, bağımsız bir sanat konseyinin kurulması durumunda bu tez çalışmasından çıkarılabilecek birtakım sonuçlara/derslere yer verilecektir.

Son olarak bu tez çalışması boyunca İngiltere Sanat Konseyi'nin kültür politikalarını, bu politikalar doğrultusunda geliştirilen programları, fon tahsislerini ayrıntılı biçimde incelenmemizin nedeni, Türkiye'de özerk bir yapı kurulması halinde bir model oluşturmak açısından faydalı bir araştırma/kaynak olacağını düşünmemizden kaynaklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN KÜLTÜR-SANAT DESTEĞİNİ GEREKTİREN NEDENLER VE FİNANSMAN MODELLERİ

İngiltere’de Sanat Konseyi bütçesinin %30’ oranında kesintiye uğramasına, Hollanda’da hükümetinin kültür bütçesini %25 oranında düşürerek pek çok müze, tiyatro, dans topluluğu ve orkestranın ödeneklerinin azaltılmasına ya da tamamen kesilmesine⁹, İtalya’da hükümetin sanat bütçelerinde gerçekleştirdiği kesintileri protesto etmek uğruna çağdaş sanat eserlerinin yakılmasına¹⁰, içerisinde bulunduğumuz ‘tasarruf çağında’ Avrupa’da sayısız kültür - sanat kurumunun bütçelerinin ve/veya çalışan sayılarının azaltılmasına, projelerin durmasına, toplulukların dağılmasına, hatta ve hatta kurumların kapanmasına yol açan¹¹ büyük ekonomik kriz, daha önce de buna benzer ‘tasarruf’ dönemlerinde de sıklıkla tartışılan şu soruyu tekrar gündeme getirmiştir: Devlet bütçesinin bir kısmını kültür - sanat için ayırmalı mıdır?

Bu soruya ‘hayır ayırmamalıdır’ ve ‘evet ayırmalıdır’ şeklinde birbirinin tam zıttı iki yaklaşım bulunmaktadır. Biz bu tez çalışmasında ‘hayır’

---

⁹ Siobhán Dowling, *European arts cuts: Dutch dance loses out as Netherlands slashes funding*, 2 Ağustos 2012, <http://www.guardian.co.uk/culture/2012/aug/02/european-arts-cuts-dutch-dance?INTCMP=SRCH>, 17 Ekim 2012 tarihinde görüldü.

¹⁰ *Government funding for the arts: Up in flames* <http://www.economist.com/blogs/prospero/2012/04/government-funding-arts>, 17 Ekim 2012 tarihinde görüldü.

¹¹ Mark Rice-Oxley, Paul Torpey, Sean Clarke, *Culture cuts: where austerity measures are curtailing the arts – map*, 3 Ağustos 2012, <http://www.guardian.co.uk/culture/interactive/2012/aug/03/europe-arts-cuts-culture-austerity>, 17 Ekim 2012 tarihinde görüldü.

argümanını ele almayacak olsak da kısaca değinmemiz gerekmektedir. Devletin kültüre ve sanata destek vermemesi gerektiğini düşünenlerin büyük çoğunluğu sanatı, ileride ele alacağımız şekilde ‘erdemli mal’ (bkz. ss.19-20) ya da kamusal değer taşıyan bir ürün kategorisinde görmemektedir.¹² Bu, kültürün ve sanatın, otoyol, köprü ya da ulusal park inşa etmek kadar büyük bir proje olmadığını, insanlara sağlık ve/veya eğitim hizmetleri kadar fayda teşkil etmediğini¹³ düşünen kesimin savunduğu bir argümandır. Bunun yanı sıra, devlet fonlarının kültür - sanata yarardan çok zarar getirdiği¹⁴ düşüncesi de hayır argümanını destekleyenlerin benimsediği bir görüştür. Bu argümana göre devlet desteğini elde edebilmek için kurumların belirlediği seçim kriterlerini esas alan sanatçının yaratıcılığı örselenecek, sanatsal üretim kısıtlanacaktır. Bu bakımdan devlet kültürü ve sanatı finansal anlamda desteklememeli, sanatsal üretim tamamen serbest piyasaya bırakılmalıdır.¹⁵

‘Evet, devlet bütçesinin bir kısmını ayırarak sanata kaynak aktarmalı ve destek olmalıdır’ argümanını ileri sürenler, görüşlerini ekonomik ve sosyal olarak iki farklı yaklaşıma dayandırmaktadırlar. Ekonomik açıdan bakıldığında hükümet desteklerinin gerekliliğine dair argümanların başını piyasa aksaklığı çekmektedir. İkinci sırada ise yaratıcı endüstrilerin sağladığı ekonomik gelişmeler gelmektedir. Tartışacağımız ikinci başlık ise eşitlik ve erdemli mal

---

¹² James Heilbrun ve Charles M. Gray, *The Economics of Arts and Culture* (Cambridge, Cambridge University Press, İkinci Baskı, 2004), s.248.

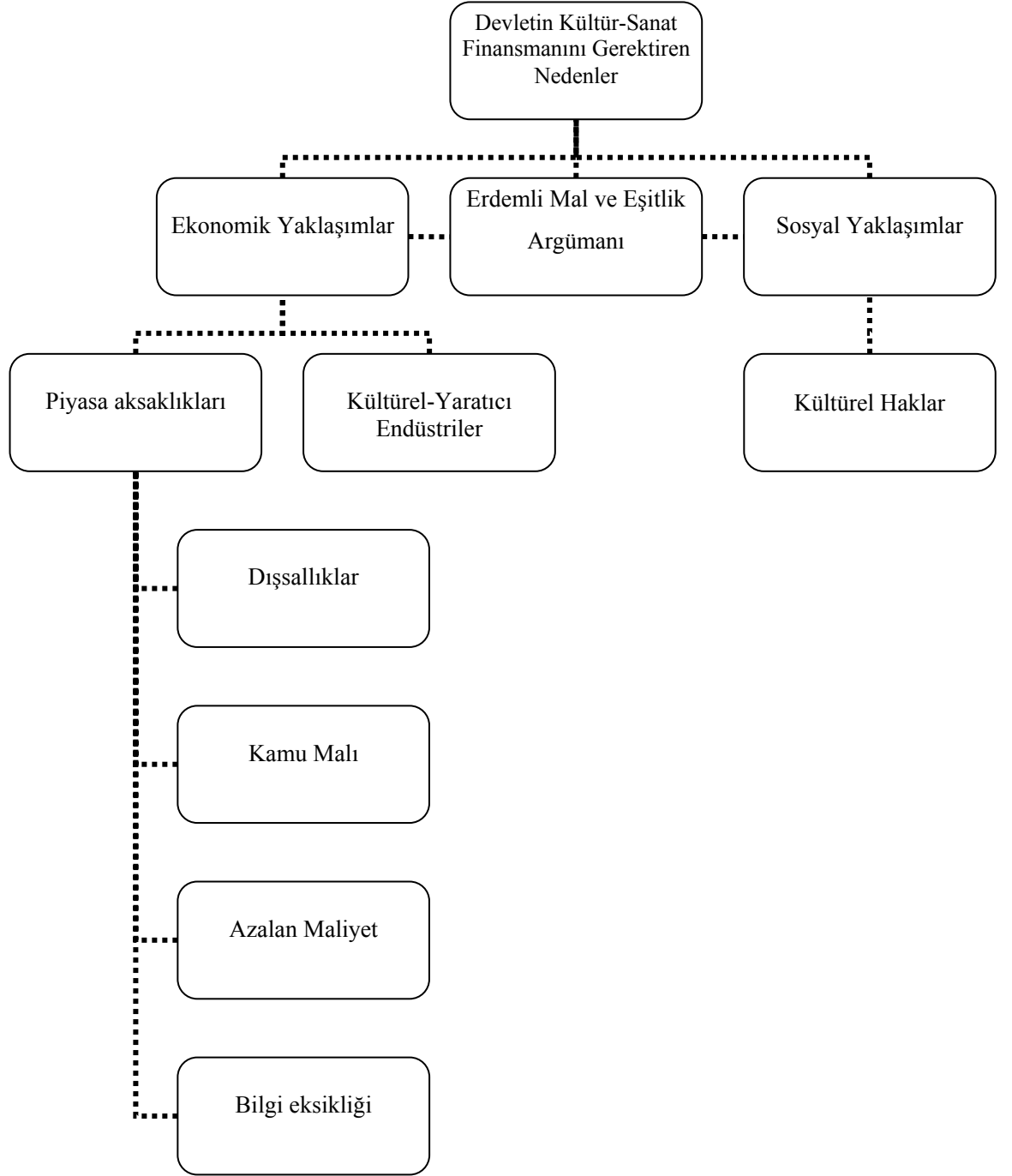
¹³ Jonathan Chait 'Hide/Seek' And The Problem With Funding Controversial Art, <http://www.tnr.com/blog/jonathan-chait/83259/hideseek-and-the-problem-funding-controversial-art#>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁴ Heilbrun ve Gray, *The Economics of Arts and Culture*, s.247.

¹⁵ A.g.e., ss.246-247.

argümanıdır. Eşitlik ve erdemli mal argümanları barındırdıkları niteliklerinden ötürü hem sosyal hem de ekonomik alanda değerlendirilebilir. Kültür - sanatta devlet desteklerinin niçin gerekli görüldüğüne dair tartışılacak son argüman ise sosyal yaklaşımlardır.

Tablo 1: Devletin Kùltür - Sanat Finansmanını Gerektiren Nedenler¹⁶

¹⁶ Bu tablo Bölüm 1 içerisinde kullanılan dipnotlarda ismi anılan kaynaklarda yer alan kavramlar ve argümanlar doğrultusunda hazırlanmıştır.

1.1. Ekonomik Yaklaşımlar

1.1.1. Piyasa Aksaklıkları

Piyasa aksaklığı argümanı devletin kültüre ve sanata maddi destek sağlamasına ilişkin oldukça ikna edici bir gerekçe sağlamaktadır. James Heilbrun ve Charles M. Gray'e göre, eğer piyasa düzgün işliyorsa devlet müdahalesine ihtiyaç kalmaz; hükümet koşu ayakkabısı ya da tenis raketi piyasasına müdahale edip bir politika oluşturmayı gerekli görmez ancak sanat alanında bu geçerli değildir. Kültürün ve sanatın oluşturduğu piyasada devlet desteği lüzumlu görülmektedir çünkü bu piyasa her zaman verimli işlememekte ve bir takım 'aksaklıklar' ortaya çıkmaktadır.¹⁷ Heilbrun ve Gray de dahil olmak üzere pek çok araştırmacı¹⁸ piyasanın verimli işlemesini engelleyen aksaklıkları, bizim de aşağıda ele aldığımız şekilde, dışsallıklar, kamu malı, azalan maliyet endüstrileri ve bilgi eksikliği olarak belirlemektedir.

a. Dışsallıklar

Heilbrun ve Gray'e göre piyasa aksaklıklarına yol açan dışsallıklar iki türdür: olumlu ve olumsuz. Burada araştırmacılar dışsal maliyete verilecek en

---

¹⁷ Heilbrun ve Gray, *The Economics of Arts and Culture*, s.222.

¹⁸ David Cwi, *Public Support Of The Arts: Three Arguments Examined*, Journal Of Cultural Economics 4:2,(1980), <http://www.springerlink.com/content/w11x227880578413/>; 25 Kasım 2012 tar.gör.

Don Fullerton, *On Justifications For Public Support Of The Arts*, Journal of Cultural Economics 15:2 (1991), <http://individual.utoronto.ca/diep/c/fullerton.pdf>; 25 Kasım 2012 tar.gör.

Bruno S. Frey, "Public Support", *A Handbook of Cultural Economics* içinde yay.haz. Ruth Towse, (Cheltenham, Glos, UK ; Northampton, USA, Edward Elgar Publishing, 2011); Lambert Zuidervaart, *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture* (New York ve Cambridge, Cambridge University Press, 2011)

klasik örneğin hava kirliliği olduğunu belirtmişlerdir.¹⁹ Sanat ise çoğunlukla dışsal fayda üreten bir kaynak olarak görülmektedir.²⁰ Bu açıdan değerlendirildiğinde Frey de aynı şekilde sanatsal faaliyetlerin temin edilmesinin üretim sürecinde yer almayan bireyler ya da şirketler için olumlu dışsal etkiler doğurabileceğini ifade etmektedir.²¹ Olumlu dışsal etkilerden yararlanan kişi ya da kurumlar, piyasadaki sanat üreticisini dikkate almaz ve karşılığını ödemedikleri bir fayda elde ederler.²² Olumlu dışsal etkilerden dolaylı olarak yararlanan bu kişi ya da kurumların sanatsal üretimin doğurduğu faydaların tüketimi için herhangi bir bedel ödememeleri, kültür - sanat piyasasındaki üretime ilişkin de bir desteklerinin olamayacağını göstermektedir.²³ İşte hükümet bu noktada piyasa aksaklığına müdahale etmek için destek vermeli ve üretimin karşılığının ödenmesini sağlamalıdır.

Heilbrun ve Gray'in öne sürdüğü gibi kültür - sanat eğitim kadar kişisel fayda sağlıyor olsa da - bunların bazılarını herhangi bir sanat eserinin tüketilmesinin ya da üretilmesinin doğurduğu keyif, teşvik, aydınlanma olarak tanımlamışlardır - bu kişisel kazanımlar, insanların kültüre ve sanata para harcamaları ya da devlet desteklerinin toplum nezdinde gerekli görülmesi için yeterli bir neden oluşturmamaktadır. Zaten araştırmacılara göre kültür ve sanat söz konusu müstakil faydalardan çok daha aşkın bir dışsal fayda üretmektedir:

---

¹⁹ Heilbrun ve Gray, *The Economics of Arts and Culture*, ss.223-224.

²⁰ A.g.e.

²¹ Bruno S. Frey, "Public Support", *A Handbook of Cultural Economics* içinde yay.haz. Ruth Towse, (Cheltenham, Glos, UK ; Northampton, USA, Edward Elgar Publishing, 2011) s.390. <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10482023&p00=towse>, 17 Ekim 2012 tarihinde görüldü.

²² A.g.e.

²³ A.g.e.

kolektif fayda²⁴. Burada Zuidervaart ‘sanatın ve kültürün hangi dışsal faydaları onu toplum için bir kamu malı olarak etiketler ve hükümet desteği için bir gerekçe yaratır?’ sorusunu sormakta ve cevabı üç başlık altında toplamaktadır: kültürel, siyasal ve ekonomik.²⁵ Sanatı gelecek nesillere aktarmak, günümüz kuşaklarının sanat eğitimlerine katkıda bulunmak, sanat formlarının gelişmesine yardımcı olmak, sanatta deneyselliği ve yaratıcılığı teşvik etmek kültürel faydalar olarak tanımlanmaktadır.²⁶ İkinci grup, yani sanatın siyasal anlamda ürettiği dışsal faydalar: sanatın uluslara bahsettiği prestij, ulusal kimliğin oluşturulması, siyasal ve toplumsal bilincin yükseltilmesi olarak ifade edilmektedir.²⁷ Ekonomik anlamda dışsal fayda, kültür - sanat faaliyetlerinin ekonomik etkilerini ele almaktadır. Bu başlık altında incelenen, ticari işletmeler için yaratıcı iş gücünün geliştirilmesi, sanat faaliyetlerinin yerel ticaretteki çarpan etkisi -turizm, göç ve yeni yatırımlar- ve henüz emeklemekte olan kimi endüstrilerin sanatla desteklenmesine ilişkin dışsal faydalar aynı zamanda yayılan faydalar olarak da değerlendirilmektedir.²⁸

b. Kamu Malı

Heilbrun ve Gray, Zuidervaart gibi kültürel, siyasal ve ekonomik olarak sınıflandırıp ayırmasalar da aşağı yukarı aynı noktalara değinerek söz konusu dışsal yahut kolektif faydaların kültür - sanat ürünlerini kamu malı niteliğine

---

²⁴ Heilbrun ve Gray, *The Economics of Arts and Culture*, s.226.

²⁵ Lambert Zuidervaart, *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture* (New York ve Cambridge, Cambridge University Press, 2011), s.26-27.

²⁶ A.g.e., s.27.

²⁷ A.g.e., s.28.

²⁸ A.g.e., ss.27-29.

sahip hale getirdiğini belirtmişlerdir.²⁹ Frey de aynı şekilde sanatın kolektif bir yapıda olduğunu, tüketimi için ödeme yapmayanlar dahil herkesin dışlanmadan kültür - sanatın yaratacağı olumlu etkiden faydalanabileceğini, bir kişinin tüketiminin diğer kişilerininkini azaltmayacağı bir nitelikte olduğu için de sanatın kamu malı sınıfında yer aldığını belirtmektedir.³⁰ Kamu malları özel mallardan farklı olarak ortak tüketime tabidir, yani herkesin eşit oranda kullanımına açıktır. Bir kişinin o malı kullanması diğer bir kişinin de aynı malı kullanmasına mani değildir.³¹ Özel malların aksine kişi kamu mallarının doğuracağı fayda için ödeme yapmasa dahi o kamu malından yararlanabilme hakkına sahiptir. Dolayısıyla kamu malları pazarda üretici tarafından fiyatlandırılan özel mallar gibi finanse edilemezler. Bu sebeplerden ötürü kamu mallarının finansmanı yine kamu tarafından yapılmalıdır.

Pazarın belirlediği ücret ödenerek bir filmin ya da kitabın aynı anda birden fazla kişi tarafından tüketilebiliyor olması, bahsi geçen sanat ürünlerinin kamu malı niteliğinde olmadığını düşündürtebilir. Ancak, yukarıda da bahsettiğimiz gibi sanat barındırdığı kolektif faydalar itibariyle doğal olarak kamu malı özelliğini taşımaktadır. Örneğin kişi hiçbir şekilde ödeme yapmamış olsa dahi bir müzenin sağladığı (ör: Louvre, Uffizi, Guggenheim Bilbao) turizm gelirinin ya da daha önce hiçbir filmine para verip gitmese de bir yönetmenin (ör: Nuri Bilge Ceylan, Krzysztof Kieślowski, Theodoros Angelopoulos) kazandırdığı itibarın, ulusal prestijini yarattığı dışsal faydadan, yani ekonomik ve toplumsal

---

²⁹ Heilbrun ve Gray, *The Economics of Arts and Culture*, s.230.

³⁰ Frey, "Public Support", s.391.

³¹ Zuidervaart, *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture*, s. 26.

etkiden yararlanmaktadır. İşte devlet finansmanı, özü itibariyle kamu malı sınıfına giren sanatın yarattığı kolektif faydaların devamlılığını sağlamak adına gerekli görülmektedir.

c. Azalan Maliyet

Piyasa aksaklıklarına neden olan bir diğer faktör ise maliyetlerin azalmasıdır. Ekonomik açıdan oldukça teknik görülen azalan maliyet kavramını Frey şu şekilde özetlemektedir:

Sanata ayrılan bütçe (sanat ödeneneği), ölçeğe göre getiri artışına bağlı olabilir ki bu da ilave miktarların daha düşük maliyetle üretilebileceği anlamına gelmektedir. Bu durumda marjinal maliyet, ortalama maliyetten daha düşük olacaktır. Fiyatın marjinal maliyete eşit olduğu etkin fiyatlandırma durumuysa, bir kayba yol açacaktır. Şayet hükümet marjinal maliyet fiyatlandırmasını vergilendirmek istiyorsa, marjinal ve ortalama maliyet arasındaki farkı karşılayarak üreticileri desteklemek zorundadır.³²

Heilbrun ve Gray örnek olarak müzeleri göstermişlerdir. Müzeler bu durumu eşitlemek için ortalama maliyete uygun bir fiyatlandırma yapmak zorundadırlar ancak bu ücret ister istemez marjinal maliyetten daha yüksek olacaktır. Marjinal maliyete eşit fiyatlandırma kuralı ihlal edildiği için de bir anlamda piyasa aksaklığı oluşmaktadır.³³

---

³² Frey, "Public Support", s.393.

³³ Heilbrun ve Gray, *The Economics of Arts and Culture*, s.235.

Devletin sağlayacağı kültür - sanat finansmanı söz konusu piyasa aksaklığını gidermeye yönelik çalışmalardan biri olarak görülmektedir.

d. Bilgi Eksikliği

Piyasa aksaklığına neden olduğu için kültüre ve sanata devlet desteğini haklı çıkararak bir diğer etmen ise bilgi eksikliğidir. Tüm katılımcılar satılan mal ve hizmetler hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadıkları takdirde piyasa tam bir verimlilik ile çalışamaz. Tüketiciler en iyisini seçebilmek için tüm opsiyonların farkında olmak zorundadır.³⁴ Söz konusu eksikliğin giderilmesi için ya tüketiciler sanat hakkında bilgi sahibi olmaya, kendiliğinden alakadar olmaya istekli olmalıdır ya da tıpkı reklamı yapılan özel mallar gibi kültür - sanat sektöründeki kurumlar da kendi iletişim ve tanıtım faaliyetlerini yürütmelidir. Ancak Heilbrun ve Gray'in Netzer'den alıntıladığı gibi kültür - sanat kurumları oldukça mütevazı bütçelerle hareket ettikleri için bu eksikliği gidermekte yetersiz kalmaktadırlar.³⁵ Dolayısıyla kültür - sanat kurumları tek başlarına toplumdaki bilgi eksikliğini giderip, ilgi uyandırmakta başarısız olmaktadır. Bu yüzden devlet desteği sanatın yaygın olarak üretilmesi ve alıcının ise bunu ilk elden tketererek bilgi eksikliğini gidermesine yardımcı olması açısından önemli bulunmaktadır.

---

³⁴ A.g.e., s.236.

³⁵ A.g.e., s.237.

1.1.2. Kültürel Yararıcı Endüstriler

Piyasa aksaklıklarının dışında kamunun kültür - sanat finansmanını ekonomik anlamda haklı gören söylemlerde ortaya atılan bir diğer önerme kültürel ve yaratıcı endüstrilerdir.

Mimari, arşivler ve kütüphaneler, el sanatları, film, televizyon, radyo, video oyunları ve multimedya dahil görsel-işitsel ürünler, kültürel miras, tasarım, festivaller, müzik, sahne ve görsel sanatlar ve yayıncılık sektörlerini³⁶ kapsayan kültürel ve yaratıcı endüstriler kavramı ekonomik bir değere işaret etmektedir. İngiltere’de yaratıcı sektörlerin, fikri mülkiyetin üretilmesi ve kullanılması yoluyla iş imkânı ve ekonomik büyümeye katkı sağlama potansiyeline sahip olduğu³⁷ düşünülmektedir. Aynı şekilde Fransa ve Kuzey Avrupa ülkelerinde de kültürel ve yaratıcı endüstrilerin yerel ekonomide yaratacağı katkıların altı çizilmektedir.³⁸ Avrupa Birliği’nde gayri safi yurt içi hasılanın %3.3’ünü ve 6.7 milyon iş hacmiyle toplam iş gücünün % 3’ünü kültür ve yaratıcı endüstriler oluşturmaktadır.³⁹ Ayrıca Avrupa Birliği’nde gençlerin kültür ve yaratıcı endüstriler alanındaki bazı sektörlerdeki istihdamlarının yüzdesinin diğer sektörlerle oranla çok daha yüksek olması da önemli bir ayrıntıdır.⁴⁰ Avrupa Komisyonu kültürel ve yaratıcı endüstrileri toplumsal ve bölgesel bir bütünlük

---

³⁶ European Commission, *Promoting cultural and creative sectors for growth and jobs in the EU*, (COM2012),s.2, <http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/documents/communication-sept2012.pdf>, 26 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

³⁷ European Commission, “Bölüm II. Delineating the cultural & creative sector”, *The economy of culture in Europe*, (Directorate General for Education and Culture, 2006), s.47, http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc885_en.pdf, 17 Ekim 2012 tar.gör.

³⁸ A.g.e., ss.46-48

³⁹ European Commission, *Promoting cultural and creative sectors for growth and jobs in the EU*, s.2.

⁴⁰ A.g.k., ss.2-3.

yaratmasının yanı sıra, yaratıcılığı ve yeniliği tetikleyen bir güce sahip oldukları için ekonominin diğer alanlarında da pozitif etkilerinin olacağını ifade etmektedir.⁴¹

İstihdam ve kültürel ürün/servis sağlayarak kolektif fayda yaratan, gelir üreten, özellikle yerel ekonomilerde yaratacağı pozitif etki ile büyüme imkanları doğuran kültürel ve yaratıcı endüstriler söz konusu niteliklerinden ötürü devlet desteği için haklı bir gerekçe oluşturmaktadırlar.

1.2. Erdemli Mal ve Eşitlik Argümanı

Piyasa aksaklıklarının dışında kamunun kültüre ve sanata destek vermesine gerekçe olarak öne sürülen bir başka yaklaşım ise eşitlik ve erdemli mallar argümanıdır.

Netzer sanatın genel olarak, çok kıymetli olmasından ötürü, piyasanın sanat tedarik etmekte tek başına yeterli olamayacağını ve gelir bariyerlerinin bazı insanları sanata erişmekten mahrum bırakacağı için erdemli mal sınıfında olduğunu, dolayısıyla kültürün ve sanatın üretiminin ve tüketiminin kamu desteği gerektirdiğini ifade etmektedir.⁴² Zuidervaart'a göre erdemli mal argümanı, herhangi bir topluluk tarafından sanatın taşıdığı içsel değerinin piyasa tarafından yeterince yansıtılmadığı düşüncesine dayanmaktadır.⁴³ Bu eksikliğin

---

⁴¹ Cultural and Creative Industries, http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/cultural-and-creative-industries_en.htm, 26 Kasım 2012 tar.gör.

⁴² Dick Netzer, *The Subsidized Muse*, alıntılan, Zuidervaart, *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture*, s. 31.

⁴³ Zuidervaart, *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture*, s. 32.

de hükümet desteği ile giderilmesi gerekir, dolayısıyla kamu kültürü ve sanatı finanse etmelidir.

David Cwi de erdemli malların genel olarak herkesçe yararlanılabilir mallar olarak tanımlandığını ve tüketimiyle, tahsisatının serbest piyasaya bırakılmayacak kadar değerli görüldüğünü belirtmektedir.⁴⁴

Heilbrun ve Gray ise erdemli malların halk ya da temsilcileri tarafından tüketilmesi son derece kıymetli bulunduğu için devlet tarafından finanse edilmeye hak kazandıklarından bahseder. Bu açıklamaya göre sağlık ve ev yardımları gibi devlet destekleri de erdemli mal niteliği taşımaktadır çünkü bu tarz bir kamu desteğini gözeten siyasi bir konsensüs bulunmaktadır. Devletin sağladığı destek sayesinde bu hizmetlerin ücreti düşürülerek herkesin yararlanmasının önü açılmaktadır. Ancak araştırmacılar böyle bir açıklamayı çoğunluğun bu harcama konularının neden özel bir muamele hak ettiğine inandığına dair bir gerekçe sağlamadığı için yeterli bulmamaktadır.⁴⁵ Heilbrun ve Gray bu konuyu iki şekilde açıklık getirmektedir: İlk yaklaşıma göre erdemli mallar önemlidir; çünkü onları sıradan tüketim mallarından ayıran bir tür ‘işsel’ ya da ‘kendine has’ bir değer taşımaktadırlar. İkinci yaklaşım ise erdemli malların insanlar için alının çok daha ötesinde, eşsiz bir kaliteye sahip olduğunun altını çizmektedir. Bu yaklaşıma göre sanatı ve kültürü bilmemek, önemini kavrayamamak pek çok insanı aslında değerini takdir edebilselerdi

---

⁴⁴ David Cwi, *Public Support Of The Arts: Three Arguments Examined*, (Journal Of Cultural Economics Volume 4, Number 2, 1980) s. 39, <http://www.springerlink.com/content/w11x227880578413/>

⁴⁵ Heilbrun ve Gray, *The Economics of Arts and Culture*, s.242.

oldukça keyif alabilecekleri tecrübelerden uzak tutmaktadır. Dolayısıyla yukarıda da bahsettiğimiz bilgi eksikliğinden kaynaklanan bir tutum söz konusudur. Bu bağlamda kültür ve sanat kamu tarafından finanse edilerek herkesin iştirak edebileceği ve faydalanabileceği bir seviyeye getirilmeli; insanların kendi iyilikleri için söz konusu erdemli malları daha fazla tüketmesinin önü açılmalıdır.⁴⁶

Eşitlik argümanının ise iki şekilde karşımıza çıktığını görmekteyiz: sosyal (yaş, cinsiyet, ırk ve dile bakılmaksızın her türlü insanın sanattan ve kültürden yararlanabilmesi) ve ekonomik. Zuidervaart'a göre etkin bir piyasa bile kamu mallarının nüfus genelinde dağıtılmasında oldukça büyük eşitsizlikler üretebilir.⁴⁷ Yani kültür - sanat piyasası ne kadar düzgün işlerse işlesin, devlet desteği olmaksızın tek başına, sanatın tüm alanlarının bütün nüfus genelinde erişebilir olmasını sağlayamaz. Devlet bu noktada sağlayacağı finansman ile söz konusu eşitsizliği gidermek zorundadır. Hükümetler zengin ya da fakir olmasına bakmaksızın herkesin söz konusu kamu mallarından yararlanmasına imkan sağlamalıdır. Dahası yukarıda da tartıştığımız gibi kültür - sanat erdemli bir mal olarak kabul edildiği için eşit ve erişilebilir olmalıdır. Eşitlik argümanının öne çıkardığı bir başka sorun ise insanların yaşadıkları coğrafyada yeterli kültür - sanat tesisinin bulunmamasıdır. Devlet sağlayacağı destek ile kültürel tesislerin toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını sağlamalıdır. Zuidervaart sebebi ne olursa olsun bu ekonomik tartışmaların erişim mevzuuna

---

⁴⁶ A.g.e., s.243.

⁴⁷ Zuidervaart, *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture*, s.29

odaklandığını belirtmektedir. Bu tartışmalara göre kendi işleyişine bırakılan piyasa nüfusun belli bir kesiminin kimi sanat aktivitelerine erişmesine olanak sağlamamaktadır. Bu adaletsizlik piyasanın kendi araçları ile giderilemiyorsa (örneğin, bilet fiyatlarının düşürülmesi, ücretsiz aktiviteler, vb.) devlet müdahalesi gerekmektedir ve devlet desteği ile eşitlik adına çözüm aranmalıdır.⁴⁸

1.3. Sosyal Yaklaşımlar

Ekonomik yaklaşımların yanı sıra devletin kültür - sanata verdiği desteği gerekçelendirecek sosyal kavramlar da bulunmaktadır. Pek çok hükümetin (örneğin Kanada, Finlandiya, Fransa, İngiltere⁴⁹) kültür politikalarında yer alan bu kavramların başını kültürel haklar çekmektedir. Avrupa Konseyi çatısı altında, ulusal kültür politikalarını izlemek ve bilgileri güncellemek için kurulan web tabanlı bir sistem olan *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*'ta yapılan tanıma göre kültürel haklar, 'ifade özgürlüğü; kültürel mirasa sahip çıkma hakkı; sanat ve kültür alanında özgür bir biçimde yaratıcı çalışmalar ortaya koyabilme hakkı; bilimsel, edebi ve sanatsal üretimden kaynaklanan maddi ve entelektüel çıkarları koruma hakkı; kültürel

---

⁴⁸ A.g.e.

⁴⁹ Council of Europe/ERICarts: "*Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*", 12th edition 2011, Country Profile Canada, 'General objectives and principles of cultural policy', <http://www.culturalpolicies.net/web/canada.php?aid=23>
Finland 'General objectives and principles of cultural policy', <http://www.culturalpolicies.net/web/finland.php?aid=>
France 'Historical perspective: cultural policies and instruments' <http://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=1&cid=1170&lid=en&curl=33>
United Kingdom 'General objectives and principles of cultural policy' <http://www.culturalpolicies.net/web/unitedkingdom.php?aid=23> bölümlerinden derlenmiştir.

yaşama katılma hakkı; herkesin erişebileceği ve kullanabileceği kütüphane, eğlence, bilgi ve kültür servisleri hakkı; kişinin kendi kültürünü seçme hakkı; kültürün geliştirilmesi ve korunması hakkı ve son olarak kültüre, kültürün özerkliğine ve kültürel kimliğe saygı duyulması’ olarak tanımlanmıştır. İletişim Fakültesi, Sanat ve Kültür Yönetimi Bölümü Lisans ve Kültür Yönetimi Yüksek Lisans programı öğretim üyesi Doç. Dr. Serhan Ada tarafından yayına hazırlanan Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikası Raporu’nda da kültürel haklar ‘insan haklarının ayrılmaz bir parçası’ olarak sunulmaktadır.⁵⁰ Rapora göre, bu hakların korunması devletin asli görevidir. Tıpkı yukarıda değindiğimiz kamu malları gibi kültürel hakların korunması ve söz konusu hakların korunması için gereken finansal desteğin sağlanması da özel sektöre bırakılmayacak kadar kıymetlidir ve devlet güvencesi altına alınmalıdır. Devlet hiçbir ayırım gözetmeksizin (cinsiyet, etnik kimlik, dil, yaş, inanç) vatandaşına bu hakları temin etmek adına kültür ve sanata eşit bir şekilde erişimini sağlamalı ve vatandaşların bu erdemli kamu mallarının kullanabilmelerine olanak vermek için destek araçları geliştirmelidir.

1.4. Finansman Modelleri

Yukarıda devletin niçin kültüre ve sanata destek sağlaması gerektiğine değinen argümanları inceledikten sonra bu başlık altında, hükümetlerin bu alanı desteklemek için geliştirdikleri finansman modellerine yer vereceğiz.

---

⁵⁰Serhan Ada, yay.haz., *Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikası Raporu*, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011), s.134.

Devletlerin kültürü ve sanatı desteklemek için benimsedikleri yöntemleri dört gruba ayıran Chartrand ve McCaughey'in çalışması, her ne kadar neden hükümetlerin bu alanları finanse ettiklerini bizim yukarıda değindiğimiz yaklaşımları/argümanları içeren bir araştırmayla ortaya koymasa da, kültür politikası literatüründe yaygın olarak kullanılan bir modelledir.⁵¹ Bu modellemedeki kategoriler şu şekilde sıralanmaktadır: *Facilitator*, *Architect*, *Engineer* ve *Patron*.⁵²

Amerika'nın örnek olarak gösterildiği *Kolaylaştırıcı (Facilitator)*, temel olarak vergi indirimleri, bireysel bağışlar ya da kurum sponsorlukları ile mali desteği teşvik ederek, devletin doğrudan finansmanının yok denecek kadar az olduğu, kültürün ve sanatın desteklenmesinde dolaylı bir mali desteğin benimsendiği bir modeldir.

Mimar (Architect) modeli daha müdahaleci bir yapıdan bahsetmektedir. Fransa örneğinin verildiği bu modelde kültür ve sanat doğrudan Kültür Bakanlığı tarafından desteklenmektedir. Bu modele göre hükümet kültürü ve sanatı sosyal refahın ve adaletin bir parçası olarak görmektedir. Dolayısıyla hükümetin sanat yatırımları sanatsal yaratıcılığa odaklanmaktan ziyade sanatın toplumsal etkileri üzerine odaklanmaktadır.

---

⁵¹ Christopher Madden, yay.haz., *The Independence of Government Arts Funding: A Review*, D'Art Topics in Arts Policy, No. 9, (Sydney, International Federation of Arts Councils and Culture Agencies, 2009), s.31

⁵² Harry Hillman-Chartrand ve Claire McCaughey (1989) '*The arm's length principle and the arts: an international perspective: past, present and future*', <http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm#ALTERNA><http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm#ALTERNATIVE> **MODES OF PUBLIC SUPPORTTIVE MODES OF PUBLIC SUPPORT**, 25 Kasım 2012 tar.gör.

Mühendis (Engineer) modeline ise eski SSCB ülkeleri ya da Kuzey Kore gibi totaliter rejimleri örnek olarak gösterilmektedir. Bu modelde devlet kültür ve sanat üretiminin tüm araçlarına sahiptir ve bu araçları siyasi amaçlarını gerçekleştirmek adına propaganda yapmak için kullanmaktadır.

İngiltere'nin öncü olarak gösterildiği *Hami (Patron)* modeli hükümet destekli özerk bir sanat konseyi oluşturularak, bütçesinin merkezi hükümet tarafından belirlendiği ancak sanatsal konularda karar verme sürecinden hükümetin uzaklaştırılmasını içeren diğer adıyla *arm's length* yaklaşımından bahsetmektedir.

Chartrand ve McCaughey'in kamunun finans mekanizmalarını inceleyerek ortaya koyduğu dört başlıklı analitik gruplandırmasını temel alarak yeni önermelerde bulunan pek çok akademik çalışma gibi⁵³ biz de bu modeller doğrultusunda günümüzün kültür politikası dinamiklerini değerlendirerek hükümetlerin kültür - sanat finansmanı için belirlediği yöntemlere bakarak üç başlık önerebiliriz: Kolektif Yaklaşım⁵⁴, Adem-i Merkeziyetçilik ve Paralel Sistemler⁵⁵.

İsveç'in örnek olarak gösterildiği kolektif yaklaşım modelinde devlet, özel sektör, sivil toplum, kişisel hamiler ve kültürel meslek kuruluşları⁵⁶ politika

---

⁵³ Madden, *The Independence of Government Arts Funding*, ss. 31-35.

⁵⁴ Annette Zimmer ve Stefan Toepler, *The Subsidized Muse: Government and the Arts in Western Europe and the United States*, *Journal of Cultural Economics* 23:1-2 (1999), ss. 39-42, <http://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1007565515785>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

⁵⁵ Asu Aksoy ve Zeynep Enil, *Kültür Ekonomisi Envanteri 2010* (İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011) ss. 233-235.

⁵⁶ Council of Europe/ERICarts: "*Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*", 12th edition 2011, Country Profile Sweden '2.1 Main features of the current cultural policy model' <http://www.culturalpolicies.net/web/sweden.php?aid=21>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

oluşturma ve uygulama sürecinde birlikte hareket etmektedir. Bu modelde, hükümetin kültüre ve sanata destek sağlamak için geliştirdiği finans kaynakları, toplumun çeşitli katmanlarını temsil eden siyasi partilerin, sektörün ve de kültür - sanatla ilgili mesleki kuruluşların desteklediği bir konsensüs sonucunda oluşturulmaktadır.

Adem-i Merkeziyetçilik yaklaşımına göre sanatı ve kültürü toplumun her kesimine ulaştırmak, sanatsal ve kültürel üretim için ayrılan kaynakları daha etkili ve eşit tahsis etmek, sanat üreticisinin ve katılımcısının ihtiyaçlarına yakından kulak vermek için yönetimi tek elde toplamak yerine paylaştırmak, tketicye en yakın birimin kontrolüne bırakmak gerekmektedir. Bu yaklaşımı iki türlü ele almak mümkündür. Birincisi, Almanya ve İsviçre rneğinde olduğu gibi, devletin yönetim biçiminden kaynaklanan bir adem-i merkeziyetiliktir. Bu ülkelerde kültür - sanat finansmanını ulusal bir merkezi yapı değil, sanatçının ve toplumun ihtiyaçları ile daha yakından ilgilenmek⁵⁷ maksadıyla federal hükümetler, kantonlar ya da belediyeler üstlenmiştir. İkincisi ise rneğin İspanya'da olduğu gibi merkezi hükümet kültür varlıklarının korunması, ifade özgürlüğü, telif hakkı vb. mevzuatla ilgilenirken, müzeler, kütüphaneler gibi başlıca sanat kültür kurumlarının yönetimi bölgelere bırakılmıştır.⁵⁸ Finlandiya'da ulusal sanat ve kültür kurumları mali ve idari olarak merkezi hükümetin sorumluluğundadır. Ancak hükümet aynı zamanda belediyeler

---

⁵⁷ A.g.k., Switzerland '2.1 Main features of the current cultural policy model' <http://www.culturalpolicies.net/web/switzerland.php?aid=21>, 25 Kasım 2012 tar.gr.

⁵⁸ A.g.k., Spain '2.1 Main features of the current cultural policy model' <http://www.culturalpolicies.net/web/spain.php?aid=21>, 25 Kasım 2012 tar.gr.

vasıtasıyla bölgesel ve yerel kültür kurumları için finansman sağlayarak kültür - sanata daha eşit ve geniş bir katılımı teşvik etmektedir.⁵⁹

Paralel Sistem’de ise devlet ve özel sektörün kültür - sanat destekleri birbirine paralel biçimde yürümektedir. Türkiye’nin örnek olarak verilebileceği bu modelde devletin kültür politikaları ile özel sektörün belirlediği politikalar farklı olabilir. Örneğin, hükümet milli ya da kültürel değerleri öne çıkaran bir yaklaşımı teşvik ederken, özel sektör bu değerlerden bağımsız olarak, kimi zaman sadece reklam ve promosyon amacıyla kimi zaman ise katılımcılığı teşvik etmek ya da erdemli mallar ortaya koyabilmek adına kültürel ve yaratıcı endüstrilere ya da doğrudan kültüre ve sanata mali destek sağlamaktadır. Söz konusu modelde devlet ve özel sektörün yolları kimi zaman çakışabilir, özel sektörün sponsorluğunda gerçekleştirilen bir restorasyon projesi ya da hükümetin tahsis ettiği alanda gerçekleştirilen bir sanatsal faaliyet bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu model temel olarak şunu vurgulamaktadır: Hükümet bir tarafta kendi kültür - sanat kurumlarına ve ürünlerine yatırım yaparken, özel sektör de diğer tarafta aynı şekilde kendi kültür kurumlarına yatırım yapmaktadır.⁶⁰

Bu bölümü tamamlarken altını özellikle çizmemiz gereken bir nokta bulunmaktadır. Bahsettiğimiz yaklaşımlardan herhangi birini benimseyip bir kültür politikası olarak uygulamaya koymuş olmak diğerlerini göz ardı etmeyi

---

⁵⁹ A.g.k., Finland ‘2.1 Main features of the current cultural policy model’
<http://www.culturalpolicies.net/web/finland.php?aid=21&ycc=200&Terms=decentralisation>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

⁶⁰ Aksoy ve Enil, *Kültür Ekonomisi Envanteri 2010*, ss. 233-235.

gerektirmez. Ulusal kültür ya da sanat politikaları pekala söz konusu modellerin bir karışımını içeriyor olabilir. Örneğin hükümet bütçelerinin derin yaralar aldığı ve kültür - sanat finansmanının ciddi kesintilere uğradığı kriz zamanlarında *Architect* modelini benimsemiş olan bir ülke, bireysel bağışların ya da özel sektör sponsorluklarının öne çıktığı *Facilitator* modeline gönderme yapan bir takım politikalar uygulamaya koyabilir. Ya da Hollanda'da olduğu gibi bir ülke kültür politikası modeli olarak merkezi yönetimi (*Architect*) ve sanat konseylerini (*Patron*) bir arada kullanmayı tercih edebilir. Kısaca bir modeli benimsiyor olmak diğerlerinin tümüyle dışlanmasını gerektirmemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR-SANAT FİNANSMANINDA ÖZERKLİK

YAKLAŞIMI

Yukarıda Patron modeli olarak bahsettiğimiz ve ilk olarak 1945 yılında büyük Britanya Sanat Konseyi'nin başkanı Sir John Maynard Keynes⁶¹ tarafından başlatılan özerklik yaklaşımı genel olarak hükümetin başka bir kurum aracılığıyla devlet yardımıyla (*grant-in-aid*) bulunması, bu şekilde doğrudan sübvansiyon kararını kendi vermemesi şeklinde ifade edilmektedir. Lakin pek çok kaynakta⁶² İngilizlere özgü, ya da bir Anglosakson modeli olarak tanımlanan *arm's length* yaklaşımının ne ifade ettiğini açıklığa kavuşturmak için kültür - sanat politikası literatüründeki çeşitli tanımlara göz atmak gerekmektedir.

---

⁶¹ 1883-1946 yılları arasında yaşamış olan İngiliz iktisatçı. Modern makroekonominin yaratıcılarından biri sayılır. 20. yüzyılın en önemli iktisatçısıdır. Fikirleri Keynesçi ekonomi ekolünün doğmasına sebep olmuştur. Versay Barış Anlaşması'nda Hazine temsilcisi olarak çalışmış, daha sonra da pek çok defa İngiliz Hükümeti'nde danışmanlık yapmıştır. Dünya Ekonomik Buhranı sırasında yayınladığı çalışma hem İngiliz hem de Amerikan hükümetleri tarafından oldukça ciddiye alınarak değerlendirilmiştir. Büyük bir iktisatçı olmasının yanı sıra Bloomsbury Grubu'nun bir üyesi ve ciddi bir sanat düşünürü olan Keynes, hükümetin savaş sırasında sanata fon ayırmasını sağlamış, savaştan sonra İngiltere Sanat Konseyi'nin kurulması için gerekli çalışmaları yürüterek, kurucu başkan sıfatını elde etmiştir.

⁶² Chartrand ve McCaughey *The arm's length principle and the arts: an international perspective — past, present and future* ve The Budapest Observatory, *Arm's Length Financing in Culture: Why? Why not?* 2001, <http://www.budobs.org/public-grants/public-grants/grant-paper-2001.html>, 20 Ocak 2012 tarihinde görüldü.

Chartrand ve McCaughey özerklik yaklaşımını çoğulcu demokrasilerde lüzumsuz güç ve çıkar çatışmalarının önüne geçmek için gerekli görülen ‘denetim ve denge’ sisteminin temeli olarak tanımlamıştır.⁶³

Quinn ise söz konusu yaklaşımdan, sanat konseylerinin merkezi hükümetten belirli bir ölçüde bağımsız olarak çalıştığı ve merkezi siyasi otoritenin tesirinin minimum oranda tutulduğu bir yöntem olarak bahsetmektedir.⁶⁴

Matarasso ve Landry’e göre özerklik yaklaşımı, parlamentonun yarı-bağımsız kurumlara yani sanat konseylerine kendi kültür politikalarını ve harcama seçeneklerini belirleyebilmesi için para aktararak destek olmasıdır.⁶⁵

Mundy özerklik yaklaşımından siyaset ile kültür - sanat sektörü arasında bağımsızlık tamponu koymaya çalışan bir model olarak söz etmektedir.⁶⁶

Murcica ise Chartrand ve McCaughey’in tanımını benimseyerek söz konusu modeli kültür - sanat sektörüyle devlet arasında gereksiz çıkar çatışmalarını önleyerek hükümetin kültürel sektörün demokratikleşmesine dair verdiği bir söz olarak görmektedir.⁶⁷

2009-2013 yılları arası İngiltere Sanat Konseyi Başkanlığı yapmakta olan Liz Forgan, 2009 yılında yaptığı bir konuşmada *arm's length* yaklaşımını, yerel

---

⁶³ Chartrand ve McCaughey *The arm's length principle and the arts: an international perspective — past, present and future*.

⁶⁴ Ruth - Blandina M. Quinn, *Distance or intimacy?—The arm's length principle, the British government and the arts council of Great Britain*, International Journal of Cultural Policy, 4:1, (1997), ss.127-159.

⁶⁵ François Matarasso ve Charles Landry, *Balancing act : twenty-one strategic dilemmas in cultural policy*, (Belçika, Council of Europe Publishing, 1999) s.23.

⁶⁶ Simon Mundy, *Cultural policy A short guide* (Almanya, Council of Europe Publishing, Mayıs 2000) s.33

⁶⁷ Delia Mucica, *Cultural Legislation: Why? How? What?*, (Strasbourg, Council of Europe, 2003) s.19

ya da ulusal hükümetlerin sanatı ve sanatçıyı günlük parti politikalarından bağımsız olarak desteklemek adına geliştirilen bir sistem olarak tanımlamıştır.⁶⁸ Kültürü - sanatı içerik ve yaratıcı ifadenin doğası açısından siyasi müdahalelerden uzak tutan özerklik yaklaşımının; politikacıları da, sanatçıların bazen taşkın, nahoş ya da başka türlü can sıkıcı işlerinden dolayı sorumlu tutulmasını engelleyen bir sistem olduğunu belirtmiştir.

Kısaca özetlemek gerekirse, demokratik bir seçim süreci ve kamuya bağlı olan ya da olmayan kültür operatörlerine destek sağlamak adına hükümetin maddi kaynak ayırdığı, ancak seçim süreci ve kaynağın tahsisi aşamalarına karışmayarak bunu yarı bağımsız bir kuruma devrettiği sistem, kültür - sanat politikası literatüründe özerklik/*arm's length* yaklaşımı olarak adlandırılmaktadır.

Özerklik yaklaşımı, yukarıda yapmış olduğumuz tanımlardan da görülebileceği üzere, sanatın bağımsız bir şekilde politikacıların ve hükümetlerin beklentilerinden etkilenmeden ifade imkanı bulabilmesi fikri etrafında şekillenen bir kamu desteği mekanizmasıdır. Bu noktada, İngiltere'de yirminci yüzyılın başlarında kültüre ve sanata destek sağlayan özerk bir kamu kurumunun oluşturulmasına giden yolda sanatta bağımsızlık kavramı nasıl bir rol oynamıştır sorusunu sormamız gerekmektedir.

---

⁶⁸ Arts Council England Press Office, 'Arts Council Chair calls for defence of the arms-length principle', <http://press.artscouncil.org.uk/content/detail.aspx?ReleaseID=906&NewsAreaId=2>, 13 Kasım 2009, 27 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

Tezin bu bölümünde batı düşüncesinde sanatta bağımsızlık kavramının gelişimini ve bu düşüncenin kültür - sanata destek sağlayacak yeni mekanizmaları nasıl şekillendirdiğini inceleyeceğiz.

2.1. Batı düşüncesinde sanatta bağımsızlık kavramının gelişimi

İngiltere’de sanat için ayrı bir destek mekanizmasının kurulmasına yol açan politikaların şekillenmesinde ve hatta bugün bile özellikle Batı dünyasında oluşturulan kültür - sanat politikalarında önemli yer tutan ‘*art for art’s sake*/ sanat sanat içindir’ felsefesi on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında gelişmiştir. Aydınlanma Çağı’nda ortaya çıkan ve İngiltere ile Fransa’da gelişim gösteren bu düşünce Eleonora Belfiore ve Oliver Bennett’e göre Kant’ın düşüncelerinin yanlış yorumlanması ve çarpıtılması sonucu doğmuştur.⁶⁹

19. yüzyıla kadar sanat üretimi kilisenin, zengin tüccar ailelerin ya da soylu kişilerin zevkleri ve desteği doğrultusunda şekillenmekteydi. Dolayısıyla sanata verilen değer de sanat hamileri tarafından belirlenmekteydi. Sanatın bu himaye altında hizmet etmesi genel kabul gören bir yaklaşımdı; zaten finansal destek sağlayabilecek başka bir mekanizma bulunmadığı için aksinin düşünülmesi de imkansızdı.⁷⁰ Mirza’ya göre 16. yüzyıldan itibaren resmi sanat okullarının kurulması ve Avrupa’da sanat tarihinin yazılmaya başlanmasıyla sanat alanı

---

⁶⁹ Eleonora Belfiore ve Oliver Bennett, *The Social Impact of the Arts: An Intellectual History* (Chippenham ve Eastbourne, Palgrave Macmillan, 2008), s.177.

⁷⁰ Munira Mirza, *The Politics of Culture: A Case for Universalism* (Chippenham ve Eastbourne, Palgrave Macmillan, 2012), s.21.

saygınlığını ve bağımsızlığını kazanmaya başladı; 18. yüzyıla gelindiğinde ise sosyal yaşamın kurumları ile sanat ve kültürel pratik alanında kökten bir kopuş yaşandı.⁷¹ Belfiore ve Bennett bu kopuşta Kant düşüncesinin önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedirler. Sanatta bağımsızlık kavramının ilk kez Kant'la teorik anlamda ortaya konulduğunu ileri süren araştırmacılar Kant'ın, sanat eserlerinin kendileri dışında hiçbir şekilde nihai amaca hizmet etmediklerini; bu bakımdan da amaçtan ya da ereklilikten uzak, arınmış olduklarını savunduğunu belirtmektedirler.⁷²

Yine Belfiore ve Bennett'dan özetlersek bunu takip eden yıllar içerisinde sanat ve ahlak birbiriyle bağdaşmayan kavramlar olarak görülmeye başlanmış; 19. yüzyıl estetiği sanatın Hıristiyan öğretisinin hizmetinde olması anlayışını reddetmiştir. 19. yüzyılda yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler, 'sanat sanat içindir' felsefesinin sanayileşme sürecinin toplumda oluşturduğu değişikliklerle birlikte yeniden şekillenmesine sebep olmuştur. Kilisenin ya da soylu ailelerin himayesi altında olan ve üretimlerine söz konusu yapılar tarafından yön verilen sanatçılar, 19. yüzyılda bu bağlarından kurtularak serbest piyasa ilkeleriyle tanışmışlardır. Ancak Geir Vestheim'in de vurguladığı gibi, bu özgürlüğün bir bedeli vardır. Değişen ekonomik ve siyasal sistemle birlikte tek bir kişi ya da aileden oluşan sanat hamiliğinin yerini, liberal devlet ve kapitalist piyasa

---

⁷¹ A.g.e., s.22.

⁷² Belfiore ve Bennett, *The Social Impact of the Arts : An Intellectual History*, s.178.

ilkelerinden müteşekkil bir patronaj almıştır.⁷³ Bu koşullar altında ‘sanat sanat içindir’ doktrini de, yeni gelişmeye başlayan kapitalist sistem içerisinde sanatın ticarileştirilmesini vurgulayan değerlere karşı bir alternatif değer yaratma misyonunu taşımaya başlamıştır.⁷⁴

Kısaca ilk önce kilise, tüccarlar ve soylu aileler ile bağlarını koparmaya çalışan sanat üreticileri, daha sonra sanatı birtakım sosyal ve ahlaki değerlerden arındırarak yola devam etmişlerdir. Sanayileşme sürecinin başlayışıyla birlikte yeni bir tehlike doğmuş ve sanat, hamiler yerine burjuva sınıfının beklentileri doğrultusunda ticarileşmeye başlamıştır. ‘Sanat sanat içindir’ doktrini bu noktada, söz konusu ticarileşmeye ve piyasa erklerinin sanatı yönlendirmesine karşı duran bir pozisyon almıştır.

2.2 Özerklik Yaklaşımının Ortaya Çıkışı

‘Sanat sanat içindir’ anlayışı kültür ve sanat kurumları için de bağımsızlık kavramının yerleşmesine neden olmuştur. 1800’lerin başına kadar aristokratların evlerinde ya da villalarında sergilenen kişisel koleksiyonlar yalnızca sahiplerinin fiilen tanıdıkları veya soylu kişiler tarafından ziyaret edilebiliyordu. O dönem, bir anlamda kültür - sanat kurumları olarak görülen ve soylu ailelerin hamiliği altında gelişmekte olan koleksiyonların sergilendiği bu

---

⁷³ Geir Vestheim, *The Autonomy of Culture and the Arts – from the Early Bourgeois Era to Late Modern «Runaway World»*, ICCPR2008 International Conference on Cultural Policy Research, s.4

⁷⁴ Belfiore ve Bennett, *The Social Impact of the Arts : An Intellectual History*, ss.183-186.

alanların halkın erişimine açılması ve bağımsız kılınması tartışılmaya başlanmıştır.⁷⁵

Vestheim'a göre 19.yüzyılın ikinci yarısında ise 'sanat sanat içindir' anlayışı kurumlarda da etki göstermeye başlamış; tıpkı sanatçılar gibi kültür - sanat kurumlarının da bağımsız ve özerk olması gerektiğine dair düşünceler yaygınlaşmıştır.⁷⁶ Aslında bu durum hem Vestheim hem de Mirza tarafından bir paradoks olarak tanımlanmaktadır. Vestheim, ulus inşası döneminde sanatın siyasetçiler tarafından sosyal bütünleşme, milli kimlik oluşturma ve prestij için oldukça önemli görülmesini ve ulusal kültür ile bu kültürün kurumlarına hizmet eden, devletin destek sağladığı mekanizmaları geliştirirken bir yandan da sanatın ve kültürün devletin iktidarından bağımsız olması gerektiğini savunmalarını bir paradoks olarak tanımlamaktadır.⁷⁷ Mirza da siyasetçilerin kültür alanını piyasanın ve toplumun baskılarından koruyabilmek için devlet müdahalesi geliştirmesini bir paradoks olarak görmektedir. Buna rağmen Mirza'ya göre devletin kültür - sanat desteği kültürü, piyasa ilkelerinden, zengin hamilerden ya da toplumun değişim gösteren zevklerinden bağımsız kılmaktadır ve sanatın kamu malı niteliği taşıyarak var olmasına imkan sağlamaktadır.⁷⁸ Tezin ilk bölümünde sözünü ettiğimiz devletin niçin kültüre ve sanata destek vermesine gerektiğine ilişkin argümanları incelerken bu

---

⁷⁵ Holger Hoock, 'Reforming culture: national art institutions in the age of reform' ,*Rethinking the Age of Reform: Britain 1780–1850*, editörler Arthur Burns ve Joanna Innes,(Cambridge University Press, 2003), s.257.

⁷⁶ Geir Vestheim, *The Autonomy of Culture and the Arts – from the Early Bourgeois Era to Late Modern «Runaway World»*, s.6.

⁷⁷ A.g.e., s.6

⁷⁸ Mirza, *The Politics of Culture: A Case for Universalism*, s.29.

durumun biz de altını çizmiş; sanatın hem kamu malı hem de erdemli mal sınıfında olduğunu, dolayısıyla devlet tarafından desteklenmesi gerektiğini belirtmiştik.(bkz.ss.15-16 ve ss.19-20)

Bu gelişmelerin ve tartışmaların akabinde 1939 yılında İngiltere’de kültüre ve sanata finansal destek sağlayan ilk devlet kurumu olma özelliğini taşıyan *Committe for Encouragement of Music and the Arts* (CEMA) kurulmuştur. CEMA’nın o dönemde amacı sanata dair anlayışın ve bilginin yaygınlaştırılması iken, ortak hareket ettiği Hazine (*Treasury*) ve Çalışma Bakanlığı (*Ministry of Labour*) CEMA’nın varlığını yalnızca ulusal savaş politikalarına ilişkin bir çaba gösterdiği takdirde haklı görmekteydiler.⁷⁹ Kısaca CEMA her ne kadar sanatın toplumda yaygınlaştırılmasına ilişkin bir hedef geliştirip ‘*The Best for The Most* (çoğunluk için en iyisi)’⁸⁰ sloganını benimsese de oldukça kritik bir dönemde kurulan bu yapı, hükümetin savaş politikalarını destekleyen bir yan kurum olarak görülmekteydi.⁸¹

Aynı şekilde İngiltere’de, hem kendi kültür politikalarının hem de bu dönemde özellikle Mussolini İtalya’sında ve Hitler Almanya’sında sanatın giderek siyasi erk adına bir propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanmasının yarattığı rahatsızlık sonucu sanatın bağımsızlığı tartışmaları tekrar gündeme gelmiştir. Devletin sanat üretimiyle arasına bir mesafe koyması, olabildiği ölçüde maddi destek sağlayıp, sanatsal kararları bağımsız uzmanlara

---

⁷⁹ Jörn Weingärtner, *The Arts as a Weapon of War Britain and the Shaping of National Morale in the Second World War*,(Londra ve New York, Tauris Academic Studies, 2006), s.88.

⁸⁰ Mirza, *The Politics of Culture: A Case for Universalism*, s. 29.

⁸¹ Weingärtner, *The Arts as a Weapon of War Britain and the Shaping of National Morale in the Second World War*, s.88

birakması gerekliliği üzerinde konuşulmaya başlanmış ve özerklik /*arm's length* yaklaşımı işte bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1946 yılına gelindiğinde John Maynard Keynes öncülüğünde o zamanki adıyla Büyük Britanya Sanat Konseyi kurulmuştur ve Britanya hükümeti bu dönemde özerklik yaklaşımını kabul ederek, kültür - sanat ile siyaset ve bürokrasi arasına bir mesafe koymayı hedeflemiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra değişen politik yapı, kültür - sanat üretim ve tüketiminin standartlarının yükseltilmesine yapılan vurgu, sanatsal mükemmelliğin teşviki gibi konular kültürün ve sanatın finansmanında daha farklı bir yaklaşım benimsenmesi gerekliliğini doğurmuştur.⁸² Rusya ve Almanya'daki gibi Kültür Bakanları'nın belirlediği koşullar altında gerçekleşen sanatsal üretim yerine, kişinin ve kurumların görece daha bağımsız olduğu, bürokrasinin azaltıldığı bir sistem kurulmak istenmiştir. Konsey'in kurulmasının altında yatan prensip olarak sanatsal otonomiye işaret eden⁸³ Lord John Maynard Keynes, 8 Temmuz 1945 yılında BBC'de yaptığı konuşmada Konsey'in amaçlarını şu şekilde açıklamıştır:

“Ciddi bir amaca hizmet etmek için mücadele eden ve resim, müzik, drama sanatlarından halkın yararlanmasına dair makûl bir başarı beklentisi içinde olan özel ya da yerel herhangi bir topluluğu ya da kurumu bir araya getiren,

---

⁸² Weingärtner, *The Arts as a Weapon of War Britain and the Shaping of National Morale in the Second World War*, s.135

⁸³ Mirza, *The Politics of Culture: A Case for Universalism*, s.29.

onları harekete geçirmek, rahat ettirmek ve desteklemek adına mütevazî kaynaklar temin edilmiş yarı-bağımsız bir yapı.”⁸⁴

Farklı bir kaynak olarak Uluslararası Kültür Kurumları ve Sanat Konseyleri Federasyonu’nun da (*International Federation of Arts Councils and Culture Agencies - IFACCA*)⁸⁵, dünyada özerklik yaklaşımının benimsenmesini ve sanat konseylerinin kuruluşunu benzer sebeplere dayandırdığını görmekteyiz. IFACCA, ulusal düzeyde merkezi hükümetten bir ölçüde bağımsız olarak sanatsal ve yaratıcı üretime hizmet eden sanat konseylerinin ortaya çıkışını yukarıda bahsettiğimiz gibi sosyal ve siyasal politikadaki kimi değişikliklere dayandırmakta; bu girişimi sömürge ve komünist devlet yapılarının çöküşünden sonra yeni demokratik hükümetlerin ortaya çıkmasına bağlamaktadır. Demokratik bir yönetim biçimiyle birlikte kişilerin ve toplulukların kültüre ve sanata dair karar verme süreçlerine aktif olarak katılma arzusu ortaya çıkmıştır. Ayrıca IFACCA’ya göre hükümet yapılarındaki reform gerekliliği, kültür - sanat özel sektör katkılarını teşvik etme arzusu, sivil toplum ya da ‘üçüncü sektör’ kurumlarının değerinin anlaşılmasındaki artış gibi sebepler de özerklik

---

⁸⁴ Weingärtner, *The Arts as a Weapon of War Britain and the Shaping of National Morale in the Second World War*, ss.156-157.

⁸⁵ 2000 yılında, tüm dünyadaki ulusal sanat konseyleri ve fon tahsis eden devlet kurumları arasında bir ağ oluşturmak, uluslararası işbirliğini geliştirerek müşterek projeler üretmek için kurulmuştur. 2011 yılı itibarıyla 72 ülkeden 76 adet üyesi bulunmaktadır. Vizyon, misyon, hedefler ve üyelik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Ifacca Information Kit, <http://media.ifacca.org/files/InfokitEnglish.pdf>, 25 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

yaklaşımının dünya çapında yayılmasına ve sanat konseylerinin kurulmasına yol açmıştır.⁸⁶

---

⁸⁶ IFACCA, International Federation of Arts Councils and Culture Agencies, <http://www.ifacca.org/background/>, 25 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNGİLTERE VE SANAT KONSEYİ ÖRNEĞİ

Yukarıdaki bölümde altını çizdiğimiz gibi özerklik yaklaşımı/*arm's length principle* İngiltere’de ortaya çıkmıştır ve burada devletin kültür - sanat sübvansiyonunda örnek teşkil eden bir özerklik anlayışı hakimdir. Ancak bir merkezi hükümet yapısı bulunmaktadır ve bu yapının nasıl işlediği tartışılmadan özerk sanat konseyinin işleyişi ve çalışma prensiplerinden bahsetmek yeterli bir inceleme ortaya koymayacaktır. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümde öncelikle İngiltere’de kültür alanının nasıl teşkilatlandığı, merkezi yönetimin rolünün nasıl tanımlandığı, kültür politikaları, çalışma biçimi ve bütçesi incelenecek; daha sonra İngiltere Sanat Konseyi’nin çalışma pratikleri, son dönemde belirledikleri kültür politikaları ve bu politikalar doğrultusunda geliştirdikleri programlar incelenecek; bağımsız kültür kuruluşlarını nasıl finanse ettiklerine ilişkin bilgiler verilecektir. Merkezi hükümet ve Sanat Konseyi arasındaki ilişkiler de bu bölümde ayrıca değerlendirilecektir.

3.1. Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı (Department Of Culture, Media And Sport - DCMS)

İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere’de 20 yıl kadar kültür ve sanat alanına ilişkin hizmetler, örneğin British Library’e, ulusal müze ve galerilere, Sanat

Konseyi'ne verilen destekler, Hazine'nin (*Treasury*) sorumluluğundaydı. 1965 yılında ise Eğitim ve Bilim Bakanlığı (*Department for Education & Science*) kurulmuş ve söz konusu sorumlulukları devralmıştır. 1992 yılında İngiltere'de ilk defa Muhafazakar hükümet döneminde sanat, kütüphaneler, müzeler, medya, spor ve turizmle ilgilenen ayrı bir bakanlık, Ulusal Miras Bakanlığı (*Department of National Heritage*) kurulmuştur. İşçi Partisi döneminde, 1997 yılında ise Ulusal Miras Bakanlığı'nın ismi değiştirilerek, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı (*Department Of Culture, Media and Sport*, kısaca *DCMS*) olmuştur.⁸⁷

Kültür, Medya, Spor Bakanlığı sanat, turizm, spor, kütüphane, müze ve galeriler, milli piyango, yayıncılık, basın özgürlüğü ve mevzuatı, ruhsat verme, kumar, yaratıcı endüstriler ve tarihi çevre ile ilgili olan kamu politikalarını yürütmek ve oluşturmaktan sorumludur. Bakanlık ayrıca 2012 yılı içerisinde yapılan Olimpiyatları ve Paralimpik Oyunları'nın yürütücüsü konumundadır.

Tarihi binalar ve anıtları kayıt altına alma, kültürel ürünlerin ihracatı için ruhsat verme; hükümet sanat koleksiyonu ve Kraliyet Parkları'nın (*The Royal Parks*) yönetimi de Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın yükümlülüklerindedir. Bakanlık ayrıca resmi ziyaretlerin koordinasyonu, kraliyet düğünleri ve anıt mezarlıkta düzenlenen ulusal anma törenleri gibi devlet merasimlerinin organizasyonlarından da sorumludur.

---

⁸⁷ Council of Europe/ERICarts. *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe 12th edition 2011, Country Profile: United Kingdom*, yay.haz. Rod Fisher ve Carla Figueira, Nisan 2011, http://www.culturalpolicies.net/down/unitedkingdom_042011.pdf, ss.2-3, 25 Kasım 2012.

DCMS'nin görevleri arasında terörist saldırılar ya da doğal afetlerden etkilenen kesimlere insani yardım ulaştırmak da bulunmaktadır.

DCMS, Kùltür, Olimpiyatlar, Medya ve Spor Bakanı (*Secretary of State*) tarafından yönetilir. *Secretary of State*, esas sorumluluğa sahip kabine üyesi bakanıdır ve genel olarak bakanlığın stratejisi, harcamaları ve organizasyonundan sorumludur. Kùltür, Olimpiyatlar, Medya ve Spor Bakanı'nın altında çalışan kabine dışı bakanlıklar (*Minister*) bulunmaktadır. Kabine dışı bakanlar arasında uzmanlık alanlarına göre görev paylaşımı yapılmaktadır. Kùltür; İletişim ve Yaratıcı Endüstriler Bakanı sanat, medya, müzeler ve galeriler, kùtùphaneler, yaratıcı endüstriler, telekomünikasyon, yayıncılık, dijital teknolojilere geçiş; Miras ve Turizm Bakanı inşa edilmiş çevre, Kraliyet Parkları ve meskenleri, milli piyango, kumar ve at yarışları; Spor ve Olimpiyatlar Bakanı, 2012 Olimpiyatları ve bu alana giren tüm spor, müsabaka faaliyetleri ile ilgilenmektedir.

Kùltür, Medya, Spor Bakanlığı'nın misyonu, iletişim, kùltür, dinlence/eğlence, turizm ve yaratıcı sektörlerde büyümeyi sağlayacak gelişmelere katkıda bulunmak, yeniliğe engel teşkil edecek bariyerleri kaldırmak ve herkes için fırsat eşitliği sağlamaktır. Bakanlığın amacı ise, kùltürel ve sportif faaliyetler ile kişilerin yaşam kalitesini arttırmak, mükemmellik arayışına destek vermek, turizm, dinlence/eğlence sektörlerinin ve yaratıcı endüstrilerinin kalkınmasına yardımcı olmaktır.

Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı 31 Mart 2010 yılı itibariyle birimin amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek üzere finanse ettiği kırkın üzerinde kamu kuruluşu bulunmaktadır. (bkz: Ek 1)

Bu kuruluşların içerisinde üç adet kamu işletmesi (*public corporation*), iki resmi yayın kuruluşu (*public broadcasting authority*), bir yürütme ajansı (*executive agency*), bir sınıflandırılmamış ve finansmanı hazine tarafından karşılanan kurum ve icrai (*executive*), danışma (*advisory*), hakem (*tribunal*) olmak üzere üç ayrı grupta toplanan 37 adet *quango* ya da NDPB'ye (*non departmental public bodies*/yarı bağımsız kamu kurumu) sahiptir.

Ek 1'de yer verilen tüm NDPB'ler yapılan değişikliklerin ve kesintilerin ardından 2011 yılı itibariyle görevlerine devam etmekte olan kuruluşlardır. *Department for Culture, Media and Sport Annual Report and Accounts* (Yıllık Rapor ve Mali Hesaplar) 2010-11 başlıklı raporda belirtildiği üzere, 19 NDPB'nin görevine son verilmiş ya da görevleri başka kuruluşlara devredilmiştir.⁸⁸ Bunlar arasında sanat kültür kurumları ile ilişkili olan en önemlileri *UK Film Council* / Film Konseyi, *The Museums, Libraries and Archives Council* / Müze, Kütüphaneler ve Arşiv Konseyi (bu konseyin sorumluluğunda olan pek çok müze ve kütüphane üniteleri 1 Ekim 2011 itibariyle *Art Council England* / İngiltere Sanat Konseyi'ne devredilmiştir.⁸⁹ Ancak Sanat Konseyi'nin bütçesinde yapılan kesintiler ve aynı oranda artan

---

⁸⁸ Department for Culture, Media and Sport Annual Report and Accounts 2010-11, s.121.

⁸⁹ Museums, Libraries and Archives Council, *MLA responsibilities to transfer on 1 October*, 23 Mart 2011. http://www.mla.gov.uk/news_and_views/press_releases/2011/trans_update_march, 27 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

sorumlulukları ile beraber, Müze, Kütüphaneler ve Arşiv'in yürüttüğü tüm hizmetleri ne derece etkili yerine getireceğine dair tartışmalar devam etmektedir) ve *The Public Lending Right Body* / Kamusal Kiralama Hakkı kurumudur.

3.1.1. Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın Bütçesi ve Harcamaları

Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe: United Kingdom raporunda 1998/99 yılları ile 2006 yılı arasında Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın bütçesinin %60 oranında büyüme gösterdiği belirtilmektedir. Bu dönemde kültür - sanat finansmanı %114'lük bir artışla parlak bir dönem geçirmiştir. Ancak 2010 yılında yeni hükümetin seçimiyle beraber, 2011/2015 döneminde Bakanlığın bütçesinde %25 oranında kesintiler yapılacağı açıklanmıştır.⁹⁰ Hazine'nin 2010 (*Spending Review 2010*) raporunda belirtilen rakamlara göre Bakanlığın 2010/11 döneminde aldığı 1.6 milyar İngiliz poundunun 2014/15 bütçesinde 1.1 milyar İngiliz pounduna düşeceği görülmektedir.

Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın 2010 yıllık raporunun toplam bakanlık harcamaları (*total departmental spendings*) verilerine bakıldığında 2011- 2015 yıllarını kapsayan planlar arasındaki düşüş rahatlıkla gözlemlenmektedir. Bu planlamalara göre 2011/12 döneminde Olimpiyat oyunlarının varlığı ile bir nebze artan harcamaların (£7.532.856.000) takip eden

---

⁹⁰ Department of Culture, Media and Sport, *Spending Review settlement*, 21 Ekim 2011, http://www.culture.gov.uk/news/ministers_speeches/7508.aspx, 27 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

yıllarda (2012/13 döneminde £ 7.102.106.000; 2013/14 döneminde £ 6.107.695.000 ve 2014/15 döneminde £ 5.559.283.000) azaldığı görülmektedir.⁹¹

Hemen aşağıda yer alan Tablo 2’de görülebileceği gibi, Bakanlığın 2014-2015 yılında yapmayı planladığı harcama neredeyse on yıl önce, yani 2005-2006 döneminde yaptığı harcamalardan az gözükmemektedir. Yukarıda değindiğimiz %25 civarındaki kesinti, Bakanlığın harcamalarına bu şekilde yansımaktadır.

Tablo 2: Yıllık Rapor ve Hesaplar (Annual Report And Accounts)⁹² Verilerine Göre Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı’nın Yıllık Toplam Harcamaları

Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı Yıllık Harcamalar										
Yıllar	2005/ 06	2006/ 07	2007/ 08	2008/ 09	2009/ 10	2010/ 11	2011/ 12 (plan.)	2012/ 13 (plan.)	2013/ 14 (plan.)	2014/ 15 (plan.)
Toplam Harca ma £’000	5.185. 237	5.824. 119	6.549. 817	6.768. 032	6.867. 221	7.019. 966	7.532. 856	7.102. 106	6.107. 695	5.559. 283

Ek 2’de yer alan Tablo 3’de Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı’nın yürütücü kurum (*executive body*) olarak tanımladığı kültür, sanat ve kültürel miras konuları ile ilgilenen NDPB’lerin yıllara göre aldığı hükümet desteğini

⁹¹ Department for Culture, Media and Sport, *Annual Report and Accounts 2010-11*, s. 21, (Temmuz 2011)
http://www.culture.gov.uk/images/publications/Annual_Report_and_Accounts_2010_11.pdf,
26 Kasım 2012 tar.gör.

⁹² Department for Culture, Media and Sport, *Annual Report And Accounts 2010-2011* “Total Departmental Spendings” verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

içermektedir. Bu tabloda yer alan *UK Film Council, Museums, Libraries and Archives Council* ve *Public Lending Right* kurumları yukarıda açıkladığımız gibi feshedilerek 2011-2015 döneminde faaliyetleri durdurulmuş ya da sorumlulukları başka kuruluşlara devredilmiştir.

Tablo 3 (bkz: Ek 2) Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın kültür ve sanat finansmanını büyük ölçüde 400 küsur milyon bütçe ayırdığı İngiltere Sanat Konseyi vasıtasıyla sağlamakta olduğunu göstermektedir. Her ne kadar 2011-2015 döneminde merkezi hükümetten alacağı destek azalsa da (bkz. Tablo 6) İngiltere Sanat Konseyi, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın kültür - sanat sektörüne sübvansiyon sağlamak için aracı olarak kullandığı, finansmanı merkezi hükümet tarafından sağlanan bütçesi en yüksek özerk kuruluş olma özelliğini taşımaktadır.

3.2. Arts Council England / İngiltere Sanat Konseyi

İngiltere'de kültüre ve sanata yapılan kamu harcamaları 1940 yılında hükümet tarafından *Committe for Encouragement of Music and the Arts* (CEMA)'ın kurulmasıyla resmiyet kazanmıştır. İngiliz kültürünü desteklemek, tanıtmak için kurulan bu yapı 1945 yılına gelindiğinde 46 adet organizasyonu fonlar hale gelmiştir. 1946 yılında CEMA isim değiştirerek *Art Council for Great Britain* adını ve bunun yanı sıra kraliyet imtiyaznamesini (*Royal Charter*) almıştır. 1955 yılına gelindiğinde *Art Council for Great Britain*, Royal Opera House ve Royal Court Theatre dahil olmak üzere toplamda 92 adet kuruma destek vermiştir. Konseyin bu dönemdeki politikası İkinci Dünya

Savaşı sırasında tehdit edilen İngiliz kültürünü korumak ve en iyi şekilde halka yansıtmak olarak görülmektedir.⁹³ 1975 yılında ise destek verilen kurumların sayısı iki yüz altmış ikiye ulaşmıştır. 1980'ler ayrıntılı bir biçimde daha sonra ele alacağımız gibi (bkz: 3.3.3) sıkıntılı geçmiştir. Merkezi hükümet politikaları doğrultusunda Sanat Konseyi'nin bütçesinde ciddi kesintilere gidilmiştir. Ancak Konsey, yine aynı dönemde yayınladığı bir raporla Konsey bütçesinden en fazla yararlanan şehrin Londra olduğuna dikkat çekmektedir. Konsey seksenlerin sonunda bu eşitsizliğin giderilmesi için on yıllık bir program yürürlüğe koymuştur.⁹⁴ 1994 yılına gelindiğinde *Art Council for Great Britain* yeniden yapılandırılarak, İngiltere, İskoçya ve Galler için ayrı sanat konseyleri kurulmuştur. Aynı yıl Konsey, Milli Piyango/*National Lottery* fonlarının dağıtılması için seçilen kurumlardan biri olmuştur.⁹⁵

En önemli değişikliklerden biri ise 2002 yılına gelindiğinde yaşanmıştır. 10 adet bölgesel sanat kurulu birleştirilerek kültürün ve sanatın geliştirilmesi/kalkınması için bütünlüklü bir yapı oluşturulmuştur. Bu yeni kurumun ismi yeniden değiştirilerek *Arts Council England* halini almıştır.⁹⁶

---

⁹³ Arts Council England, *The 1950s: A celebration of Britain's best*, <http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/history-arts-council/1950s/>, 25 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

⁹⁴ ACE, *The 1970s and 1980s: Criticism of regionalism and funding controversies*, <http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/history-arts-council/1970s-and-1980s/>, 25 Kasım 2012 tar. gör.

⁹⁵ Arts Council England, *The history of the Arts Council*, <http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/history-arts-council/>, 25 Kasım 2012 tar. gör.

**** 2014-2015 yılına kadar yapılması düşünülen bütçe kesintileri nedeniyle bölgesel sanat konseylerinin sayısı beşe düşürülecektir. (Bkz. Bölüm 5)

⁹⁶ House of Commons Culture, Media and Sport Committee, *Funding of the arts and heritage: Third Report of Session 2010–11*, Mart 2011, s.12, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/cmcumeds/464/464i.pdf>, 26 Kasım 2012 tar.gör.

Arts Council England'ın denetiminden sorumlu, icra yetkisi olmayan (*nonexecutive*) kurul *National Council*/ Ulusal Konsey'dir. *National Council* aynı zamanda Sanat Konseyi'nin ve Konsey'in İngiltere'de kültür - sanatı desteklemek adına yaptığı işlerin savunucusu/sorumlusu olan kuruldur. Ulusal Konsey biri başkan dokuzu bölgesel temsilciler olmak üzere 17 üyeden oluşmaktadır. Üyeler, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı tarafından belirlenir ve atanır. Ulusal Konsey üyelerinin sorumlulukları arasında İngiltere Sanat Konseyi'nin kültür - sanat pratiği ve anlayışını yerleştirmek, bilgi ve deneyimi geliştirmek için belirlemiş olduğu objektiflere ulaşmasını sağlamak ve halkın kültür - sanata katılımını/ulaşımını yükseltmek bulunmaktadır. Konsey üyeleri bahsi geçen bu sorumluluklarını yerine getirmek için kültür - sanat politikaları geliştirmekte, öncelikler belirlemekte; bu politikalar ve öncelikler doğrultusunda sanata, kültüre, sanatçıya ve kültür - sanat organizasyonlarına doğrudan ya da bölgesel konseyler aracılığıyla yatırımlar yapılmasını sağlamaktadır. Bölgesel konseyler ise her biri 15 üyeden oluşan 9 ayrı konseyi içermektedir. Bunlar; East, East Midlands, London, North East, North West, South East, South West, West Midlands ve Yorkshire konseyleridir. Her konseyin altı adet üyesi bölgesel ya da yerel hükümetin temsilcilerinden oluşmaktadır. (2014-2015 yılına kadar yapılan bütçe kesintileri nedeniyle bölgesel sanat konseylerinin sayısı beşe düşürülecektir.)

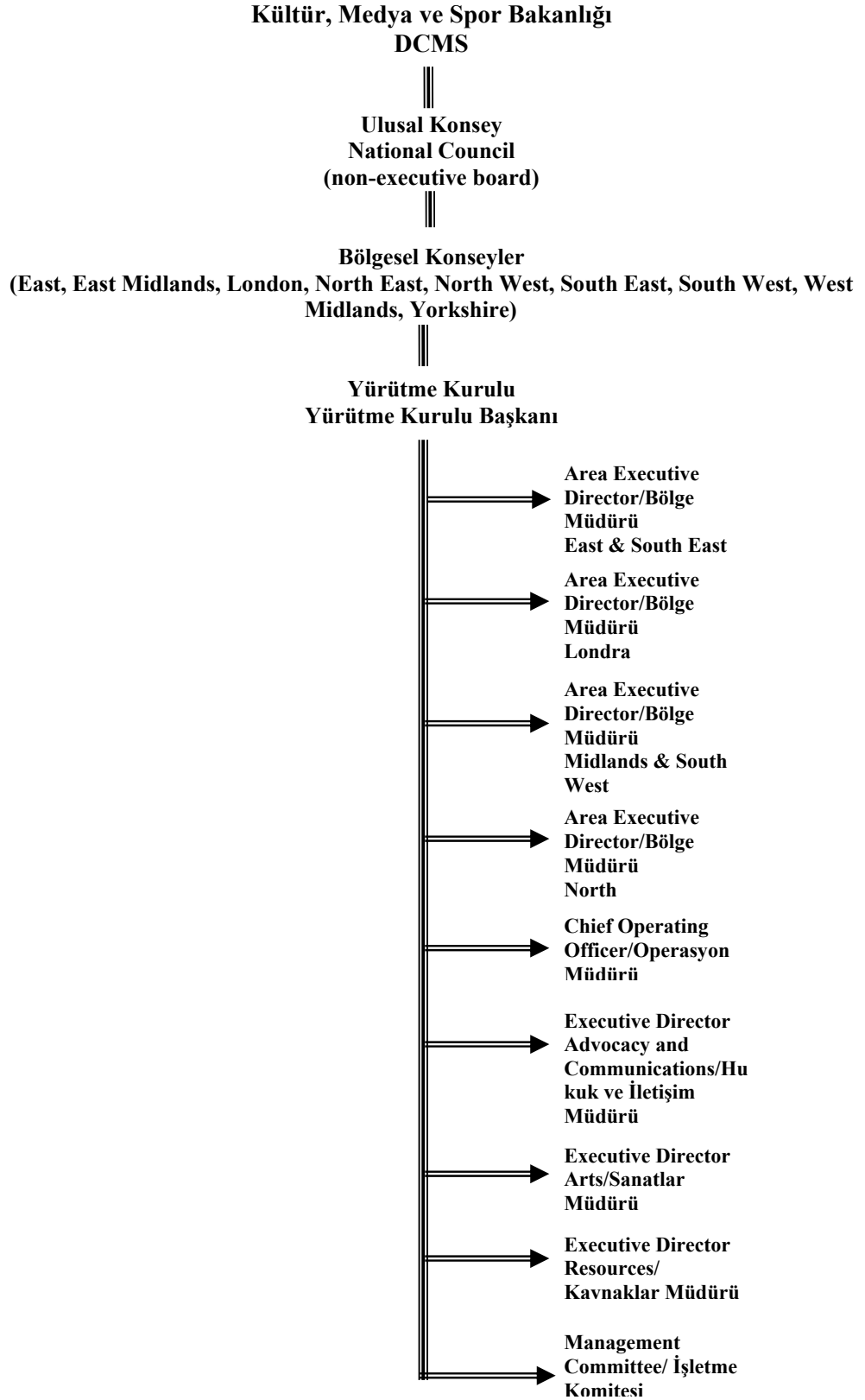
Bölgesel konseylerin sorumlulukları arasında ulusal politika ve planlar çerçevesinde bölgesel eylem stratejilerine, plan ve önceliklere dair anlaşmaların ve bölgesel detaylı yıllık bütçe sözleşmelerinin yapılması; üç yıllık bölgesel

yatırım planlarının onaylanması bulunmaktadır.⁹⁷ Sanat Konseyi'nin organizasyon yapısı içerisinde bir Yürütme Kurulu bulunmaktadır. Yürütme Kurulu üyeleri ve başkan atamaları yine Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı - DCMS tarafından yapılmaktadır.

---

⁹⁷ Arts Council England, *How we are governed*, <http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/how-we-are-run/national-council/>, 25 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

Tablo 4: İngiltere Sanat Konseyi Organizasyon Şeması

İngiltere Sanat Konseyi'nin fon akışı iki ana kaynaktan sağlanmaktadır. Biri yukarıda açıkladığımız üzere konseyin merkezi hükümetten yani Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'ndan aldığı ödenek, diğeri ise Milli Piyango'dan aktarılan kaynaktır.

The National Lottery/Milli Piyango

Milli Piyango gelirlerinden elde edilen hâsılat, sanat, miras, spor, hayır kurumlarını ve gönüllü toplulukları desteklemek ve buna ek olarak çevre, sağlık ve eğitim konularını ele alan projelere maddi kaynak sağlamak için kullanılmaktadır.

Doksanlı yılların ortasında Milli Piyango gelirlerinin makbul sebep (good cause) tanımlaması uyarınca dağıtımına başlanması İngiltere'nin kültür - sanat alanının, özellikle de kültürel alt yapısının gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Milli Piyango idaresi kurum olarak doğrudan destek sağlamamakta, bu hasılatı dağıtması için 13 adet kuruluşa yetkiyi ve kaynağı paylaşmaktadır. Kültür - sanat ve kültürel miras alanında Arts Council England, Arts Council of Wales, Arts Council of Northern Ireland, British Film Institute, Creative Scotland, Heritage Lottery Fund, Milli Piyango hasılatının paylaşılması için görevlendirilen kurumlardır.⁹⁸

---

⁹⁸ Department of Culture, Media and Sport, *National Lottery, Distribution*, http://www.culture.gov.uk/what_we_do/national_lottery/3393.aspx, 26 Kasım 2012 tar.gör.

Mili Piyango, hasılatlarının dağıtılmaya başlandığı dönemden günümüze kadar, kültür - sanata 3 milyar İngiliz poundunun (GBP) üzerinde; miras alanında ise 5 milyar İngiliz pounduna yakın yatırım yapılmasını sağlamıştır.⁹⁹

Tablo 5: 2006 – 2010 Yılları Arası Milli Piyango ve Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın Destekleri¹⁰⁰

İngiltere Sanat Konseyi'nin Yıllara Göre Gelir Tablosu						
Yıl Para birimi	2010/11 £000s	2010/09 £000s	2009/08 £000s	2008/07 £000s	2007/06 £000s	2006/05 £000s
Toplam	627,596	634,480	594,163	588,958	589,973	593,158
Devlet Yardımları (DCMS)	438,523 % 70	452,964 % 71.3	437,631 % 73.6	423,601 % 71.9	426,531 % 72.2	408,678 % 69
Milli Piyango	179,728 % 28.5	172,182 % 27.1	145,279 % 24.4	139,845 % 23.7	142,934 % 24.2	163,828 % 27.6
Diğer Kaynaklar	9,345 % 1.5	9,334 % 1.4	11,253 % 1.9	25,512 % 4.3	20,508 % 3.4	20,652 % 3.4

⁹⁹ Department of Culture, Media and Sport, *Lottery Grants Search*, <http://www.lottery.culture.gov.uk/> 26 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁰⁰ ACE, *Annual Review 2010/11, Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10, Annual Review 2009: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2008/09, Annual Review 2008, Annual Review 2007* verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Milli Piyango gelirlerinden elde edilen hasılat daha ziyade büyük projelerin gerçekleştirilmesinde kullanılsa da hükümetin son yıllarda yaptığı değişiklikler sayesinde küçük ölçekli projeler ve topluluklar için de bu fonların kullanımının kolaylaştırılmasını sağlayan politikalar üretilmeye başlanmıştır. Örneğin 2007 yılında yerel kütüphanelerin yenilenmesi, genişletilmesi ya da yeni tesisler inşa edilebilmesi için bu fondan kaynak ayrılmıştır.¹⁰¹

İngiltere'deki kültür ve sanat kurumlarının maddi olanaklarının geliştirilmesine ilişkin kimi olumlu gelişmeler ve değişimler Milli Piyango cephesinde yaşanmaya başlamış olsa da bu gelişmeler yeni hükümetin kültür politikaları doğrultusunda sekteye uğramış gözükmektedir. 2010 yılı içerisinde duyuruları yapılan yeni kültür politikası dinamikleri, İngiltere'nin kültür - sanat hayatını hem ulusal hem de yerel düzeyde zorlayacak bir döneme girmesine sebep olmuştur. (bkz.Tablo 6)

Kültür politikalarında meydana gelen değişikliklerin İngiltere Sanat Konseyi üzerinde yarattığı etkiler ilk olarak 2010/11 döneminde ortaya çıkmıştır. Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın 2010 yılının Mayıs ayında yaptığı açıklamada 2010/11 sezonunda Sanat Konseyi'nin bütçesinde 19 milyon poundluk bir kesintiye gidileceğini bildirmiştir. Merkezi hükümetin 2009 Nisan ayında yaptığı ve 4 milyon poundu bulan kesinti ile beraber

---

¹⁰¹ Council of Europe/ERICarts. *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe 12th edition 2011, Country Profile: United Kingdom*, yay.haz. Rod Fisher ve Carla Figueira, Nisan 2011, http://www.culturalpolicies.net/down/unitedkingdom_042011.pdf, s.47, 25 Kasım 2012.

hesaplandığında aslında 2010/11 Sanat Konseyi bütçesinde 23 milyon pound kesintiye gidildiği görülmektedir.¹⁰²

Sonuç olarak 2010 Kasım ayında yeni hükümetin Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın toplam bütçesi %25 civarında kesintiye uğramıştır. Bu kesintinin ardından Bakanlığın İngiltere Sanat Konseyi'ne 2011/12 yıllarından 2014/15 yıllarına kadar ayırdığı bütçenin %29.6 oranında düşürüldüğü açıklamıştır.¹⁰³

Tablo 5 ve Tablo 6'da yer alan rakamlar karşılaştırıldığında İngiltere Sanat Konseyi'nin bütçesinde yapılan ve önümüzdeki beş yıla yayılan kesintiye ilişkin detaylar ayrıntılı biçimde ortaya çıkmaktadır. Konsey'in on sene önce aldığı (2005/06) destek 408 milyon pound iken, 2014/15 döneminde alacağı devlet yardımı 349 milyon pounda düşmüş, yani yaklaşık olarak % 15 oranında azalmıştır.

---

¹⁰² Arts Council England, *Arts Council responds to 29.6 percent spending cut*, 20 Ekim 2010, <http://www.artscouncil.org.uk/news/arts-council-news/arts-council-responds-296-cent-funding-cut/>, 27 Kasım 2012.

¹⁰³ House of Commons Culture, Media and Sport Committee, *Funding of the arts and heritage Third Report of Session 2010–11*, 28 Mart 2011, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/cmcmds/464/464i.pdf>, s.14, 26 Kasım 2012.

Tablo 6: Kùltür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın 2010-2015 Yılları Arası İngiltere Sanat Konseyi'ne Ayırdığı Bütçe¹⁰⁴

2010-2015 Yılları Arası İngiltere Sanat Konseyi'nin Kùltür, Medya ve Spor Bakanlığı'ndan Alacağı Destek					
Yıl Para birimi	2010/11 £000s	2011/12 £000s	2012/13 £000s	2013/14 £000s	2014/15 £000s
Devlet Yardımları (DCMS)	438,523 ¹⁰⁵	387.7	359.2	351.6	349.4

3.2.1. İngiltere Sanat Konseyi'nin Amacı, Öncelikleri ve Yatırım

Programları

Arts Council England misyonunu 'önümüzdeki üç yıl, on yıl ya da ötesi için net ve dolaysız' olarak tanımlamaktadır : 'herkes için mükemmel sanat /*great art for everyone*'.¹⁰⁶ Sanat Konseyi kişilerin hayatlarını zenginleştiren sanatsal deneyimlere yatırım yaparak; bu deneyimlerin gelişmesine yardımcı olmaya çalışarak; 'herkese mükemmel/birinci sınıf sanatı' getirebilmeyi amaçlamaktadır.

¹⁰⁴ ACE, *Arts Council responds to 29.6 percent spending cut.*

¹⁰⁵ Arts Council England, *Annual Review 2010/11*, 26 Nisan 2012. s.44, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/ACEannual_review201011_Accessible_PDF.pdf, 27 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁰⁶ Art Council England, *Great Art for Everyone 2008-2011*, 15 Eylül 2008, http://www.artscouncil.org.uk/publication_archive/great-art-for-everyone-2008-2011/, s.5, 27 Kasım 2012 tar.gör.

Tablo 7: İngiltere Sanat Konseyi'nin Toplam Harcamalarının Yıllara Göre Dağılımı¹⁰⁷

İngiltere Sanat Konseyi'nin Toplam Harcamaları						
Yıllar	2010/2011	2009/2010	2008/2009	2007/2008	2006/2007	2006/2005
Toplam (£000s)	587,933	625,014	568,267	529,792	602,321	605,090

Konsey geliştirdiği bu misyon doğrultusunda periyodik olarak kültür politikalarını, stratejik planlarını ve önceliklerini belirlemektedir. *Great Art for Everyone 2008 -2011* belgesi İngiltere'nin kültür - sanat hayatına katkıda bulunmak amacıyla Konsey'in bu yıllar boyunca çalışmalarının odaklanacağı öncelikleri dört başlık altında şöyle sıralamaktadır: dijital imkanlar, görsel sanatlar, Londra 2012, gençler ve çocuklar.

Dijital medya teknolojilerinin toplumun tüm sosyal, ekonomik ve kültürel kesimlerine olan etkisinin altının çizildiği bu öncelik, dijital fırsatların daha yakın bir ilişki biçimi geliştirerek seyircinin kültürel hayatın içerisinde yer almasını sağlamak için yeni yollar, alanlar yaratılabileceğine dikkat çekmektedir. Konsey bu doğrultuda BBC, Channel 4 gibi televizyon kanalları

¹⁰⁷ ACE, *Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 20010/11*, *Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10*, *Annual Review 2009: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2008/09*, *Annual Review 2008*, *Annual Review 2007*'de yer alan 'Total Expenditure' verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

ile işbirliğine gitmiş ve dijital teknolojilerin gelişimine ilişkin etkinliklerin yer aldığı festivallere destek sağlamıştır.¹⁰⁸

Great Art for Everyone 2008-2011 dokümanında 2012 Londra Olimpiyat ve Paralimpik oyunlarının ‘ülkenin kültürel manada itibarını arttırmak için eşi benzeri görülmemiş bir fırsat’¹⁰⁹ yarattığından bahsedilmektedir. Bu eşi benzeri görülmemiş fırsatı değerlendirerek ‘kültürel alanda dünyada öncü’ namıyla anılmak adına Sanat Konseyi 2008-2011 yılları arasında Kültürel Olimpiyat (*Cultural Olympiad*) çalışmalarına ağırlık veren projelere fon sağlamış, yine bu alanda çalışmalar yapmak için çeşitli komisyonlar kurmuş, engelli sanatçıların olimpiyatlarda yer alması için finansal destek sağlamıştır.¹¹⁰

İngiltere Sanat Konseyi’nin söz konusu dokümanda altını çizdiği bir diğer öncelik alanı ise gençler ve çocuklardır. İngiltere’deki tüm gençlerin ve çocukların katılımcı ve izleyici olarak kültür - sanat ile bağlarının bulunmasını önceliklerinden biri olarak benimseyen Sanat Konseyi, eğitim programları, okullarla işbirlikleri, teşvik ve ödüllerle geleceğin küratörlerini, kültürel liderlerini, sanatçılarını yetiştirmek ve desteklemek adına faaliyetler yürütmüştür.¹¹¹

Sanat Konseyi, 2006 yılında İngiltere’de görsel sanatlar sektörünü güçlendirmek için uygulamaya koyduğu 10 yıllık stratejik bir plan içeren

---

¹⁰⁸ Arts Council England, *Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10*, Temmuz 2010, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/AC_annual_review_a4_online_final.pdf, s.17, 27 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁰⁹ ACE, *Great Art for Everyone 2008-2011*, s.19.

¹¹⁰ ACE, *Annual Review 2010*, s.17.

¹¹¹ A.g.y. s. 19.

'Turning Point' dokümanının gerekliliklerini yerine getirebilmeyi, *Great Art for Everyone 2008-2011* kültür politikası içerisinde bir öncelik olarak belirlemiştir. Sanat Konseyi yeni ortaklıklar ve sektörün genelinde yeni çalışma biçimlerini teşvik ederek, ülke çapında daha fazla insanın en iyi uluslararası çağdaş sanat deneyimine ulaşabilmesi için gereken koşulları sağlamak adına 2008/11 döneminde de çalışmalarını sürdürmüştür.

İngiltere Sanat Konseyi'nin yıllık değerlendirme raporlarını incelediğimizde 2008-2011 belirlenen kültür politikaları doğrultusunda yapılan yatırımların daha ziyade *Regular Funding for Organisations (RFO)*/Düzenli Finansman Sağlanan Kuruluşlar ve *Grants for the Arts*/Kültür - Sanat Hibeleri programları aracılığı ile gerçekleştirildiğini görüyoruz.

3.2.1.1. Düzenli Finansman Sağlanan Kuruluşlar/ RFO

Tablo 8'de görüldüğü üzere İngiltere Sanat Konseyi kültür ve sanat sübvansiyonunu daha ziyade *Regular Funding for Organisations* yatırım programı aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Sanat Konseyi 2008- 2011 yılları arasında Royal Shakespeare Company ve English National Opera gibi büyük çaplı ulusal kültür - sanat kuruluşlarından, Nottingham Contemporary ya da Sage Gateshead gibi bölgesel kuruluşlara ya da British Federation of Brass Bands gibi küçük çaplı kurumlara kadar yaklaşık 880 civarında RFO'ya 1.3 milyar pound sübvansiyon sağlamayı planlanmış ve bu planını da uygulamaya koyarak gerçekleştirmiştir.

Tablo 8: 2007-2010 Yılları Arası Sanat Konseyi'nin Yatırım Tablosu¹¹²

İngiltere Sanat Konseyi Kültür-Sanat Yatırımları	2007/08	2008/09	2009/10
Toplam (£000s)	529,792	568,267	625,014
Regularly funded organisations/ Düzenli finansman sağlanan kuruluşlar	%60	%58	% 55
Grants for the Arts/ Kültür-sanat hibeleri	%10	%12	%10
Managed funds/ Yönetilen fonlar	%9	%7	%7.5
Administration-Support costs/ İdari masraflar	%8	%9	%7.3
Creativity, Culture & Education, Creative Partnerships/ Kreatif Ortaklık/Yaratıcılık, Kültür, Eğitim	%7	%6	%6.2
Other lottery programmes/ Diğer piyango programları	%4	%2	%1.7
Lottery / Piyango (sermaye ve istikrar)	%2	%6	%4.3
Sustain/ Sürdürülebilirlik	yok	yok	%7.5

Sanat Konseyi, RFO'lar ile arasındaki ilişkiyi ve bahsi geçen yatırımları gerçekleştirmek için üstlendiği misyonu tanımlarken sorumluluklarının, İngiltere'de kültür - sanat için belirledikleri uzun dönemli amaçlara ve önceliklere hangi kuruluşların katkıda bulunabileceğini belirlemek olduğundan

¹¹² ACE, *Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10*, *Annual Review 2009: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2008/09*, *Annual Review 2008*, *Annual Review 2007*'de yer alan 'How we fund arts' verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

bahsetmektedir. ‘Yatırım yaptığımız kamu parasıyla hangi kuruluşun en yüksek kamu değerini sağlayacağını belirlemek zorundayız.’¹¹³

Aynı dokümanda İngiltere Sanat Konseyi sağladıkları finansal destek olmasa pek çok RFO’nun hedeflerine ulaşamayacağını daha da kötüsü pek çoğunun yoluna devam edemeyeceğini vurgulamaktadır. Buna rağmen finanse edilen kuruluşların Sanat Konseyi için ‘çalışmadıklarını’ ve benzer şekilde Konsey’in bu kuruluşlarının ‘patronu’ olmadığını da açıkça altı çizilmiştir. Sanat Konseyi, bizi sanat ve kültür üreten bir kurum değildir; bu üretimi sübvansiyon sağladıkları kuruluşlar aracılığı ile desteklemeyi görev edinmiştir.¹¹⁴ RFO’lar kararlarını alırken ve üretimlerini gerçekleştirirken bağımsız ve özgürdür. Sanat Konseyi kuruluşların idari işlerine karışmaz, her kurumun kendi yönetim biçimine sahiptir. Sanat Konseyi RFO’lar ile arasındaki ilişkiyi ‘birbirlerinin farklı rollerine ilişkin netliğin ortaya konduğu, açık sözlülüğe ve karşılıklı güven ve saygıya dayanması gereken bir ortaklık’ olarak tanımlamaktadır.¹¹⁵

RFO’lar ile Sanat Konseyi’nin ilişkileri daha ziyade sonuçlar üzerine odaklanmıştır. Bu da demektir ki Sanat Konseyi, eğer RFO misyonunu yerine getirip, belirlediği hedeflere ulaşabiliyorsa kuruluşların süreçlerine müdahale etmemektedir. Ancak Konsey, RFO’nun amaçlarını/görevlerini gerçekleştirilmeyeceğine ilişkin bir takım çekincelerin ve zorlukların ortaya

---

¹¹³ ACE, *The relationship between Arts Council England and its regularly funded organisation*, Şubat 2010, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/Arts_Council_England_Relationships.pdf, s.4, 27 Kasım 2012 tar.gör.

¹¹⁴ A.g.y.

¹¹⁵ A.g.y., s.5

çıkıldığı durumlarda sürece müdahale ederek organizasyonun önceden belirlediği hedeflere ulaşabilmesi için harekete geçmektedir. Sanat Konseyi için asıl önemli olan düzenli olarak sübvans edilen kuruluşun, bu yatırımın karşılığında taahhüt ettiklerini yerine getirerek kendi misyonunu gerçekleştirmesi ve bu şekilde Sanat Konseyi'nin misyonuna katkıda bulunmasıdır.¹¹⁶

Yukarıda da altını çizdiğimiz gibi (bkz:Tablo 8) İngiltere Sanat Konseyi kurulan bu ilişki ve çalışma sistemi doğrultusunda yatırımının büyük bölümünü RFO'lar aracılığıyla yapmaktadır. *Regularly Funded Organisations: Key Data from the 2007/08 Annual Submission*' dan elde edilen verilere göre 2007-2008 döneminde Sanat Konseyi toplam 966 kuruluşa finansman sağlamıştır. İngiltere Sanat Konseyi'nden fon alan tüm bu kuruluşlar her yıl *Annual Submission* /Yıllık Değerlendirmeler için davet edilirler. RFO'lar bu yıllık değerlendirmelerde organizasyon yapıları, finansal durumları, aktiviteleri, bilgi ve becerileri, iştirakleri, sorumlulukları, turne faaliyetleri hakkında bilgi sağlamaktadırlar. Rapor 2007/08 yılında İngiltere Sanat Konseyi'nin yıllık değerlendirmelerine icabet eden 820 sanat kuruluşunun verdiği datalardan yola çıkılarak hazırlanmıştır. 820 kültür - sanat kuruluşu sayısal olarak 2007/2008 portföyünün %85' ini temsil etmektedir.¹¹⁷ 820 kuruluştan 155 tanesi karma sanat (birden fazla sanat dalı içeren ya da disiplinler arası çalışan, festival, karnaval, sanat merkezleri, sergileme mekanı, kırsal gezici turneleri gibi işleri)

---

¹¹⁶ A.g.y., ss.3-6.

¹¹⁷ Arts Council England, *Regularly funded organisations: key data from the 2007/08 annual submission*, Nisan 2010, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/rfos_key_data_0708.pdf, s.5, 27 Kasım 2012 tar.gör.

kapsamaktadır.¹¹⁸ 69 tanesi dans, 54'ü edebiyat (yaratıcı yazarlık, şiir, kurgu, yaşantı yazımı, öykü, çocuk edebiyatı ve edebiyat çevirilerine ek olarak online platformlarda yayınlanan eserler)¹¹⁹, 96'sı müzik, 200'ü tiyatro (çocuklar ya da kırsal topluluklar gibi özel izleyici kitlesine yönelik faaliyet gösteren; yerel izleyiciye hitap eden ve kendi oyunlarını üreten tiyatroları; yeni yazım biçimlerine ya da işlere odaklanan topluluklar; bireysel sanatçıları destekleyen ya da özel oyunlar sahneye koyan yapımcıları; ulusal tiyatroları ve daha fazlası)¹²⁰, 181 tanesi görsel sanatlar ve 65 tanesi spesifik bir sanat formu icra etmeyen kuruluşlardır.¹²¹

---

¹¹⁸ Arts Council England, *Combined Arts*, <http://www.artscouncil.org.uk/what-we-do/supporting-artforms/combined-arts>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

¹¹⁹ Arts Council England, *Literature*, <http://www.artscouncil.org.uk/what-we-do/supporting-artforms/literature/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

¹²⁰ Arts Council England, *Theatre*, <http://www.artscouncil.org.uk/what-we-do/supporting-artforms/theatre/>, 25 Kasım 2012 tar.gör..

¹²¹ Arts Council England Regularly funded organisations statistics for 2007/08, 'Combined arts 2007/08, Dance 2007/08, Literature 2007/08, Music 2007/08, Not art form specific 2007/08, Theatre 2007/08, Visual arts 2007/08' Excel Tabloları <http://www.artscouncil.org.uk/funding/our-investment/funding-programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200708-annual-submission/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

Tablo 9: 2007-2011 Yılları Arasında İngiltere Sanat Konseyi'nin Finansman Sağladığı RFO'ların Sanat Alanlarına Göre Dağılımı¹²²

İngiltere Sanat Konseyi'nin finansman sağladığı RFO'ların sanat alanlarına göre dağılımı				
Yıllar	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Toplam RFO	820	850	836	829
Karma	% 19	% 18	% 18	% 22
Dans	% 8	% 8	% 8	% 8
Edebiyat	% 7	% 7	% 7	% 7
Müzik	% 12	% 12	% 12	% 11
Tiyatro	% 24	% 26	% 26	% 25
Görsel Sanatlar	% 22	% 22	% 22	% 22
Spesifik bir sanat formu icra etmeyen	% 8	% 7	% 7	% 5

İngiltere Sanat Konseyi 2008-2009 döneminde 867, 2009-2010 arasında 854, 2010-2011 de ise toplamda 843 kuruluşa destek sağlamıştır. Tablo 9 ilgili sanat formlarına göre bu kuruluşların dağılımını içermektedir. Tablo 9'daki

¹²² ACE, *Regularly funded organisations statistics for 2008/09*, 'Combined arts 2008/09, Dance 2008/09, Literature 2008/09, Music 2008/09, Not art form specific 2008/09, Theatre 2008/09, Visual arts 2008/09' excel tabloları, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200809-annual-submission/>, *Regularly funded organisations statistics for 2009/10*, Excel tablosu, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/past-funding-programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200910-annual-submission/>, *Regularly funded organisations statistics for 2010/11*, Excel tablosu, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/past-funding-programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200910-annual-submission/> verilerinden derlenerek hazırlanmıştır. 27 Kasım 2012 tar.gör.

rakamlar yıllık değerlendirmelere iştirak eden kuruluşları ve portföy içerisinde temsil ettikleri yüzdeyi vermektedir.

Tablo 9’da görüldüğü gibi fon alan kuruluşların sayısında yıllar içerisinde belirgin bir değişiklik görülmemiştir. Tablo 10 ise bize Londra’nın, RFO’lara verilen destek açısından en yoğun bölge olarak öne çıktığını ve hemen ardından ikinci sırada Northwest ve Yorkshire’ın geldiği göstermektedir. South West ile Northeast bölgelerinden destek alan kuruluşların sayıları hemen hemen aynıdır. Bölgeler arasında en düşük düzeyde destek alan ise East of England’dır.

Tablo 10: 2007-2011 Yılları Arasında İngiltere Sanat Konseyi'nin Finansman Sağladığı RFO'ların Bölgelere Göre Dağılımı ¹²³

İngiltere Sanat Konseyi'nin finansman sağladığı RFO'ların bölgelere göre dağılımı				
Yıllar	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Toplam RFO	820	850	836	829
East of England	% 3	% 4	% 4	% 4
East Midlands	% 7	% 7	% 7	% 7
London	% 30	% 32	% 32	% 33
North East	% 9	% 8	% 8	% 8
North West	% 13	% 13	% 13	% 13
South East	% 7	% 7	% 6	% 6
South West	% 10	% 9	% 9	% 9
West Midlands	% 8	% 8	% 8	% 8
Yorkshire	% 13	% 12	% 13	% 12

¹²³ACE, *Regularly funded organisations statistics for 2007/08, Regularly funded organisations statistics for 2008/09, Regularly funded organisations statistics for 2009/10, Regularly funded organisations statistics for 2010/11* verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

3.2.1.2.Grants for the Arts/ Kltr-Sanat Hibeleri

İngiltere Sanat Konseyi'nin belirlediği hedefleri gerekleştirmek için kullandığı diğer bir önemli ara ise *Grants for the Arts/ Kültür - Sanat Hibeleri* programıdır. Milli Piyango tarafından finanse edilen *Grants for the Arts*, kişilerin, sanat kuruluşlarının ve kültür - sanatı işlerinde kullanan herkesin kullanımına açık bir başvuru sistemine sahiptir. Bu fonlar İngiltere halkını kültür - sanat etkinlikleri ile buluşturan ve aynı zamanda İngiltere'deki sanatçılara ve kültür - sanat kuruluşlarına destek vererek, çalışmalarını devam ettirmelerine imkan sağlayan aktivitelere/kişilere/kurumlara doğrudan dağıtılmaktadır. Sanat Konseyi gerektiğinde uygulama sürecini herkes için daha açık hale getirip, ulaşılabilir kılmak ve fonlardan toplumdaki tüm kesimlerin yararlanabilmesini sağlamak için destek vermekle yükümlüdür.¹²⁴ Buna ek olarak toplumdaki kimi grupların inançlarından ötürü Milli Piyango gelirlerinden elde edilen hasılatı kullanmaktan rahatsız oldukları durumlarda, bu grupların kamunun kültür finansmanında yararlanabilmelerini sağlamak için başka kaynaklar bulmak da Konsey'in sorumlulukları arasındadır.¹²⁵

Sanatçılara, performans sanatçılarına, yazarlara, girişimcilere, küratörlere, yapımcılara, gruplara ve sanat kültür alanında çalışan diğer kişilere verilen hibeler 1000 pound ile 30.000 pound arasında değişmektedir ve maksimum üç yıla kadar sürebilecek aktivitelere desteklemektedir. Kültür-sanat kuruluşlarına

---

¹²⁴ ACE, *Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10*, s.65.

¹²⁵ Arts Council England, *Grants for the arts How to Apply.*, 2010.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/Gfta_how_to_apply.pdf, s.7, 27 Kasım 2012 tar.gr.

(belediyeler ve diğer kamu kuruluşları, ortaklıklar, bölgesel ve ulusal kuruluşlar, asli görevi kültür - sanat olmayan gönüllülük ve cemaat gruplarına) verilen hibeler ise 1000 pound ile 100.000 pound arasında değişiklik göstermektedir. Aynı şekilde kültür - sanat organizasyonlarının da hibe aldıkları aktivitelerin süresi maksimum üç yıldır.¹²⁶

Yukarıda andığımız başvuru koşulları doğrultusunda İngiltere Sanat Konseyi 2007- 2008 döneminde 2.800'ün üzerinde kişi ya da kuruluşa yaklaşık 57 milyon pound hibe vermiştir. 2008-2009 yılında hibe verilen kişi ya da kurum sayısı 2,700 civarında olmakla beraber hibe tutarı yaklaşık 67 milyon pounddur. 2009-2010 yıllarında ise Grants for the Arts programı ile toplamda 64.9 milyon pound hibe 2,795 kişi ya da kuruluşa dağıtılmıştır.¹²⁷

3.2.1.3. Diğer Fonlar

2008- 2011 yılları arasında İngiltere Sanat Konseyi, *RFO* ve *Grants for the Arts* programları dışında Yaratıcı Ortaklıklar (*Creative Partnerships*) ve Yönetilen Fonlar (*Managed Funds*) programları aracılığıyla da kültür - sanat fonları sağlamıştır.

Creative Partnerships programı İngiltere'deki gençlerin yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmek için okullar ve yaratıcı sektör çalışanları arasında gerçekleştirilecek uzun vadeli projelere destek sağlamayı amaçlamaktadır.

---

¹²⁶ A.g.y. ss.10-11.

¹²⁷ ACE, *Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10*, *Annual Review 2009: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2008/09*, *Annual Review 2008*, *Annual Review 2007*'de yer alan 'How we fund arts' verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Program 2008-2011 yılları arasında ülke çapında farklı bölgelerden 1.600 okulda hizmet vermektedir. Program 2009 Nisan ayında yeniden yapılandırılarak hem Sanat Konseyi'nin hem de Department for Children, Schools and Families/ Çocuk, Okul ve Aile Bakanlığı'nın finanse ettiği Creativity, Culture, and Education/ Yaratıcılık, Kültür ve Eğitim programına dönüştürülmüştür.¹²⁸

Managed Funds, kültür ve sanat için ortaya çıkan yeni fırsatları belirlemek, yeni girişimleri değerlendirmek, yeni stratejik ortaklıklar kurmak ve gelişim adına azimle çalışmak amacıyla kullanılan bir programdır. RFO ya da Kültür - sanat Hibeleri gibi belirli ölçütlere göre başvuru yapılarak elde edilebilen fonlardan değildir. Yeni ortaklıklar geliştirilerek kültür - sanat için daha fazla gelir yaratmak için oluşturulmuş bir sistemdir. Tablo 8 de görülebileceği üzere Managed Funds bütçesi toplam bütçe içerisinde %7 ile % 9 arasında değişen bir orana sahiptir. 2009/10 yılında bu fonlar aracılığıyla 46.7 milyon pound ayrılmıştır.¹²⁹

Sustain/Sürdürülebilirlik, 2009-2010 yılında, kültür - sanat kuruluşlarının yaşadığı durgunluğa, ekonomik gerilemeye karşı Sanat Konseyi'nin müdahalesini içeren bir destek programı olarak yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde İngiltere Sanat Konseyi, kuruluşların kendi misyonlarını

---

¹²⁸ ACE, *Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10*, s.86

¹²⁹ A.g.y. s.6 ve s.118.

gerçekleştirerek, Konsey'in misyonuna katkı sağlayabilmesi adına 146 kuruluşa 46.9 milyon pound civarında destek sağlanmıştır.¹³⁰

3.2.2. Yeni Dönem 2011-2015

İngiltere Sanat Konseyi önümüzdeki 10 yıllık dönemde belirlediği hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için seçtiği yolu, kısaca stratejik çerçevesini 2010 yılı sonunda açıklamış ve yayınlamıştır. Sanatçıların, kültür - sanat kurumlarının, kamunun ve Sanat Konseyi'nin diğer ortaklarının görüşleri doğrultusunda oluşturulan bu stratejik çerçeve Konsey'in gelecekteki kültür - sanat yatırım planlarına dair bilgiler içermekle beraber bu yatırımların gerekçelerine ilişkin izahatlar da sunmaktadır. Bahsi geçen stratejik çerçeve Konsey'in 'İngiltere'yi dünyanın önde gelen kültürel bakımdan yaratıcı ulusu haline getirme vizyonu'nu gerçekleştirmesinde yardımcı olacaktır.¹³¹

Bu bağlamda İngiltere Sanat Konseyi 10 yıllık vizyonunu oluşturan '*Achieving Great Art for Everyone*/Herkes için Büyük Sanatı Sağlamak' stratejik çerçevesinde beş ana ilke benimsemiş ve bu ana ilkeleri besleyen on üç yeni öncelik belirlemiştir. Aşağıda tek tek bu ana ilkeler açıklanmış ve bu ilkelere bağlı önceliklere paragrafların altında yer verilmiştir.

Konsey'in amaçlarından ilki yetenek ve sanatsal mükemmeliyeti topluma mal ederek, geliştirmektir. Sanat Konseyi İngiltere'yi sanatsal mükemmelliğin

---

¹³⁰ A.g.y. s.6 ve s.12.

¹³¹ Arts Council England, *Achieving Great Art for Everyone.*, Kasım 2010, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/achieving_great_art_for_everyone.pdf, s.25 27 Kasım 2012 tar.gör.

ön planda olduğu seçkin bir merkez haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu da sanatçıların risk almalarına ve/veya değişikliğe gitmelerine fırsat tanımak adına güçlü bir taahhüt vermek anlamına gelmektedir. Söz konusu ilke tüm sanat biçimlerinde mükemmelliği teşvik ederek, ifade özgürlüğünü savunarak, kültür ve sanat kuruluşlarını, networkleri ve eğitimleri desteklemeye hizmet etmektedir. Bu hizmeti sağlamak için Konsey'in belirlediği öncelikler ise şunlardır;

1. Yatırımları kullanarak mükemmel/ birinci sınıf sanatı var etmeyi sağlamak.
2. Özellikle kariyerine yeni başlayan ve/veya kariyerlerinin ortasında olan sanatçıların yeteneklerinin geliştirilebilmesi için ülke çapında tutarlı bir yaklaşım oluşturmak.
3. Sanatta çeşitliliği yakalamak için sanatsal yaklaşımın öncü olduğu bir anlayıştan yana olmak.
4. Yeteneği vitrine çıkarmak ve mükemmel/birinci sınıf kültür - sanat izleyicisi oluşturmak için Londra 2012 Olimpiyat ve Paralimpik oyunları gibi büyük fırsatları değerlendirmek.¹³²

Konsey'in 2010 tarihli '*Achieving Great Art for Everyone*' stratejik belgesinde ortaya koyduğu ikinci amaç ise daha fazla insanın sanatı deneyimlemesi ve ondan ilham almasıdır. Konsey, destek verdikleri programların başında izleyici ihtiyaçlarının gelmesini hedeflemektedir. Buna

---

¹³² Arts Council England, *The Arts Council Plan 2011- 2015*, 1 Kasım 2011 http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/Arts_Council_Plan_2011-15.pdf, s.7, 27 Kasım 2012 tar.gör.

ilaveten seçkin, kaliteli işler için izleyici kitlesinin geliştirilmesine daha güçlü odaklanmayı planlamaktadır. Konsey, ne kadar fazla kişi sanatı, kültürü tecrübe eder ve şekillendirirse, bu durumun toplumun ve bireylerin bir o kadar menfaatine olacağını, aynı zamanda yeni fikir, piyasa ve gelir kaynakları için de benzer bir menfaatin ortaya çıkacağını vurgulamaktadır.¹³³ Dolayısıyla Sanat Konseyi kültür - sanatı teşvik etmek adına kaynak toplamak ve daha fazla katılım sağlamak için aşağıdaki öncelikler doğrultusunda çalışacağını bildirmektedir:¹³⁴

5. Katılımın düşük olduğu yerlerde kişiler ve mekanlar için kültür - sanat imkanları geliştirmek.
6. Turne ve dijital platformlar aracılığıyla birinci sınıf/ seçkin kültür - sanatın yaygınlaştırılmasını güçlendirmek.
7. Finanse edilen kuruluşların yeni izleyici çekmeye daha fazla odaklanmalarını teşvik etmek.

Konsey'in belirlediği üçüncü amaç ise, sürdürülebilir, yenilikçi ve dirençli bir kültür - sanat ortamı sağlamaktır. Bu amaç kültür - sanatta sürdürülebilir bir büyüme ve başarı sağlamak ile ilgilidir. Hükümetin kültür - sanata yaptığı yatırımların azalması ile birlikte kurumların değişmekte olan bu ortama uyum sağlayabilmeleri gerekmektedir. Konseye göre kültür - sanat kuruluşları bu şartlar altında çalışmalarını yürütebilmek için daha girişken olmalıdırlar. Sanat Konseyi, vizyonunu gerçekleştirilebilmek amacıyla destek verdiği kültür - sanat

---

¹³³ ACE, *Achieving Great Art for Everyone*, s.29.

¹³⁴ ACE, *The Arts Council Plan 2011- 2015*, s.7.

kuruluşlarının yeniliğe ve işbirliğine açık olması, yaptıkları işin kalitesini her koşulda sürdürmeye devam etmesi ve ülkenin refahına geniş katkıda bulunması gerektiğini bildirmektedir.¹³⁵ Kültür-sanat kuruluşlarını bu derece güçlü ve sürdürülebilir kılmak için Konsey'in belirlediği öncelikler şunlardır:¹³⁶

8. Verimliliği ve yenilikçiliği arttırmak için kurumlar arasında daha fazla işbirliği sağlanmasını teşvik etmek.

9. Kültür-sanat sektöründe işletme modellerini güçlendirmek; kuruluşlara, özel sektör teşvikleri dahil olmak üzere, gelir kaynaklarını çeşitlendirmede yardımcı olmak.

Konsey'in gerçekleştirmeyi planladığı dördüncü amacı sanatta yüksek kalite ve çeşitlilikte iş gücü ve liderlik geliştirmektir. Konsey 'Achieving Great Art for Everyone', stratejik çerçeve dokümanında sanatın ve kültürün onu üreten işgücünde çeşitlilik olmadığı takdirde potansiyeline ulaşamayacağını, iş gücündeki çeşitliliğin sanat pratiğine de yansıtacağını savunmaktadır.¹³⁷ Bu amaç için belirlediği öncelikler ise şu şekil sıralanmaktadır:

10. Sivil toplumun ve sanatın menfaati için kendi tecrübe ve yeteneklerini paylaşmanın değerini takdir eden kültür - sanat liderleri ağı oluşturmak.

11. Kültür-sanat alanında iş gücüne katılımın sağlanabilmesi için eşit fırsatlar yaratmak.

---

¹³⁵ ACE, *Achieving Great Art for Everyone*, s.33.

¹³⁶ ACE, *The Arts Council Plan 2011- 2015*, s.7.

¹³⁷ ACE, *Achieving Great Art for Everyone*, s.35.

On yıllık stratejik planda gerçekleştirilmesi hedeflenen son amaç ise her gencin ve çocuğun kültürün ve sanatın zenginliğinden faydalanabilmesidir. Konsey kültürün ve sanatın çocukların ve gençlerin merakını, eleştirel kapasitelerini geliştirmesine ve refahlarına katkıda bulunacağına dikkat çekmektedir.¹³⁸ Geleceğin izleyici kitlesine, kültür - sanat liderlerine ve sanatçılara ilham verebilmek için Konsey'in belirlediği öncelikler ise şu konuları kapsamaktadır:

12. Gençler ve çocuklar için daha gelişmiş kültür - sanat fırsatları temin etmek.

13. Çocuklar ve gençler için üretilen kültür - sanatın standartlarını, çocuklar ve gençler ile beraber çalışarak yükseltmek.¹³⁹

3.2.2.1. 2011-2015 Dönemi Yatırım Programı

İngiltere Sanat Konseyi yukarıda anılan amaçlar ve öncelikler doğrultusunda yapacağı yatırımları yeniden ele alarak şekillendirmiştir. 2008-2011 döneminde Konsey'in en büyük yatırım aracı olarak belirlediği RFO programı 31 Mart 2012 itibariyle sona ermiştir. Bu programın yerini alan *National Portfolio Funding/ Ulusal Portföy Finansmanı* yatırım planı ise Nisan 2012 tarihi itibariyle işlemeye ve farklı ölçeklerde, değişik sanat pratiklerine, işletme modellerine, yönetim biçimlerine, gelişim aşamalarına sahip kuruluşlara destek sağlamaya başlamıştır. 2011-2015 dönemi boyunca ülke çapında birinci

---

¹³⁸ A.g.y. s.37.

¹³⁹ ACE, *The Arts Council Plan 2011- 2015*, s.7.

sınıf kültür - sanat aktivitelerine erişimi az olan ya da hiç erişimi olmayan topluluklara ve coğrafi olarak erişim imkanlarının kısıtlı olduğu bölgelere turne programları düzenlenmesi planlanmaktadır. Buna ek olarak sanat kuruluşları, okullar ve topluluklar arasında iş üreten köprü kuruluşlar aracılığıyla da 10.5 milyon poundun tahsis edilmesi düşünülmektedir. ¹⁴⁰

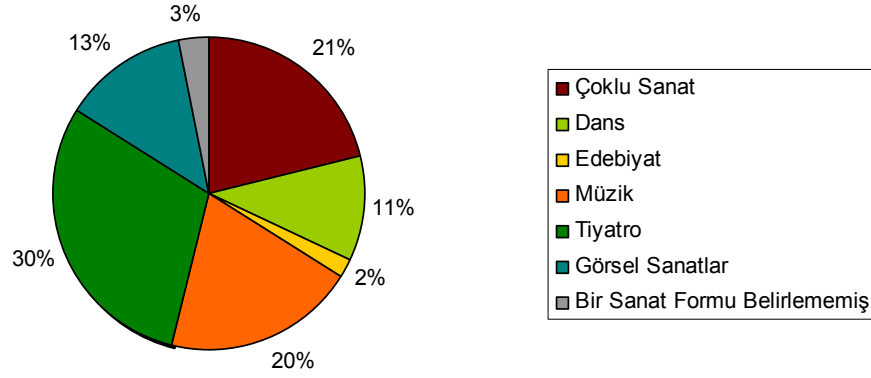
Tablo 11: Nisan 2012 ve Mart 2015 arası Ulusal Portföy Yatırımları ¹⁴¹

Yıllar	Devlet Yardımı (milyon)	Piyango	
		Turne (milyon)	Çocuklar ve Gençler (milyon)
2012-2013	£310.5m	£18.6m	£10.1m
2013-2014	£318.5m	£18m	£10.3m
2014-2015	£327.5m	£17.8m	£10.5m
Toplam	£956m	£54m	£31m

¹⁴⁰ A.g.y., s. 29.

¹⁴¹ Arts Council England, *National portfolio key facts and figures*, Word Belgesi, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/national-portfolio-funding-programme/national-portfolio-facts-and-figures/>, 27 Kasım 2012 tar.gör.

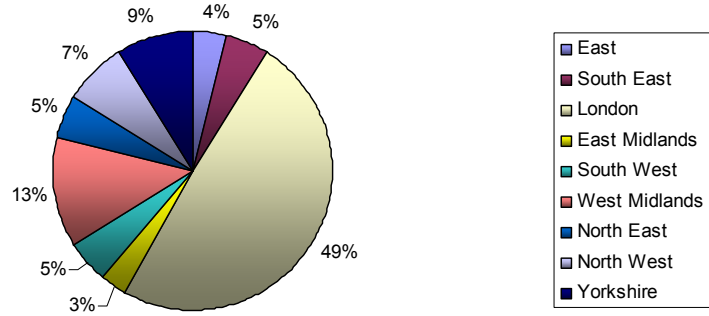
Grafik 1: 2012 Yılından İtibaren Kuruluşları Alacakları Desteklerin Sanat Formlarına Göre Yüzdeleri ¹⁴²

Grafik 1 bize destek alan NPO'ların sanat dallarına göre yüzdelerini vermektedir. Görüldüğü gibi 2012-2015 arası en çok sübvansiyon sağlanması planlanan kuruluşlar tiyatro alanındadır. İkinci sırada çoklu sanat, üçüncü sırada müzik, dördüncü sırada görsel sanatlar bulunmaktadır. Grafik 2 ise İngiltere Sanat Konseyi'nin bölgelere göre kültür - sanat desteğine ilişkin verileri göstermektedir. İngiltere Sanat Konseyi'nin kuruluşlara sübvansiyon sağlarken en fazla kaynak ayırdığı programın adı değişmiş olsa da, hem sanat formlarının hem de coğrafi olarak, kaynakların tahsisatında çok büyük değişiklikler yaşanmamıştır.

¹⁴² Arts Council England, *National portfolio funding by artform and value*, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/npo_by_artform_and_value_pie_charts_290311.pdf, 27 Kasım 2012 tar.gör.

Grafik 2: Finansman Sağlanacak NPO'ların 2012 Yılından İtibaren Bölgelere Göre Dağılımı ¹⁴³

Sanat Konseyi sübvansiyon kararlarını alırken daha önce de değinildiği gibi stratejik çerçevede belirledikleri ilkeleri ve amaçları temel almakta ve finansman sağladığı tüm kuruluşların da bu amaçlardan en az ikisine hizmet etmesini beklemektedir. Bir kuruluşun portföye dahil olup fon alabilmesi aşağıdaki kriterleri karşılaması beklenmektedir:¹⁴⁴

- Kuruluş Sanat Konseyi'nin belirlediği beş ilkeden en az ikisine katkıda bulunmalıdır.
- Kuruluş minimum 40.000 poundluk fon için başvuru yapmalıdır.

¹⁴³ Arts Council England, *National portfolio funding by region and value*, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/npo_by_region_and_value_pie_charts_290311.pdf, 27 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁴⁴ Arts Council England, *How we made our decisions*, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/national-portfolio-funding-programme/how-we-made-our-decision/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

- NPO, İngiltere halkını kültür - sanat aktiviteleri ile bir araya getirmelidir.
- NPO, İngiltere'deki sanatçılara ve/veya kültür - sanat kuruluşlarına çalışmalarını devam ettirebilmeleri için yardımcı olmalıdır.
- Sübvansiyon sağlanan aktiviteler genel olarak İngiltere izleyicisinin ya da sanatçısının yararlanabileceği programları içermelidir.
- Kuruluş İngiltere'de bulunmalı ve/veya çalışmalarını sürdürmelidir.
- Bireysel başvurular kabul edilmez. Başvuru sahipleri kanun ve usullere uygun şekilde kurulan organizasyon şeklinde olmalıdır.
- Çok ortaklı kuruluşlardan başvuru kabul edilmektedir. Ancak bir kuruluş başvuru süreci ve verilen hibeye ilişkin sorumluluğu üstlenmelidir.

National Portfolio Funding dışında *Achieving Great Art for Everyone* çerçevesinde belirlenen önceliklerin gerçekleştirilmesine hizmet etmek için oluşturulan bir diğer program *Strategic funding/* Stratejik Fon programıdır. 2011- 2015 yılları arasında toplam 440 milyon pound bütçesi olan bu fon kültür - sanat yatırımlarını, projeleri finanse ederek¹⁴⁵ Konsey'in amacına ve önceliklerine ulaşmasına yardımcı olabilmek adına hibe komisyonları

---

¹⁴⁵ Arts Council England, *Targeted grant programmes*, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/our-investment/strategic-funding/grant-programmes/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

oluşturarak;¹⁴⁶ dijital becerileri geliştirerek ve sanatın yeni teknolojiler içerisindeki yerinin ön planda olmasını sağlayacak programlarla¹⁴⁷ gerçekleştirecektir.

2008-2011 stratejik planlarının gerçekleştirilmesi için kullanılan programları anlatırken değinilen *Grants for the Arts* programı başvuru koşulları değiştirilmeden, ancak başvuru sürecinde bazı iyileştirmeler yapılarak (başvuruların online yapılması, sürecin alınan fon miktarına göre belirlenmesi) *Achieving Great Art for Everyone* stratejik çerçevesinin belirlediği önceliklere hizmet etmek için de kullanılmaktadır. Kültür - sanat kuruluşlarına ve/veya sanatçılara verilen bu hibelerin 2011-2015 dönemi boyunca toplam bütçesi 202 milyon pound olarak belirlenmiştir. Sanat Konseyi, *Grants for the Arts* programının yeni insanlara ulaşabilmesi için önceki dönemlerde kendilerinden hibe almamış/alamamış projelerin değerlendirilmesine öncelik verecektir. Buna ek olarak bu dönemde *Grants for the Arts* faydalanıcılarının üçte birinin sosyal olarak dışlanmış gruplardan oluşmasına planlanmaktadır.¹⁴⁸

Museums, Libraries and Archives Council/Müze, Kütüphaneler ve Arşiv Konseyi'nin feshedilmesinden sonra Sanat Konseyi, müze ve kütüphanelerin ilerlemesine ve gelişmesine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirebilmek adına programlar yürütmektedir. Müze, Kütüphaneler ve Arşiv Konseyi'nin yeniden düzenlenen 20 milyon pound bütçeli başlıca finans programı *Renaissance in the*

---

¹⁴⁶ Arts Council England, *Grant commissions*, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/our-investment/strategic-funding/commissioned-grants/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁴⁷ Arts Council England, *The Space*, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/strategic-funding/thespace/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁴⁸ ACE, *The Arts Council Plan 2011- 2015*, s.29.

Regions, ilk defa *National Portfolio Funding* sistemine benzer bir açık başvuru süreci ile bölgesel müzelere büyük çaplı finansman desteği sağlayacaktır.¹⁴⁹

3.3. İngiltere Sanat Konseyi ve Merkezi Hükümet (Thatcher-Blair-Cameron) Arasındaki İlişkiler

Yukarıdaki bölümlerde hem merkezi hükümetin kültür - sanat ile ilgili birimi olan DCMS'nin yapısı, işleyişi, harcamaları ve politikalarına hem de aynı şekilde İngiltere Sanat Konseyi'nin belirlediği kültür politikaları, programları ve sübvansiyon çeşitlerine ilişkin incelemeler yapılmıştır. Bu bölümde ise merkezi hükümet ile özerk sanat konseyi arasındaki ilişkilerin hükümetlerin siyasi programlarına göre nasıl şekillendiği üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirmeye Thatcher iktidarı ile başlanmasının sebebi, o döneme kadar İngiltere'de kültür - sanat desteğinin büyük ölçüde devlet tarafından karşılanmasına muhalefet eden siyasi bir iktidar bulunmamasıdır. Hatta Sanat Konseyi'nin bütçesi kuruluşundan itibaren giderek artış göstermiş; Konsey'in 1945/46 yılında ilk kurulduğunda hükümetten aldığı hibe 235.000 pound iken on yıl sonra 820.000 pounda

---

¹⁴⁹ Arts Council England, *Renaissance*, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/our-investment/funding-programmes/renaissance/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

***** Konseyin 2011-2015 dönemi yatırım planlarını aktaran doküman (The Arts Council Plan 2011- 2015) içerisinde yer alan söz konusu bu dört büyük yatırım programları dışında gerçekleştirdiği diğer pek çok yatırım programına ve/veya fona konseyin web sitesi üzerinden ulaşılabilir. Arts Council England, Funding, <http://www.artscouncil.org.uk/funding/our-investment/funding-programmes/>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

yükselmiş, 66/67 yıllarında yüzde 45, 67/68 yıllarında yüzde 26 büyüyerek toplam bütçesi 7.2 milyon pounda ulaşmıştır.¹⁵⁰

Ancak Thatcher'ın iktidara gelişiyle hükümetin kültür - sanat ile olan ilişkisi önemli ölçüde değişmiştir. İngiltere'nin ekonomik ve sosyal sıkıntılarını gidermenin yolunu 'serbest piyasa ilkeleri'nde arayan Thatcher'ın politikalarında ekonomiye devlet müdahalesinin azaltılarak daha liberal bir sistemin oluşturulması, özelleştirme ve kamuda işletme kültürünün yerleştirilmesi gibi kavramlar öne çıkmaktaydı. Dolayısıyla seksenli yıllar hükümetin kültür ve sanat desteğinde de ciddi değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak anılmaktadır. Sanata ve kültüre kamu sektörünün desteği halen devam ediyor olsa bile, Thatcher iktidarı kültür kurumlarından devlete daha az bağımlı olmalarını ve yeni ek gelir kaynakları aramalarını beklemektedir. Bu değişimin kanıtı olarak da 1984 yılında sanat ile özel sektör arasındaki sponsorluk bağlarını kuvvetlendirmek için kurulan *Business Sponsorship Incentive Scheme* (Ticari Sponsorluk Teşvik Tedbiri) gösterilmektedir.¹⁵¹

Kamu politikaları ile sanat ilişkilerine dair araştırmalar yapan Quinn'in ifade ettiği gibi bu dönemde 'devlet desteği geçmişin bir parçası, özel sektör sponsorlukları ise geleceğin yolu' olarak görülmekteydi.¹⁵² Doğal olarak İngiltere Sanat Konseyi de bu politikalarından etkilenmiştir. Konsey bütçesi kağıt

---

¹⁵⁰ Council of Europe/ERICarts. *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe 12th edition 2011, Country Profile: United Kingdom*, s.2.

¹⁵¹ Council of Europe/ERICarts: "Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe", 12th edition 2011, Country Profile United Kingdom, Mr. Rod FISHER ve Ms. Carla FIGUEIRA tarafından, son güncelleme tarihi Mart 2011, s.3.

¹⁵² Quinn, *Distance or intimacy?—The arm's length principle, the British government and the arts council of Great Britain*, s. 140.

üzerinde artıyor gibi gözükse de enflasyondan etkilenmiş; hem kendisine hem de destek sağladığı bağımsız kültür - sanat kurumlarına fon bulabilmek için özel sektör sponsorlukları aramak zorunda kalmıştır.¹⁵³ Thatcher hükümeti Konsey başkanı olarak 1982 yılında Lord Rees Morgan'ı, 1983 yılında ise Luke Rittner'ı genel sekreter olarak atamıştır. Bu iki ismin sanat ve kültür sektörüne olan ilgilerinden ziyade özel sektörde başarılı bir profil çizdikleri ve hükümetin özel sektörle Sanat Konseyi arasındaki ilişkiyi güçlendirilebileceğine inandığı için seçildikleri iddia edilmektedir.¹⁵⁴ Kısaca Thatcher politikalarından İngiltere Sanat Konseyi de etkilenmiş, devletin sanata ve kültüre, dolayısıyla İngiltere Sanat Konseyi'ne sağladığı destekler azalmış ve doğan finansal ihtiyaçtan ötürü özel sektör işbirliklerinin önü bu dönemde açılmaya çalışılmıştır.

Aslına bakılırsa Thatcher'ın açtığı yolun Blair ve daha sonra gelen hükümetlerin üzerinde kalıcı bir etki bıraktığı düşünülmektedir. Blair döneminde İşçi Partisi, sosyal refah devleti ile piyasa ekonomisi arasında bir yol bulmaya çalışan siyasi program arayışında olduğunu iddia etmiştir. Blair'in bu arayışı 'üçüncü yol' olarak adlandırılmaktadır¹⁵⁵. Ancak sosyoloji, kültür ve kamu politikaları alanlarında çalışmalar yürüten akademisyenler Hughson ve Inglis'in de öne sürdüğü gibi pek çok araştırmacı, Blair'in izlediği bu üçüncü yolun sosyal demokrasiden ziyade ekonomik rasyonalizmin ilkelerine daha yakın seyrettiğini belirtmektedir. Dolayısıyla üçüncü yol olarak adlandırılan bu

---

¹⁵³ A.g.e., ss.140-142.

¹⁵⁴ A.g.e.

¹⁵⁵ John Hughson ve David Inglis, *Creative industries' and the arts in Britain: Towards a third way' in cultural policy?* International Journal of Cultural Policy 7:3 (2001), ss. 457-478.

politikanın daha önceki hükümetlerin getirdiği siyasi görüşlerden çok da farklı olmadığı ifade edilmektedir.¹⁵⁶ Yukarıda bahsettiğimiz gibi, Thatcher refah devletinin korumacılığına karşı çıkmış ve bu yaklaşımı devletin kültür ve sanat finansmanına da yansımıştır. Bunun sonucunda kültür ve sanat üretimi piyasa koşullarına göre yeniden şekillenmek zorunda kalmıştır. İşte eleştirmenler bu noktada Blair hükümetinin de benzer politikalar izlediğini öne sürmektedirler.

Bununla beraber Tony Blair'in 2007 yılında Tate Modern'de yaptığı bir konuşmada iktidarda oldukları son on yılı 'sanatın altın çağı' olarak nitelmiştir.¹⁵⁷ Bu noktada yapılan yatırımlar ve politikalar incelendiğinde (müzelerin ücretsiz olması, Thatcher döneminde durdurulan tiyatro finansmanının yeniden hayata geçirilmesi, Sage Gateshead ve New Gallery gibi yeni kültür - sanat kurumlarının açılması vd.) sözlerindeki haklılık payı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Blair'in iktidarda olduğu dönemde kültürel ve kreatif sektörlerin yaratacağı istihdam ve ekonomik gelişmenin de altı çizilmiştir.¹⁵⁸ Bu dönemde İngiltere Sanat Konseyi'nin DCMS'den aldığı fon giderek artış göstermiştir. Yine aynı dönemde 'sanatta altın çağın' yaşanmasının altında yatan bir diğer önemli faktör ise 1993 yılında yürürlüğe giren Milli Piyango yasası ile Milli Piyango'dan elde edilen hasılatın bir kısmının kültür - sanat finansmanında kullanılmaya başlanmasıdır.

---

¹⁵⁶ A.g.e.

¹⁵⁷ Full text: Tony Blair's speech on compensation culture, Tony Blair, 26 Mayıs 2005, <http://www.guardian.co.uk/politics/2005/may/26/speeches.media>, 20 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

¹⁵⁸ A.g.k.

Blair hükümeti kültür ve sanat finansmanının yalnızca devlet tarafından sağlanmasını gerektiğini savunmamış, filantropi ve kişisel bağışların önemine de vurgu yapmıştır. Dolayısıyla o da tıpkı kendinden önceki siyasi politikalar gibi özel sektör işbirliklerine önem veren bir politika gütmekle birlikte, o politikaların aksine devletin kültür - sanat finansmanındaki rolünü yadsınamış ve İngiltere Sanat Konseyi'nin bütçesi de buna bağlı olarak artış göstermiştir.

Ancak Blair'in Tate Modern'de iktidardaki yıllarını 'sanatın altın çağı' olarak tanımladığı konuşmasından iki yıl sonra İngiltere Sanat Konseyi yürütme kurulu başkanı Alan Davey, *The Guardian* gazetesine yaptığı açıklamada hükümetin iktisadi durgunluk döneminde sanat harcamalarını azaltması durumunda 'Konsey'in bütün gelir kaynaklarının tehlikeye düşeceği büyük bir fırtınaya gireceğini' belirtmiştir.¹⁵⁹ Hükümetin kültür ve sanat finansmanını azaltması durumunda Konsey'in de başarılı bulunduğu kuruluşları korumak adına bazı küçük çaplı kültür - sanat organizasyonlarını sübvansiyon edemeyeceklerini de sözlerine eklemiştir.

İşte Muhafazakar Parti'nin yeniden iktidara gelmesinin hemen ardından bu senaryo gerçeğe dönüşmüştür. David Cameron dönemindeki Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı İngiltere Sanat Konseyi'nin bütçesini neredeyse yüzde 30 oranında düşürmüştür. Sanat Konseyi'nin bütçesinin azaltılmasıyla birlikte iki yüzün üzerinde kültür - sanat kuruluşunun sübvansiyonuna son verilmek zorunda kalmıştır. Düzenli olarak sübvansiyon edilen National Theatre, Royal

---

¹⁵⁹ Charlotte Higgins, *Arts world braced for 'hurricane' as recession hits*, 14 Mart 2009, <http://www.guardian.co.uk/culture/2009/mar/14/recession-arts-funding-cuts>, 6 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

Shakespeare Company ve Opera North gibi kimi kuruluşlara sağlanan desteklerde yüzde 15'e varan kesintilere gidilmiştir.¹⁶⁰ Konsey çalışanlarının sayısı yüzde 21 oranında azaltılmış, bölgesel sanat konseylerinin sayısı dokuzdan beşe düşürülmüştür.¹⁶¹ Bu dönemde de Thatcher dönemine benzer şekilde merkezi hükümet filantropinin, kişisel bağışların, sponsorlukların ve özel sektör işbirliklerinin kültür - sanat alanındaki önemine dair açıklamaları sıklıkla gündeme getirmiştir.¹⁶² İngiltere Sanat Konseyi de bu doğrultuda filantropi ve bağış toplama aktivitelerini gündemine almıştır.¹⁶³

---

¹⁶⁰ , Charlotte Higgins ve Mark Brown, *Arts Council funding: a day of mixed fortunes as cuts are announced*, 30 Mart 2011, <http://www.guardian.co.uk/culture/2011/mar/30/arts-council-funding-cuts>, 6 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

¹⁶¹ Arts Council England, *Organisation Review: Final operating model and organisation structure*, 30 Ekim 2012, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/Organisation_Review_presentation_final.pdf, s.3, 27 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁶² DCMS, Press release, *Jeremy Hunt announces action plan to boost philanthropy*, Aralık 2010, http://www.culture.gov.uk/news/news_stories/7640.aspx, 26 Kasım 2012 tar.gör. Patrick Wintour, *Philanthropy plan took Jeremy Hunt by surprise, says National Theatre boss*, 9 Nisan 2012, <http://www.guardian.co.uk/society/2012/apr/09/philanthropy-jeremy-hunt-national-theatre>, 6 Kasım 2012 tar.gör. Charlotte Higgins *What did Jeremy Hunt achieve for the arts and culture?*, 4 Eylül 2012, <http://www.guardian.co.uk/culture/charlottehigginsblog/2012/sep/04/jeremy-hunt-arts-legacy>, 6 Kasım 2012 tar.gör

¹⁶³ ACE, *Organisation Review: Final operating model and organisation structure*, s.7.

SONUÇ

ÖZERKLİK YAKLAŞIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE TÜRKİYE AÇISINDAN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

Sonuç bölümü başlıktan da anlaşılacağı üzere iki alt başlıktan oluşmaktadır. Bu alt başlıklardan ilkinin İngiltere Sanat Konseyi örneğini ele alarak incelediğimiz özerklik yaklaşımının güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin bir değerlendirme oluşturmaktadır. Sonuç bölümünün ikinci alt başlığında ise Türkiye’de bir sanat konseyi oluşturulması durumunda İngiltere Sanat Konseyi’ne ilişkin yaptığımız değerlendirmelerden çıkarılabilecek derslere yer verilecektir.

1. Özerklik Yaklaşımının Güçlü ve Zayıf Yanları

İngiltere Sanat Konseyi uygulamasından yola çıkarak kültür - sanat politikası literatürüne baktığımızda özerklik yaklaşımının kamunun kültür finansmanında yarattığı olumlu etkilere ilişkin yapılan değerlendirmelerin ve övgülerin hemen ardından bir takım ciddi eleştirilerin geldiği görülmektedir.

Bu eleştirileri iki başlık altında toplamak mümkündür: birincisi Konsey yönetiminin atanma biçimi, ikincisi ise Konsey bütçesinin merkezi hükümetin kararlarıyla belirlenmesi ve/veya değiştirilmesi.

İlk olarak 1946 yılında verilen Royal Charter/ Kraliyet İmtiyaznamesi ile Sanat Konseyi 'bağımsız, fakat aynı zamanda merkezi hükümete karşı sorumlulukları olan bir kurum olarak' çalışmalarına başlamıştır.¹⁶⁴ Bu itibarla, Quinn'e göre, sanat konseyleri bir anlamda denetime tabilik ve özerklik arasında gidip gelen bir 'sarkaç' pozisyonundadır. 1946 yılında yürürlüğe konan Royal Charter, Sanat Konseyi'nin üyelerinin hükümet tarafından seçilmesi ve atanması; Konsey'in merkezi hükümet tarafından finanse edilmesi; Sanat Konseyi personel atamalarının yine hükümet tarafından onaylanması; ödeneklerin Parlamento tarafından önerilmesi; kamu hesapları komitesi (*Public Accounts Committee*) tarafından hesapların denetlenmesi gibi ilkeler barındırmaktadır. Dolayısıyla kuruluş aşamasından beri Sanat Konseyi merkezi hükümet ile bu anlamda yakın ilişki içerisinde. Görünüşte bu yakınlık İngiltere Sanat Konseyi'nin kendi kültür politikalarını belirlemesi ve yürütmesine herhangi bir şekilde engel olmasa da yukarıda ele aldığımız gibi farklı iktidar dönemlerinde Konsey yönetimine atanan kişilerin evveliyatları ister istemez Konsey'in kültür politikalarına da yansımaktadır. Örneğin, daha önce değindiğimiz gibi Thatcher iktidarında Konsey yönetimine getirilen kişilerin merkezi hükümet politikaları doğrultusunda, özel sektörle olan bağlantıları kuvvetlendirmek için atandığı öne sürülmektedir (bkz: s.72). Benzer eleştirileri Chin-tao Wu, 'Kültürün Özelleştirilmesi' isimli kitabında dile getirmektedir. Yazara göre merkezi hükümet özelleştirme politikaları

---

¹⁶⁴ Quinn, *Distance or intimacy?—The arm's length principle, the British government and the arts council of Great Britain*, s. 129.

doğrultusunda Konsey'in mevcut özerk yapısını muhafaza ederek, yalnızca atadığı yönetim kurulu başkanlarıyla Konsey'in kültür politikalarını şekillendirebilmiştir. Konsey bu dönemde, Thatcher'ın özelleştirmeyi ve özel sermayeyi teşvik eden politikaları doğrultusunda sıklıkla sponsorluğun yaygınlaştırılması ve sanat hamiliği gibi konuların ön plana çıkarılması için girişimlerde bulunmuş; buna ek olarak geliştirdikleri projeler için kamu kaynaklarının yanı sıra özel sektörden de desteklerin arandığı bir yola girmiştir.

165

Benzer bir durum David Cameron döneminde de yaşanmaktadır. Mayıs 2010 ile Eylül 2012 tarihleri arasında Kültür, Medya ve Spor Bakanı olan Jeremy Hunt, 2009 yılından beri İngiltere Sanat Konseyi yönetim kurulu başkanlığını sürdüren ve sanat camiası tarafından oldukça sevilen bir isim¹⁶⁶ olan Liz Forgan'ın görev süresi dolunca (Ocak 2013) Konsey başkanlığına yeniden atanmayacağını bildirmiştir.¹⁶⁷

The Guardian gazetesi normal şartlarda 'başkanın yalnızca bir dönem boyunca görevde kalmasını sıra dışı bir durum' olarak nitelendirmekte, Liz Forgan'dan önceki iki başkanın da görev sürelerinin uzatıldığını bildirmektedir.¹⁶⁸ Gazete, Liz Forgan aslında İşçi Partisi tarafından atandığından, siyasi anlamda sola daha yakın olduğundan ve dolayısıyla

---

¹⁶⁵ Chin-tao Wu, *Kültürün Özelleştirilmesi 1980'ler Sonrasında Şirketlerin Sanata Müdahalesi*, Çev. Esin Soğancılar, (İstanbul, İletişim Yayınları, 2005) ss.111-113.

¹⁶⁶ Charlotte Higgins, *Liz Forgan departure from Arts Council met with dismay*, 23 Mart 2012, <http://www.guardian.co.uk/culture/2012/mar/23/arts-policy>, 6 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

¹⁶⁷ Arts Council England, *Dame Liz Forgan's term as Chair, Arts Council England to end in January 2013*, <http://www.artscouncil.org.uk/news/arts-council-news/dame-liz-forgans-term-chair-arts-council-england-e/>, 27 Kasım 2012 tar. gör.

¹⁶⁸ Higgins, *Liz Forgan departure from Arts Council met with dismay*.

koalisyon hükümetiyle çalışmasını sürdüremeyeceğinden ve bu kararın ‘siyasi’ olduğundan bahsetmektedir. Bunun yanı sıra, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı 2010 yılının Ekim ayında İngiltere Sanat Konseyi’nin bütçesinin 2011-2015 yılları arasında yüzde 29.6 kesintiye uğrayacağını belirtmesinden (bkz. Tablo 6) ve bu kesintiye ek olarak Konsey’e 2015 yılının Mart ayından itibaren de işletme giderlerini yüzde 50 oranında azaltmasına ilişkin bir talimat verdikten sonra, Bakan Jeremy Hunt, ısrarla sanata destekte özel teşviklerin önemi üzerinde durmuş ve sanatta dijital girişimlerin geliştirilmesine ilişkin açıklamalarda bulunmuştur.¹⁶⁹ *The Guardian* gazetesi sanat başyazarı (*chief arts writer*) Charlotte Higgins de Jeremy Hunt’ın kültüre ve sanata özel sermayenin yatırımlarını arttırmak ve sektörde teknolojik gelişmelerin önünü açabilmek adına ortaya çıkacak yeni güçlüklerle başa çıkabilecek birine ihtiyaç duyulduğunu açıkladığını belirtmektedir.¹⁷⁰ Bahsi geçen örneklerden de anlaşılacağı üzere, sanat konseylerinin zaman zaman merkezi hükümetin politikalarından etkilendiğini söylemek mümkündür.

Üçüncü bölümde de detaylı bir biçimde açıkladığımız gibi, İngiltere Sanat Konseyi’nin finansmanı büyük ölçüde merkezi hükümet tarafından sağlanmaktadır. Bu noktada ele alacağımız bir diğer eleştiri Sanat Konseyi’nin bütçesine merkezi hükümetin istediği zaman istediği şekilde müdahale edilebilmesidir. Yukarıdaki bölümlerde de değindiğimiz gibi merkezi hükümet

---

¹⁶⁹ DCMS, Press release, *Jeremy Hunt announces action plan to boost philanthropy* ve Mark Brown, *Arts organisations encouraged to rely on private money instead of subsidies*, 4 Temmuz 2011, <http://www.guardian.co.uk/culture/2011/jul/04/jeremy-hunt-arts-private-money>, 20 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

¹⁷⁰ Higgins, *Liz Forgan departure from Arts Council met with dismay*.

belirlediği politikalar doğrultusunda İngiltere Sanat Konseyi'nin bütçesinde istediği değişikliği yapma hakkına sahiptir. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde kültür - sanata sağlanan sübvansiyon ciddi şekilde darbe yemektedir ve İngiltere Sanat Konseyi'nin böyle sıkıntılı zamanlarda deyim yerindeyse başının çaresine bakması beklenmektedir. Milli Piyango hasılatının bir kısmının İngiltere Sanat Konseyi'nin bütçesine eklenmesi ile bu sıkıntılı durum bir nebze giderilmiş olsa da, bütçe açısından merkezi hükümete bu derece bağımlı olmak hem Konsey'in işleyişine hem de kültür - sanat sektörüne ciddi şekilde zarar vermektedir.

Her ne kadar İngiltere Sanat Konseyi, ekonomik krizler ve merkezi hükümet politikaları karşısında bütçesinin korunmasız olmasının getirdiği sıkıntılardan ve zaman zaman merkezi hükümetin yaptığı atamalardan ötürü eleştirilere maruz kalıyorsa da, bu noktada özerklik yaklaşımının öne çıkan ve pek çok akademisyen ve kültür yöneticisi/üreticisi tarafından olumlu yönde değerlendirilen¹⁷¹ bir hususiyetinin altını tekrar çizmek gerekmektedir. Kültür - sanat politikalarının ve üreticilerinin siyasi atmosferden etkilenmemesi için çalışmak. İkinci Dünya Savaşı sırasında Rusya ve Almanya'da Kültür Bakanları tarafından belirlenen çerçeveler içerisinde sanatsal üretimde bulunan ve büyük çoğunlukla propaganda amacı taşıyan işlere destek sağlayan bir oluşum yerine, kültür - sanat üretiminde bulunan kişilere ve kurumlara bağımsızlık tanımak amacıyla önce İngiltere'de ve sonraki yıllarda benzer

---

¹⁷¹ Matarasso ve Landry, *Balancing act : twenty-one strategic dilemmas in cultural policy*; Mundy, *Cultural policy A short guide* ve Mucica, *Cultural Legislation: Why? How? What?*.

amaçlarla başka başka ülkeler ve sistemlerde (ör: Hollanda, Finlandiya, Kanada, Güney Kore) oluşturulan özerk yapılar, yani sanat konseyleri, kültürü ve siyaseti birbirinden ayırştırmak; merkezi hükümetten uzaklaştırmak; sanatın ve kültürün siyasi propagandalardan etkilenmemesini sağlamak amacıyla kurulmuşlardır.

Burada özerklik yaklaşımının gücü olarak tanımlanan bir diğer niteliğinden daha bahsetmek gerekmektedir: Politikacıların da kültür - sanat kurumlarının ve üreticilerinin yaratabileceği olumsuz atmosferden etkilenmemesini sağlamak. Siyasilerin günlük pratikler ve/veya çalışma politikaları yerine genel kültür - sanat politikalarına odaklanmalarına izin vermek.¹⁷² Örneğin, İngiltere Sanat Konseyi Başkanı Liz Forgan, üçüncü bölümde bahsettiğimiz gibi, 2009 yılında yaptığı bir konuşmada kültür - sanatı içerik ve yaratıcı ifadenin doğası açısından siyasi müdahalelerden uzak tutan özerklik yaklaşımının aynı zamanda politikacıların da, sanatçıların bazen taşkın, nahoş ya da başka türlü can sıkıcı işlerinden dolayı sorumlu tutulmasını engelleyen bir sistem olduğunu belirtmiştir.¹⁷³

Bazı dönemlerde yukarıda açıkladığımız eleştirilerden ötürü merkezi hükümet ile konsey arasındaki mesafe kısalıyor olsa dahi temel olarak İngiltere Sanat Konseyi merkezi hükümetin politikaları çerçevesi dışına çıkmadan kendi kültür - sanat politikalarını belirleyip uygulamaya koyma açısından özgürdür.

---

¹⁷² Mundy, *Cultural policy A short guide*, s.33.

¹⁷³ Arts Council England Press Office, *Arts Council Chair calls for defence of the arms-length principle*, 2009
<http://press.artscouncil.org.uk/content/detail.aspx?ReleaseID=906&NewsAreaId=2>, 20 Ocak 2012 tarihinde görüldü.

Özerklik yaklaşımı, Sanat Konseyi'nin merkezi hükümetin ulusal kültür politikaları ışığında sektöre ilişkin ihtiyaç analizi yaparak kendi politikalarını belirlemesine izin verir. Konsey'in hizmet amaçlarından ve güçlü yanlarından biri de zaten budur. Konsey başkanı Liz Forgan'ın da vurguladığı gibi, merkezi hükümet yani Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı ulusal politikaları belirler ve onların uygulanması yönünde çalışmalar yürütürken; İngiltere Sanat Konseyi kültür ve sanat dünyasının ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik analizler yapar, hem sanat üreticisinin hem de tüketici/izleyicisinin nabzını merkezi hükümete oranla daha yakından tutar.¹⁷⁴

Özerklik yaklaşımını benimseyen kurumlar, çalıştıkları alana merkezi hükümete göre daha yakın mesafede durmaları sebebiyle sektörün ihtiyaçlarını belirlemede, sektöre ilişkin analizler yapmada, araştırmalar düzenlemede, raporlar ve kültür - sanat istatistikleri hazırlamada çok daha etkin ve verimli olabilmektedirler. Örneğin İngiltere Sanat Konseyi 2011-2015 dönemini kapsayan yeni kültür politikası *Achieving Great Art For Everyone* adlı dokümanında, son dönemde kamunun kültüre ve sanata olan desteğinin tehlikeli ölçüde azalması sebebiyle, sürdürülebilir, yenilikçi ve dirençli bir sanat ortamının sağlanmasının önemine vurgu yapmıştır.

Bu bağlamda Konsey, 'kültür - sanat içerisinde işletme modellerini güçlendirmek; kuruluşlara, özel sektör hibeleri/teşvikleri dahil olmak üzere gelir kaynaklarını çeşitlendirmek için yardımcı olmak' ilkesi doğrultusunda 2011 yılının Şubat ayında '*Business models in the visual arts/Görsel Sanatlarda*

---

¹⁷⁴ Madden, *The Independence of Government Arts Funding: A Review*, s.23.

İşletme Modelleri' isimli bir çalışma yayınlamıştır.¹⁷⁵ Bu rapor tam da yeni dönem kültür politikasında belirtildiği gibi kültür - sanat kuruluşlarının mevcut, zorlu ekonomik şartlara ayak uydurmasını sağlamak ve kuruluşların yeni fikirler geliştirip daha dirençli olmalarına yardımcı olmak için hazırlanmıştır. Tüm bu çalışmaların dışında özerk kurumlar, sanat üretimini, finanse ettikleri projeler ve kuruluşlar aracılığıyla destekledikleri için kamu parasıyla yatırım yapılacak kültür - sanat kuruluşlarını merkezi hükümete göre daha yakından tanımakta ve buna ek olarak hangi kurumun yüksek kamu değerini sağlayacağını yine merkezi hükümete kıyasla daha iyi belirleyebilmektedirler.

Özerklik yaklaşımının bir diğer güçlü yanı, bu prensip içerisinde çalışan kurumların, bu çalışma örneğinde İngiltere Sanat Konseyi'nin, seçim kriterlerinin oldukça net olmasıdır. Her ne kadar İngiltere Sanat Konseyi üyelerinin atanmaları ile ilgili kriter hala 'bir sanatçı ya da kültür - sanat yöneticisi olarak deneyimleri ve/veya özel ilgileri'¹⁷⁶ düzeyinde kalsa da, kimlerin sübvansiyondan yararlanabileceği, hangi kriterler doğrultusunda kaynakların tahsis edildiği, başvuru sahiplerinin hangi prosedürleri izleyerek bu kaynaklara ulaşabileceği, ne kadar destek verileceği ve başvuruların niçin kabul

---

¹⁷⁵ Art Council England, *Business models in the visual arts: an investigation of organisational business models for the Turning Point Network and Arts Council England*, Yay. haz. Susan J.Royce, 2 Şubat 2011, http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/Final_business_models.pdf, 27 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁷⁶ Art Council England, *How we are run*, <http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/how-we-are-run/>, 25 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

edilip edilmediği bir önceki bölümde ele aldığımız gibi son derece açık bir biçimde belirtilmektedir.

Bahsi geçen niteliklerin yanı sıra özerk kurumların seçim kriterlerinin net olması bir anlamda kamunun kültür finansmanında şeffaflık sağlamasına da vesile olmaktadır.¹⁷⁷ Seçim kıstaslarındaki netlik, yani kimin bu fonlara başvurabileceği, tahsis edilecek olan bütçenin miktarı, hangi özelliklere sahip kuruluşların, şahısların ya da projelerin sübvansiyondan yararlanabileceğine ilişkin ilkeler, özerk kurumların web siteleri ve/veya broşürleri aracılığıyla halka açık bir şekilde duyurulmaktadır. Bu sürecin bir sonraki ayağının, yani hangi projelerin, şahıs ya da kuruluşların fonlardan yararlanmak için başvuruda bulunabileceğinin bilinmesinden sonraki süreç olan, kimlerin başvurusunun kabul edildiği, bu kişi ya da kurumlara kamudan kaç yıllığına ve ne kadar paranın tahsis edildiği gibi bilgiler de halka açıktır. Tüm bunların dışında İngiltere Sanat Konseyi'nin merkezi hükümetten ya da diğer kaynaklardan (Milli Piyango'dan Sanat Konseyi'ne ayrılan bütçe) aktarılan meblağ, kültür politikaları doğrultusunda geliştirdiği tüm programlara ilişkin yaptıkları harcamalar, idari giderler, borçlar-alacaklar v.b. hesaplarına ilişkin tüm veriler yıllık değerlendirme raporlarında (*Annual Review*) halkın ulaşımına açılmaktadır. Tüm bu kriterlerin ve değerlendirmelerin herkesin ücretsiz olarak ve kolayca ulaşabileceği bir mecrada, yani internet siteleri üzerinden

---

¹⁷⁷ The Budapest Observatory, *Why Not, Indeed?* ve Mucică, *Relevance, utility and use of (quasi-)arm's length financing mechanisms for culture in SEE.*

yayınlanması da özerklik yaklaşımının çok önemli bir prensip olarak benimsediği şeffaflık ilkesinden kaynaklanmaktadır.

Özerk kurumların bir diğer güçlü yanı ise karar verme aşamalarına bağımsız uzmanların ve sivil toplumdan kişilerin katılarak demokratik bir süreç izlenmesi ve verilen kararların bu bağlamda sanatsal manada daha kaliteli olması ilkesidir.¹⁷⁸ Bu demokratik seçim sürecinde yeni ve denenmemiş sanat formlarının üretilmesine yardımcı olmak, artistik ve kültürel çeşitliliği garanti altına almak, sanatı kültürü her kesimden insanın üretimine ve tüketimine açık hale getiren kararlar vermek hem özerklik yaklaşımının hem de ulusal kültür politikasının benimsediği özelliklerden biridir.

2. Türkiye Açısından Çıkarılabilecek Sonuçlar

Yapılan bu değerlendirmeler ışığında son olarak ele alınacak konu ise özerklik sisteminden Türkiye'nin kültür - sanat bürokrasisi ve dünyası için çıkarabileceğimiz sonuçlar olacaktır.

Buna değinmeden evvel Türkiye'de özerklik sisteminin gelişimine, var olan özerk kurumların yapısına dair bir takım bilgilere yer vermemiz gerekmektedir.

Türkiye'de özerklik yaklaşımı içerisinde çalışan kurumlar genellikle bağımsız idari otorite olarak adlandırılrsa da, kamuoyunda bağımsız düzenleyici kurul, üst kurul, denetleyici kurum olarak da bilinmektedirler. Bağımsız idari otoriteler devlet namına hareket eden, dolayısıyla devlet otoritesini temsil eden

---

¹⁷⁸ Madden, *The Independence of Government Arts Funding: A Review*, s.23.

kurumlar olarak hizmet vermektedirler.¹⁷⁹ Bu yapılar özel kanunlarla kurulmuş, yasalarla belirlenen faaliyet alanları içerisinde idari ve mali özerkliğe sahiptirler. Yani faaliyet alanlarına göre programlarını belirleme, personel alımı, bütçe, kaynakların harcanması gibi konularda kararlarını kendileri alabilen özerk yapılı idarelerdir. Türkiye’deki özerk kurumların gelir kaynakları çeşitlidir. Hizmet verdikleri sektörde faaliyetlerini yürüten özel kuruluşların üzerinden temin edilen paylar ve ücretler, lisans, belge, ruhsat vb. yollardan elde edilen gelirler, idari para cezaları, basılı evrak, yayınlardan elde edilen gelirler, bağışlar ve devletin bütçesinden yapılan yardımlar özerk yapıların gelir kaynaklarını oluşturmaktadır.¹⁸⁰

2002 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunulan bir raporda¹⁸¹ Türkiye’de özerk kurumların ortaya çıkış nedenlerine ilişkin değinilen ilk nokta; bürokrasinin ağır, şeffaflıktan uzak işleyen yapısının ve çağdaş yaşamdaki gelişmelerin yarattığı problemlerin klasik devlet yapısı içerisinde çözülemeyişi gibi faktörlerin kimi sektörlerde denetleme, etkinliklerin düzenlenmesi, bu düzenlemelere yönelik kuralların yürütülmesi adına ‘siyasi müdahalelerden uzak, uzmanlık düzeyinde, donanımlı, bağımsız ve güvenli ayrı bir yapılandırmayı’¹⁸² gerektiriyor olmasıdır.

---

¹⁷⁹ Abdülvahap Özcan ve Selim Şanlısoy, *Türkiye’de Bağımsız Düzenleyici Kurumların Bağımsızlığı*, Siyasa,23-4, (2006), <http://www.econturk.org/sanlisoy2.pdf>, s.107, 24 Ocak 2013 tar.gör.

¹⁸⁰ Gülseba Bahran, Uzman Denetçi, *Özerk Kurumlar Hakkında Rapor*, <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/elek/elekicerik/36OzerkKurRap.pdf>, s.14, 24 Ocak 2013 tar.gör.

¹⁸¹ A.g.k.

¹⁸² A.g.k., s.4.

Rapor, ayrıca, özerk kurumların oluşturulmasını, Türkiye’de özelleştirme politikalarının ortaya çıkmasına ve devletçi politikaların yerini düzenli piyasa ekonomisinin almaya başlamasıyla gelişen özel sektörde ve özelleştirilen kimi alanlarda düzenleme ve denetim ihtiyacının doğmasına bağlamaktadır.¹⁸³

Türkiye’de bağımsız idari otoriteler olarak adlandırılan kamu tüzel kişiliğini ve idari ve mali özerkliği haiz kurumlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:¹⁸⁴

- 1- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
- 2- Telekomünikasyon Kurumu
- 3- Sermaye Piyasası Kurulu
- 4- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- 5- Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
- 6- Kamu İhale Kurumu
- 7- Rekabet Kurumu
- 8- Şeker Kurumu
- 9- Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu
- 10- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi idari özerkliği bulunan yani *kararları dolayısıyla yargı denetimine tabi*¹⁸⁵ olan bu kurumlar 17 Ağustos 2011 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri

---

¹⁸³ A.g.k., s.4.

¹⁸⁴ Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kanun No:5018, Kanun Tarihi 10.12.2003, (III) Sayılı Cetvel, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5018.html>, 24 Ocak 2013 tar.gör.

¹⁸⁵ Bahran, *Özerk Kurumlar Hakkında Rapor*, s.5.

Hakkında Kanun Hükümünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükümünde Kararname ile ilgili ya da ilişkili Bakanlıkların denetimi altına girmiştir. İsmi geçen kararnamede yer alan 45. maddeye göre, “[b]akan, bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşların (5018 sayılı Kanuna ekli (III) sayılı cetvelde yer alan kurumlar dâhil) her türlü faaliyet ve işlemlerini denetlemeye yetkilidir.”¹⁸⁶ Bu kararname ile ilgili bakanlar, gerekli gördükleri takdirde idari işler için teftiş isteyebilecek ve alınan kararları denetleyebilecek duruma gelmiştir.

Türkiye’de özerk kurum tartışmaları yalnızca yukarıda saydığımız kurum ya da kurullara odaklanmamakta, kültür ve sanat alanında da kendini göstermektedir.

Türkiye’de kültür ve sanat doğrudan Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenmektedir. Birinci bölümde incelediğimiz Chartrand ve McCaughey’in çalışmasına göre Türkiye’deki sistem, Mimar (*Architect*) olarak sınıflandırılan modele girmektedir. Söz konusu modelde, kültür ve sanat finansmanı doğrudan bakanlık tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de de Kültür ve Turizm Bakanlığı aslında Bakanlığa bağlı bulunan Devlet Tiyatroları, Devlet Opera ve Balesi, Senfoni Orkestrası, Türk Halk ve Klasik Müzik koroları, Güzel Sanatlar Galerileri, Resim Heykel Müzeleri vasıtasıyla sanatı büyük ölçüde kendi kurumları aracılığıyla finanse etmektedir. Ancak giriş bölümünde de ele

---

¹⁸⁶ Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükümünde Kararname, Madde 45, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110817-1.htm>, 24 Ocak 2013 tar.gör.

aldığımız gibi, belli ölçütler doğrultusunda tahsis ettiği sinema fonları ve özel tiyatrolara verdiği destekler vasıtasıyla Bakanlık bağımsız aktörlere de bir takım desteklerde bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı aynı zamanda Chartrand ve McCaughey'in Kolaylaştırıcı (*Facilitator*) modelinde olduğu gibi teşviklerle (gelir vergisi stopajı indirimi, sigorta primi işveren paylarında indirim, su bedeli indirimi ve enerji desteği, yabancı uzman personel ve sanatçı çalıştırabilme, hafta sonu ve resmi tatillerde faaliyette bulunabilme ¹⁸⁷) kültür ve sanatı desteklemektedir. Chartrand ve McCaughey'in Kolaylaştırıcı modelini benimseyen öğeler taşıyan ama çoğunlukla Mimar sınıflandırması uyarınca daha müdahaleci biçimde çalışmalarını yürüten Kültür ve Turizm Bakanlığı dışında özerk bir sanat konseyi ya da kurulu oluşturulmasının üzerinde zaman zaman durulmaktadır.

Örneğin 90'lı yılların ortasından beri faaliyette olan Özerk Sanat Konseyi girişimi kültür sanat alanında hizmet vermek üzere tüzel kişiliğe, idari ve mali özerkliğe sahip Türkiye Sanat Kurumu isimli yapının kurulması amacıyla çalışmalarını halen sürdürmektedir. Girişim bu konuda çeşitli paneller düzenlemekte, Kültür Bakanlığı ile görüşmeler yürütmektedir.¹⁸⁸

İstanbul Kültür Sanat Vakfı – İKSV kültür ve sanat alanında özerk kurullar oluşturulmasının, devlet idaresinin ve yerel yönetimlerin sanata ilişkin stratejilerin belirlenirken 'alanında uzman kişilerden oluşan özerk kurulları

---

¹⁸⁷ Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14234/kultur-yatirimlari-ve-girisimlerini-tesvik-kanunu.html>, Madde 5. 24 Ocak 2013 tar.gör.

¹⁸⁸ Özerk Sanat Konseyi, <http://www.ozerksanatkonseyi.org/hakkimizda.html>, 10 Şubat 2013 tar.gör.

karar süreçlerine dahil edilmesinin' ¹⁸⁹ önemini vurgulayan bir rapor yayınlamıştır.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültür Politikaları ve Yönetimi Araştırma Merkezi (KPY), Anadolu Kültür, Boekmanstichting ve Avrupa Kültür Vakfı (ECF) ortaklığında hazırlanan *Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikası Raporu*'nda merkezi yönetime bağlı sanat kurumlarının özerkleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁹⁰

Tüm bu örneklerle birlikte Türkiye'de devletin, kültür - sanat desteğini yarı bağımsız bir yapı aracılığıyla sağlamasının tartışılmasından önce ele alınması gereken en önemli konu, sanata atfedilen rol ve sanatın bağımsız bir alan olarak görülüp görülmediğidir. Her ne kadar T.C. Anayasası'nın 27. maddesi kişilerin sanatı 'serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma' hakkından bahsediyor olsa da Türkiye'de ifade özgürlüğü konusu son derece sorunlu bir alandır ve bu alanda yürütülen politikalar sanatsal ifade özgürlüğüne de yansımaktadır. Türkiye'de ifade özgürlüğü ve sanatta bağımsızlık kavramları maalesef bu tez çalışmasının sadece sonuç bölümünde ele alınacak kadar kısa bir analizle açıklığa kavuşturabilecek bir düzeyde bulunmamaktadır. Yine de kısaca değinmek gerekirse, farklı iktidar dönemlerinde kamusal alanlarda sergilenen sanat eserlerinin başına gelenlerde sansürün izini sürmek mümkündür. Bu açıdan baktığımızda heykel sanatı bu duruma verilecek en uygun örneği teşkil

---

¹⁸⁹İKSV, İstanbul'da Kamusal Alanda Sanat Uygulamaları İçin Öneriler, http://www.iksv.org/tr/hakkimizda/kultur_politikalari#3, 24 Ocak 2013 tar.gör.

¹⁹⁰Serhan Ada, yay.haz., Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikası Raporu, (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011), s.72.

etmektedir. Cumhuriyetin 50. yılı münasebetiyle 1973 yılında Gürdal Duyar tarafından yapılan ‘Güzel İstanbul’ isimli eser 1974 yılında Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi koalisyon hükümeti tarafından ‘Türk anasına hakarettir’ gerekçesiyle bulunduğu yerden (Karaköy Meydanı) kaldırılmış, daha sonra yürütülen tartışmalar neticesinde ise Yıldız Parkı’nda bir köşeye taşınmıştır. Atatürk’ün doğumunun 100. yılı vesilesiyle Hakkı Atamalı’ya yaptırılan ve Samsun’da sergilenen heykel dönemin devlet başkanı Kenan Evren’in emriyle ‘çıplak’ olduğu gerekçesi ile kaldırılmış ancak 2000 yılında Kültür Bakanlığı’nın talimatıyla eski yerine yerleştirilmiştir. Mehmet Aksoy’un ‘Periler Ülkesinde’ isimli eseri 1994 yılında Melih Gökçek tarafından orgazmı anlattığı ileri sürülerek yerinden edilmiştir. Ancak daha sonra mahkeme Melih Gökçek’in ‘tükürürüm ben böyle sanatın içine’ sözlerinden ötürü sanatçıya tazminat ödemesine ve heykelin tekrar yerine konulmasına karar vermiştir.¹⁹¹ Yakın dönemde ise heykel tartışmalarının yine Mehmet Aksoy’a odaklandığını görmekteyiz. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kars Sarıkamış’ta bir önceki Belediye Başkanı Naif Alibeyoğlu tarafından ısmarlanan ve henüz tamamlanmamış olan ‘İnsanlık Anıtı’ heykelini ‘ucubeye’ benzetmiş, yıkılması talimatını vermiş ve 14 Haziran 2011 tarihinde heykel tamamen yok edilmiştir.¹⁹² Elbette ifade özgürlüğü ve sanatta bağımsızlık kavramları bir tek heykel tartışmaları üzerinden yürümektedir. Örneğin İzmir Büyükşehir

---

¹⁹¹ Fatih Aça, *Türkiye’nin heykelle imtihanı* isimli haberden derlenmiştir, 3 Nisan 2009, <http://www.ntvmsnbc.com/id/24953327/>, 25 Kasım 2012 tarihinde görüldü.

¹⁹² Dinçer Aktemur, *‘İnsanlık anıtı’ artık yok*, 14 Haziran 2011, <http://gundem.milliyet.com.tr/-insanlik-aniti-artik-yok/gundem/gundemdetay/14.06.2011/1402439/default.htm>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

Belediyesi İzmir Sanat Merkezi'nde açılan sergideki 3 fotoğrafın yetkililerce sergiden çıkarılması¹⁹³, eski İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin'in 'terörü besleyen arka bahçe' olarak şairleri, ressamı, üniversite kürsülerini ve sivil toplum kuruluşlarını hedef alması da son dönemde tartışılan konular arasındadır.¹⁹⁴ Şahin'in aynı açıklamada dillendirdiği 'sanata karşı değiliz ama işte bunları bir cerrah hassasiyetiyle ayırt etmek durumundayız' cümlesi ise Türkiye'de sanatta bağımsızlık ve ifade özgürlüğüne ilişkin bakış açısının bir özeti niteliğindedir. Dolayısıyla ifade özgürlüğünün bu derece kısıtlandığı bir sistemde devletin kamu kaynaklarını, bağımsız kültür - sanat aktörlerine kullandırma/dağıtma geleneği de yerleşmemiştir.

Kısaca, Türkiye'de özerk bir sanat konseyi kurulmasını tartışmadan önce daha temel, daha kavramsal konuların; sanatçının kendisini istediği şekilde, istediği yolla özgürce ifade etmesinin önemi, sanatsal üretimde bağımsızlığın teşviki, sansürün önlenmesinin yaratıcı sürece ve üretime getireceği katkı gibi; siyasetçiler, sanatçılar, kültür kurumları, üniversiteler ve vatandaşlar tarafından uzun boylu tartışılması gerekmektedir.

Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi söz konusu kavramlar bu tez çalışması içerisinde ele alınmamıştır. Dolayısıyla asıl konumuza dönecek olursak, özellikle son zamanlarda kültür ve sanat üretimine merkezi hükümetin yakın müdahalesinden ötürü, akademisyenler, sanat ve kültür üreticileri,

---

¹⁹³ Siyah Bant, *Sansür Tartışması Sergiyi Kaldırttı*, 4 Şubat 2012, <http://www.siyahbant.org/?p=435>, 25 Kasım 2012 tar. gör.

¹⁹⁴ Siyah Bant, *İçişleri Bakanı'ndan Yeni Terör Tarifleri*, 25 Ocak 2012, <http://www.siyahbant.org/?p=393>, 25 Kasım 2012 tar. gör.

izleyicileri ve devlet bürokrasisinden kişilerce özerk bir kültür - sanat konseyinin kurulması tartışmalarının¹⁹⁵ görünür hale geldiğini söylememiz mümkündür. Peki, bu sistem Türkiye’de nasıl işlemeli ve hangi prensipleri barındırmalı ki kültür - sanat kurumları hem özgürlüklerini muhafaza edebilsin hem de devlet sübvansiyonları layıkıyla sağlanabilsin?

Öncelikle Mangset’in bizim de bu tez boyunca incelediğimiz İngiltere sistemini işaret ederek ideal bir özerklik yaklaşımını tasvir ederken kullandığı ilk madde de altını çizdiği gibi kültüre ve sanata sağlanan tüm sübvansiyon, sanatsal yetiyi haiz olan ve sınırlı bir süre için görevde bulunan bağımsız kişiler tarafından yapılmalıdır.¹⁹⁶ Tabii ki bu kişilerin merkezi hükümetin politikalarından mümkün mertebe uzak olması gerekmektedir. Bu noktada Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nu örnek olarak gösterebiliriz. RTÜK’ün toplamda dokuz üyesi bulunmaktadır. Bu dokuz üyeden beşi iktidar partisi, dördü ise muhalefet partisinin göstereceği adaylar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmektedir.¹⁹⁷ Böyle bir sistem içerisinde devlet ve sanat arasındaki ‘mesafeyi’ sağlamak ve koruma altına almak olası değildir. Kültürü ve sanatı finanse etmek adına kurulacak özerk yapı için seçilen yönetim

---

¹⁹⁵ Bahar Çuhadar, *Tiyatroya özelleştirme değil özerklik gerek*, 30 Nisan 2012, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1086446&CategoryID=82>, ve Güventürk Görgülü, *Tiyatroda içerikten ve seyirciden başka her şey tartışılıyor*, 04 Mayıs 2012, <http://www.habervesaire.com/news/tyatroda-icerikten-ve-seyirciden-baska-her-sey-tartisiliyor-2314.html>, 25 Kasım 2012 tar.gör.

¹⁹⁶ Per Mangset, 2009, *The arm’s length principle and the art funding system: a comparative approach*, 2009, http://scholar.google.com.tr/scholar_url?hl=tr&q=http://iccpr2008.yeditepe.edu.tr/papers/Mangset_Per.doc&sa=X&scisig=AAGBfm13pA3DGvfiQqYqEmYF44C9AzL7Vg&oi=scholar&ei=bLGXUJyXLMmB4gTTsYDABw&ved=0CC4QgAMoADAA, adresinden ulaşıldı, s.11.

¹⁹⁷ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 133, <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>, 14 Şubat 2013 tar.gör.

kadrosunun ne İngiltere'deki gibi salt merkezi hükümetin ne de bizdeki gibi yalnızca Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın atamasını yapabileceği bir sistem olmalıdır. Bunun yerine daha demokratik bir yaklaşım benimsenmeli ve kamu parasının hangi kültür - sanat aktörlerine tahsis edileceğine ilişkin karar merciinde sivil toplumun da katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu sayede genel olarak İngiltere Sanat Konseyi'ne de getirilen 'merkezi hükümetin politikaları ile yakın mesafede olma/durma' eleştirisini bertaraf etmek mümkün olabilir.

Aynı şekilde özel sektörün de karar vericiler içerisinde yer alması ise sanatın ve kültürün özellikle ekonomik kriz zamanlarında yaşanan sıkıntılardan etkilenmesinin önüne geçilebilir. Yukarıdaki bölümlerde sıklıkla altını çizdiğimiz gibi ekonomik darboğazların yaşandığı günlerde devletin sağladığı kültür - sanat desteği tehlikeye girmektedir. İşte bu noktada özel sektörün, özerk yapının yönetim kadrosunun belirlenmesindeki sürece katılması, özel sektörün ve/veya bireysel bağışçıların sanata yatırımlarını teşvik edebilir; özerk kurumlar bu yolla kaynaklarını çeşitlendirebilirler. Bunun dışında sivil toplum kuruluşları da kriz zamanlarında kültüre ve sanata ilişkin daha fazla duyarlılık yaratmak için bir örgütlenme faaliyetine girebilirler. Kısaca biz, Türkiye'de bir Sanat Konseyi ya da Kurulu oluşturulması durumunda, hem merkezi hükümetle arada kurulması olası siyasi bağları en aza indirmek hem de ekonomik açıdan daha bağımsız olmak adına özel sektör-sivil toplum ve kamu ortaklığının tartışılmasının faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Burada Türkiye’de bir sanat konseyi kurulması durumunda altını çizmemiz gereken en önemli noktalardan biri de kaynakların çeşitlendirilmesidir. İngiltere’deki gibi bütçesinin büyük çoğunluğu merkezi hükümet tarafından karşılanan bir yapının aynı sistemle Türkiye’de kurulması, yukarıda andığımız örneklerden de anlaşılacağı üzere merkezi hükümetin kararlarına doğrudan *bağlı* kalacak diğer bir devlet kurumu olarak faaliyetini sürdürmesine neden olacaktır. Ayrıca sıklıkla vurguladığımız gibi ekonomik kriz zamanlarında konseyin bütçesini koruma altına almak açısından da kaynakların çeşitlendirilmesinin önemi büyüktür. Yukarıda değindiğimiz gibi, özel sektörün seçim sürecine dahil olması kültür - sanata ilişkin sponsorlukları ve özel sektör hibelerini arttırabilir. Bunun dışında tıpkı İngiltere’deki gibi Milli Piyango oyunlarından elde edilen gelirin bir kısmı sanat konseyinin bütçesine katkıda bulunmak için kullanılabilir. Sanat konseyinin *Crowdsourcing* ya da *Crowdfunding* denilen sisteme de (yatırımcıların, sponsorların ve bağışçıların istedikleri projeyi ve/veya kültür - sanat programını bir internet sitesi vasıtasıyla desteklemesi) imkan tanınması kaynakların çeşitlendirilmesi açısından değerlendirilecek bir yol olarak düşünülebilir.

Bu çalışmadan Türkiye için çıkartılabilecek bir diğer önemli sonuç ise sanat konseylerinin kültür - sanat politikalarını belirlemede özgür bırakılmasıdır. Türkiye’de özerk bir sanat konseyi kurulması halinde bu konsey, tıpkı bir örnek olarak detaylı bir biçimde bu çalışmada incelediğimiz İngiltere’deki gibi, kendi kültür programlarını, bu programlar çerçevesinde geliştireceği destek mekanizmalarını, bütçesi çerçevesinde hangi sektöre, hangi

kuruma/kuruluşa/kişiyeye ne kadar sübvansiyon sağlayacağını merkezi hükümetin ulusal kültür politikalarının ışığı altında ve tabii ki sektörün ihtiyaçlarını da göz önünde tutarak özgürce belirleyebilme şansına sahip olmalıdır.

Türkiye’de özerk bir sanat konseyi kurulması durumunda dikkate alınması gereken bir başka husus ise Mangset’in de altını çizdiği gibi desteğin dağıtılmasının refah ve sermaye kriterlerine göre değil, sadece ve sadece sanatsal kriterlere göre yapılmasıdır.¹⁹⁸

Bütün bunlara ek olarak özerk sanat konseyinin merkezi hükümetten tahsis ettiği kamu parasını, kültür - sanat alanındaki yeni oyunculara/ kişilere/ kurumlara eşit şekilde açması ve dağıtması gerekliliğinden bahsetmek gerekmektedir. Türkiye’de böyle bir konsey oluşturulması durumunda kamu parası dağıtılırken sektörde üretimine yeni başlayacak olan girişimciler dışlanmamalı, kültür - sanat alanına giren yeni aktörler de kendilerini - geleneksel ve köklü kuruluşlar kadar olmasa da- güvende hissedebilmelidirler.

Altı çizilmesi gereken bir diğer nokta da özerk bir sanat konseyinin kurulması durumunda başvuru süreçlerinin yarattığı ayrımcılığı ortadan kaldırılması ve kolay bir prosedür benimsenmesi gerekliliğidir. Özerk sanat konseyi yeni girişimleri ve küçük ölçekli işletmeleri dikkate alarak bürokrasiyi arttıracak herhangi bir yöntem benimsemekten kaçınmalı, basitleştirilmiş idari prosedürler uygulamaya koymalıdır.

Özerklik yaklaşımının en önemli kriteri olan netlik ve ulaşılabilirlik Türkiye’de de bir konseyin kurulması durumunda yerini aynı şekilde muhafaza

---

¹⁹⁸ A.g.e., s.11.

etmelidir. Kısaca konseyin kültür politikaları, bu politikalara bağılı olarak belirledikleri stratejik çerçeveler ve hedeflerini gerçekleştirmek adına geliştirdikleri programlar net ve kişilerin/kuruluşların ulaşımına açık olmalıdır.

Bu sonuç bölümünde son olarak değineceğimiz konu şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkesidir. Türkiye’de kurulacak bir özerk yapıda özellikle dikkat edilmesi gereken nokta devlet sübvansiyonunun yandaşçılık, kayırmacılık gibi kavramlar etrafında dönmemesi için şeffaflık ilkesi benimsenmesidir. Arzu eden tüm kişi ya da kuruluşların, konseyin yaptığı her türlü harcamadan, sübvansiyon sağladığı en küçük kuruma kadar bilgi alabilecekleri bir sistem oluşturulmalıdır. Kimi başvurulara neden destek verildiği ya da verilmediği sorgulanabilmeli, yıllık değerlendirmeler yapılmalı ve bu değerlendirmeler sonucunda elde edilen bilgiler kamuyla paylaşılmalı, ilgili kişilerin ve kurumların istediği zaman bilgi edinme hakkı bulunmalıdır.

Son söz olarak özerklik yaklaşımının güçlü yanlarının altının çizildiği, sanat konseylerine ilişkin eleştirilerin yer aldığı ve Türkiye’de özerk bir yapı, bir sanat konseyi kurulması durumunda nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunun değerlendirildiği sonuç bölümüyle bu tez çalışması tamamlanmıştır. Özerklik yaklaşımının nasıl işlediğini, bu yaklaşımın nasıl bir sistem doğurduğunu, özerk bir sanat konseyinin hangi ilkeler doğrultusunda varlığını sürdürdüğünü/sürdürebileceğini ortaya koymaya çalışan bu tez Türkiye’de özerk bir sanat konseyi kurulması halinde dikkat edilecek hususlara ilişkin önerilerde bulunarak Kültür Yönetimi literatürüne mütevazı bir katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

KAYNAKÇA

Ada, Serhan, yay.haz. *Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikası Raporu*.

İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.

Agencies and Public Bodies Team Cabinet Office. *Public Bodies 2006*. Mart 2006. 26 Kasım 2012.

http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20060213205517/http://civilservice.gov.uk/documents/pdf/public_bodies/publicbodies2006.pdf.

Aça, Fatih. *Türkiye'nin heykelle imtihanı*. 3 Nisan 2009. 25 Kasım 2012.

<http://www.ntvmsnbc.com/id/24953327/>

Aktemur, Dinçer. *İnsanlık anıtı' artık yok*. 14 Haziran 2011. 25 Kasım 2012.

<http://gundem.milliyet.com.tr/-insanlik-aniti-artik-yok/gundem/gundemdetay/14.06.2011/1402439/default.htm>.

Aksoy, Asu. ve Zeynep Enil. *Kültür Ekonomisi Envanteri 2010*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.

Arts Council England. Web Sitesi: 25 Kasım 2012.

<http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/history-arts-council/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/how-we-are-run/national-council/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/what-we-do/supporting-artforms/combined-arts/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/what-we-do/supporting-artforms/literature/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/what-we-do/supporting-artforms/theatre/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/national-portfolio-funding-programme/how-we-made-our-decision/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/strategic-funding/grant-programmes/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/who-we-are/how-we-are-run/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/strategic-funding/commissioned-grants/>

<http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/strategic-funding/general-strategic-grants/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/funding/strategic-funding/thespace/>.

<http://www.artscouncil.org.uk/funding/our-investment/funding-programmes/renaissance/>

Arts Council England. *Achieving Great Art for Everyone*. Kasım 2010. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/achieving_great_art_for_everyone.pdf.

Arts Council England. Annual Review 2010/11. 26 Nisan 2012. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/ACEannual_review201011_Accessible_PDF.pdf.

---. *Annual Review 2010: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2009/10*. 22 Temmuz 2010. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/AC_annual_review_a4_online_final.pdf.

---. *Annual Review 2009: Arts Council England grant-in-aid and Lottery annual report and accounts 2008/09*. 16 Temmuz 2009. 27 Kasım 2012.

<http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/downloads/annualreview2009.pdf>

---. *Annual Review 2008*. 4 Ağustos 2008. 27 Kasım 2012.

<http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/review08.pdf>.

---. *Annual Review 2007*. 16 Kasım 2007. 27 Kasım 2012.

<http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/downloads/areviewent.pdf>.

---. *The Arts Council Plan 2011- 2015*. 1 Kasım 2011. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/Arts_Council_Plan_2011-15.pdf.

---. *Business models in the visual arts: an investigation of organisational business models for the Turning Point Network and Arts Council England*. Yay. haz. Susan J.Royce. 2 Şubat 2011. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/Final_business_models.pdf

---. *Grants for the arts How to Apply*. 2010. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/Gfta_how_to_apply.pdf

---. *Great Art for Everyone 2008-2011*. 15 Eylül 2008. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/publication_archive/great-art-for-everyone-2008-2011/.

---. *National portfolio key facts and figures*. Word Belgesi. 27 Kasım 2012.

<http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/national-portfolio-funding-programme/national-portfolio-facts-and-figures/>.

---. *National portfolio funding by artform and value*. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/npo_by_artform_and_value_pie_charts_290311.pdf.

---. *National portfolio funding by region and value*. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/npo_by_region_and_value_pie_charts_290311.pdf.

Arts Council England. News & press: *Arts Council Chair calls for defence of the arms-length principle*. 13 Kasım 2009. 27 Kasım 2012.

<http://press.artscouncil.org.uk/content/detail.aspx?ReleaseID=906&NewsAreaId=2>.

---. News & press: *Arts Council responds to 29.6 percent spending cut*. 20

Ekim 2010. 27 Kasım 2012. <http://www.artscouncil.org.uk/news/arts-council-news/arts-council-responds-296-cent-funding-cut/>.

---. News & press: *Dame Liz Forgan's term as Chair, Arts Council England to end in January 2013*. 23 Mart 2012. 27 Kasım 2012.

<http://www.artscouncil.org.uk/news/arts-council-news/dame-liz-forgans-term-chair-arts-council-england-e/>

Arts Council England. *Regularly funded organisations: key data from the 2007/08 annual submission*. Nisan 2010. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/rfos_key_data_0708.pdf

---. *Regularly funded organisations: key data from the 2008/09 annual submission*. Nisan 2010. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/regularly_funded_organisations_2008-09_key_data.pdf.

---. *Regularly funded organisations: key data from the 2009/10 annual submission*. Ocak 2011. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/final_annual_submission2011.pdf.

---. *Regularly funded organisations: key data from the 2010/11 annual submission*. Aralık 2011. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/Final_RFO_annual_submission_amendedApril23.pdf.

---. *Regularly funded organisations statistics for 2007/08. Combined arts 2007/08. Dance 2007/08. Literature 2007/08. Music 2007/08. Not art form specific 2007/08. Theatre 2007/08. Visual arts 2007/08*. Excel Tabloları. 27 Kasım 2012. [http://www.artscouncil.org.uk/funding/past-funding-](http://www.artscouncil.org.uk/funding/past-funding-programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200708-annual-submission/)

[programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200708-annual-submission/](http://www.artscouncil.org.uk/funding/past-funding-programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200708-annual-submission/)

---. *Regularly funded organisations statistics for 2008/09*. Excel Tablosu. 27 Kasım 2012. <http://www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200809-annual-submission/>.

---. *Regularly funded organisations statistics for 2009/10*. Excel Tablosu. 27 Kasım 2012. <http://www.artscouncil.org.uk/funding/past-funding-programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200910-annual-submission/>.

---. *Regularly funded organisations statistics for 2010/11*. Excel Tablosu. 27 Kasım 2012. <http://www.artscouncil.org.uk/funding/past-funding-programmes/regular-funding-for-organisations/outcomes-and-evaluations/key-data-from-the-200910-annual-submission/>.

---. *The relationship between Arts Council England and its regularly funded organisation*. Şubat 2010. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/Arts_Council_England_Relations_hips.pdf.

---. *Structure Chart 2010*. 25 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/transparency/2010-10-20_OrgChart_without_names_0507.pdf.

---. *Organisation Review: Final operating model and organisation structure*. 30 Ekim 2012. 27 Kasım 2012.

http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/pdf/Organisation_Review_presentation_final.pdf.

Arts Council of Finland. Web Sitesi. 27 Kasım 2012.

<http://www.taiteenkeskustoimikunta.fi/en/web/tkt/about-us>

Bahran, Gülseba. *Özerk Kurumlar Hakkında Rapor*. 24 Ocak 2013.

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/elek/elekicerik/36OzerkKurRap.pdf>.

Belfiore, Eleonora. ve Oliver Bennett. *The Social Impact of the Arts: An Intellectual History*. Chippenham ve Eastbourne: Palgrave Macmillan, 2008.

Blair, Tony. *Full text: Tony Blair's speech on compensation culture*. 26 Mayıs 2005. 20 Kasım 2012.

<http://www.guardian.co.uk/politics/2005/may/26/speeches.media>.

Brown, Mark. *Arts organisations encouraged to rely on private money instead of subsidies*. 4 Temmuz 2011. 20 Kasım 2012.

<http://www.guardian.co.uk/culture/2011/jul/04/jeremy-hunt-arts-private-money>.

The Budapest Observatory. *Arm's Length Financing in Culture: Why? Why not?* 2001. 20 Kasım 2012. <http://www.budobs.org/public-grants/public-grants/grant-paper-2001.html>.

---. *Why Not, Indeed?* 2002. 20 Kasım 2012. <http://www.budobs.org/public-grants/public-grants/grant-paper-2002.html>.

Chait, Jonathan. *'Hide/Seek' And The Problem With Funding Controversial Art*. 10 Şubat 2011. 25 Kasım 2012. <http://www.tnr.com/blog/jonathan-chait/83259/hideseek-and-the-problem-funding-controversial-art#>.

Chartrand, Harry Hillman. ve Claire McCaughey. *The arm's length principle and the arts: an international perspective: past, present and future*. Yay. haz. M.C. Cummings Jr ve J. Mark Davidson Schuster. American Council for the Arts, 1989. 25 Kasım 2012.

[http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm#ALTERNATIVE MODES OF PUBLIC SUPPORTTIVE MODES OF PUBLIC SUPPORT.](http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm#ALTERNATIVE%20MODES%20OF%20PUBLIC%20SUPPORT)

Council of Europe/ERICarts. *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe 12th edition 2011, Country Profile: United Kingdom*. Yay.haz. Rod FISHER ve Carla FIGUEIRA. Nisan 2011.25 Kasım 2012.

http://www.culturalpolicies.net/down/unitedkingdom_042011.pdf.

---. *Country Profile Canada*. Kasım 2008. 25 Kasım 2012.

<http://www.culturalpolicies.net/web/canada.php?aid=23>.

---. *Country Profile Finland*. Haziran 2011. 25 Kasım 2012.

[http://www.culturalpolicies.net/web/finland.php?aid=.](http://www.culturalpolicies.net/web/finland.php?aid=)

---. *Country Profile France*. Aralık 2007. 25 Kasım 2012.

<http://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=1&cid=1170&lid=en&curl=33>.

---. *Country Profile Sweden*. Kasım 2012. 25 Kasım 2012.

<http://www.culturalpolicies.net/web/sweden.php?aid=21>.

---. *Country Profile Switzerland*. Ocak 2012. 25 Kasım 2012.

<http://www.culturalpolicies.net/web/switzerland.php?aid=21>.

---. *Country Profile Spain*. Kasım 2011. 25 Kasım 2012.

<http://www.culturalpolicies.net/web/spain.php?aid=21>

Cwi, David. *Public Support Of The Arts: Three Arguments Examined*. Journal Of Cultural Economics 4: 2. (1980): 25 Kasım 2012.

<http://www.springerlink.com/content/wl1x227880578413/>.

Çuhadar, Bahar. *Tiyatroya özelleştirme değil özerklik gerek*. 30 Nisan 2012. 25 Kasım 2012.

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1086446&CategoryID=82>.

Department of Culture, Media, Sport. Web sitesi. 26 Kasım 2012.

http://www.culture.gov.uk/about_us/default.aspx.

---. 26 Kasım 2012.

http://www.culture.gov.uk/about_us/our_sponsored_bodies/963.aspx.

---. *Lottery Grants Search*. 26 Kasım 2012. <http://www.lottery.culture.gov.uk/>.

---. *National Lottery, Distribution*. 26 Kasım 2012

http://www.culture.gov.uk/what_we_do/national_lottery/3393.aspx.

Department of Culture, Media, Sport. *Business Plan 2011-2015*. Mayıs

2011. 26 Kasım 2012. [http://www.culture.gov.uk/images/publications/DCMS-](http://www.culture.gov.uk/images/publications/DCMS-Business-Plan-2011-2015.pdf)

[Business-Plan-2011-2015.pdf](http://www.culture.gov.uk/images/publications/DCMS-Business-Plan-2011-2015.pdf).

---. *Annual Report and Accounts 2010-11*. Temmuz 2011. 26 Kasım 2012.

http://www.culture.gov.uk/images/publications/Annual_Report_and_Accounts_2010_11.pdf.

---. *DCMS Public Bodies Directory 2010*. Aralık 2010. 26 Kasım 2012.

<http://www.culture.gov.uk/images/publications/DCMSPublicBodies2010.pdf>.

---. *DCMS Public Bodies Directory 2009*. Ekim 2009. 26 Kasım 2012.

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/images/publications/2009DCMSPublicBodiesDirectory.pdf>.

---. *DCMS Public Bodies Directory 2008*. Ocak 2009. 26 Kasım 2012.

http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/images/publications/DCMS_Public_Bodies_Directory_2008.pdf.

---. *DCMS Public Bodies Directory 2007*. Mayıs 2007. 26 Kasım 2012.

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/images/publications/DCMSPublicBodiesDirectory20072.pdf>.

---. Press release. *Our contribution towards reducing the Government deficit*.

24 Mayıs 2010. 26 Kasım 2012.

http://www.culture.gov.uk/news/news_stories/7081.aspx.

---. Press release. *Improving efficiency and transparency: DCMS cuts quangos*. 14 Ekim 2010. 26 Kasım 2012.

http://www.culture.gov.uk/news/media_releases/7485.aspx.

---. Press release. *Jeremy Hunt announces action plan to boost philanthropy*. Aralık 2010. 26 Kasım 2012.

http://www.culture.gov.uk/news/news_stories/7640.aspx.

---. *Spending Review settlement*. 21 Ekim 2010.

http://www.culture.gov.uk/news/ministers_speeches/7508.aspx, 27 Kasım 2012.

Dowling, Siobhán. *European arts cuts: Dutch dance loses out as Netherlands slashes funding*. 2 Ağustos 2012. 17 Ekim 2012.

<http://www.guardian.co.uk/culture/2012/aug/02/european-arts-cuts-dutch-dance?INTCMP=SRCH>.

The Economist. *Government funding for the arts: Up in flames*. 26 Nisan 2012. 17 Ekim 2012.

<http://www.economist.com/blogs/prospero/2012/04/government-funding-arts>.

European Commission. *Cultural and Creative Industries*. 26 Kasım 2012.

http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/cultural-and-creative-industries_en.htm.

-----."Delineating the cultural & creative sector." *The economy of culture in Europe*. Directorate General for Education and Culture, Ekim 2006. 17 Ekim 2012. http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc885_en.pdf.

-----. *Promoting cultural and creative sectors for growth and jobs in the EU*. Brussels: Eylül 2012. 26 Kasım 2012. <http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/documents/communication-sept2012.pdf>.

Frey, Bruno S., "Public Support." *A Handbook of Cultural Economics*.

Yay.haz. Ruth Towse. Cheltenham ve Northampton: Edward Elgar Publishing, 2011.

Fullerton, Don. *On Justifications For Public Support Of The Arts*. Journal of Cultural Economics 15:2 (1991): 25 Kasım 2012.

<http://individual.utoronto.ca/diep/c/fullerton.pdf>,

Görgülü, Güventürk. *Tiyatroda içerikten ve seyirciden başka her şey tartışılıyor*. 04 Mayıs 2012. 25 Kasım 2012.

<http://www.habervesaire.com/news/tyatroda-icerikten-ve-seyirciden-baska-her-sey-tartisiliyor-2314.html>.

Hamersveld, Ineke van, yay.haz. *Cultural Policy in the Netherlands*. İngilizce Çev. Cecilia Willems. The Hague: Ministry of Education, Culture and Science; Amsterdam: Boekmanstudies, 2009.

Heilbrun, James. ve Charles M. Gray. *The Economics of Arts and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, İkinci Baskı, 2004.

Higgins, Charlotte. *Arts world braced for 'hurricane' as recession hits*. 14 Mart 2009. 6 Kasım 2012.

<http://www.guardian.co.uk/culture/2009/mar/14/recession-arts-funding-cuts>.

----- *What did Jeremy Hunt achieve for the arts and culture?* 4 Eylül 2012. 6 Kasım 2012.

<http://www.guardian.co.uk/culture/charlottehigginsblog/2012/sep/04/jeremy-hunt-arts-legacy>.

----- *Liz Forgan departure from Arts Council met with dismay*. 23 Mart 2012, 6 Kasım 2012. <http://www.guardian.co.uk/culture/2012/mar/23/arts-policy>.

----- ve Mark Brown. *Arts Council funding: a day of mixed fortunes as cuts are announced*. 30 Mart 2011. 6 Kasım 2012.

<http://www.guardian.co.uk/culture/2011/mar/30/arts-council-funding-cuts>.

Hoock, Holger. "Reforming culture: national art institutions in the age of reform." *Rethinking the Age of Reform: Britain 1780–1850*. Yay.haz. Arthur Burns ve Joanna Innes. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

House of Commons Culture, Media and Sport Committee. *Funding of the arts and heritage Third Report of Session 2010–11*. Mart 2011. 26 Kasım 2012.

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/cmcumeds/464/464i.pdf>.

Hughson, John. ve David Inglis. *Creative industries' and the arts in Britain: Towards a third way' in cultural policy?* International Journal of Cultural Policy 7:3 (2001): 25 Kasım 2012.

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10286630109358156>.

IFACCA, International Federation of Arts Councils and Culture Agencies. Web Sitesi. 25 Kasım 2012. <http://www.ifacca.org/background/>.

İKSV, İstanbul'da Kamusal Alanda Sanat Uygulamaları İçin Öneriler. Temmuz 2011. 24 Ocak 2013. http://www.iksv.org/tr/hakkimizda/kultur_politikalari#3

Klamer, Arjo., Lyudmilla Petrova., Anna Mignosa. *Financing the Arts And Culture in the European Union*. Policy Department Structural and Cohesion Policies Culture and Education; Brussels: European Parliament, 2006.

Katunarić, Vjeranka. "Global Perceptions of Cultural Policy." *Symposium Proceedings Cultural Policy in the West II*. Western States Arts Federation (2000). 25 Kasım 2012.

http://www.westaf.org/assets/pdf/cult_pol_inthewest_ii_proceedings2000.pdf.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu*. 24 Ocak 2013. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14234/kultur-yatirimlari-ve-girisimlerini-tesvik-kanunu.html>.

---. *Sinema Filmlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik*. 24 Ocak 2013.

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14498/sinema-filmlerinin-desteklenmesi-hakkinda-yonetmelik.html>.

---. *Özel Tiyatrolara Devlet Desteği Yönetmeliği*. 24 Ocak 2013.

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14944/ozel-tiyatrolara-devlet-destegi-yonetmeligi.html>.

Madden, Christopher, yay.haz. *The Independence of Government Arts Funding: A Review*., D'Art Topics in Arts Policy, No. 9. Sydney: International Federation of Arts Councils and Culture Agencies, 2009.

Mangset, Per. *The arm's length principle and the art funding system: a comparative approach*. 2009.

http://scholar.google.com.tr/scholar_url?hl=tr&q=http://iccpr2008.yeditepe.edu.tr/papers/Mangset_Per.doc&sa=X&scisig=AAGBfm13pA3DGvfiQqYqEmYF44C9AzL7Vg&oi=scholarr&ei=bLGXUJyXLMmB4gTTsYDABw&ved=0CC4QgAMoADAA

Matarasso, François. ve Charles Landry. *Balancing act : twenty-one strategic dilemmas in cultural policy*. Belgium: Council of Europe Publishing, 1999.

Mirza, Munira. *The Politics of Culture: A Case for Universalism* Chippenham ve Eastbourne: Palgrave Macmillan, 2012.

Mucică, Delia. *Cultural Legislation: Why? How? What?* Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003.

----- . *Relevance, utility and use of (quasi-)arm's length financing mechanisms for culture in SEE*. No:4, 2005. 25 Kasım 2012.

http://www.policiesforculture.org/insight/insight4_mucica.html.

Mundy, Simon. *Cultural policy: A short guide*. Germany: Council of Europe Publishing, 2000.

Museums, Libraries and Archives Council, *MLA responsibilities to transfer on 1 October*. 23 Mart 2011. 27 Kasım 2012.

http://www.mla.gov.uk/news_and_views/press_releases/2011/trans_update_march.

Oxley, Mark Rice-, Paul Torpey ve Sean Clarke. *Culture cuts: where austerity measures are curtailing the arts – map*. 3 Ağustos 2012. 17 Ekim 2012.

<http://www.guardian.co.uk/culture/interactive/2012/aug/03/europe-arts-cuts-culture-austerity>.

Quinn, Ruth - Blandina M. *Distance or intimacy?—The arm's length principle, the British government and the arts council of Great Britain*. *International Journal of Cultural Policy*, 4:1 (1997): 25 Kasım 2012

<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10286639709358066>.

Resmi Gazete. *Avrupa Birliği Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname*. 24 Ocak 2013. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110817-1.htm>.

Siyah Bant. Web Sitesi. *Sanstür Tartışması Sergiyi Kaldırttı*. 4 Şubat 2012. 25 Kasım 2012. <http://www.siyahbant.org/?p=435>.

-----. *İçişleri Bakanı 'ndan Yeni Terör Tarifleri*. 25 Ocak 2012. 25 Kasım 2012. <http://www.siyahbant.org/?p=393>.

Swedish Arts Council. Web Sitesi. 26 Kasım 2012. <http://www.kulturradet.se/en/In-English/>

Şanlısoy, Selim ve Abdülvahap Özcan. *Türkiye 'de Bağımsız Düzenleyici Kurumların Bağımsızlığı, Siyasa*,2:3-4, 2006. 24 Ocak 2013. <http://www.econturk.org/sanlisoy2.pdf>.

UK Parliament,Culture,Media and Sport Committee. Web Sitesi. 25 Kasım 2012. <http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/culture-media-and-sport-committee/>.

Üstel, Fusun “Kültür Politikaları ve Kültürel Haklar.” *Yerel Kültür Politikaları İçin Stratejiler Çanakkale*, İstanbul: Anadolu Kültür, 2008. 25 Kasım 2012. http://kpy.bilgi.edu.tr/site_media/files/canakkale_subat09.pdf

Vestheim, Geir. *The Autonomy of Culture and the Arts – from the Early Bourgeois Era to Late Modern «Runaway World»*, ICCPR2008 International Conference on Cultural Policy Research, 2008.

Weingärtner, Jörn. *The Arts as a Weapon of War Britain and the Shaping of National Morale in the Second World War*. Londra ve New York: Tauris Academic Studies, 2006.

Wintour, Patrick. *Philanthropy plan took Jeremy Hunt by surprise, says National Theatre boss*, 9 Nisan 2012. 17 Ekim 2012. <http://www.guardian.co.uk/society/2012/apr/09/philanthropy-jeremy-hunt-national-theatre>.

Wu, Chin-tao. *Kültürün zelleştirilmesi 1980'ler Sonrasında şirketlerin Sanata Mdahalesi*. ev. Esin Soğancılar. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

Zimmer, Annette. ve Stefan Toepler. *The Subsidized Muse: Government and the Arts in*

Western Europe and the United States. Journal of Cultural Economics 23:1-2 (1999): 25 Kasım 2012.

<http://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1007565515785>.

Zuidervaart, Lambert. *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture*. New York ve Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

EKLER

EK 1: Kùltür, Medya ve Spor Bakanlığı'na bağlı kurumlar

Kamu işletmeleri (public corporation)

- Channel Four Television Corporation
- Historic Royal Palaces
- Office of Communications (Ofcom)

Resmi yayın kuruluşları (public broadcasting authority)

- British Broadcasting Corporation (BBC)
- Sianel Pedwar Cymru (S4C) Welsh Fourth Channel Authority

Yürütme ajansı (executive agency):

- The Royal Parks Agency

Sınıflandırılmamış ve finansmanı hazine tarafından karşılanan kurum

- Churches Conservation Trust

Yarı bağımsız kamu kurumları (non departmental public bodies)

İcrai (executive)

- Arts Council England
- British Film Institute (BFI)
- British Library
- British Museum
- English Heritage (The Historic Buildings and
- Monuments Commission for England)
- Gambling Commission
- Geffrye Museum
- Horniman Public Museum and Public Park Trust
- Horserace Betting Levy Board

- Imperial War Museum
- National Gallery
- National Heritage Memorial Fund (inc Heritage Lottery Fund)
- National Lottery Commission
- National Maritime Museum
- National Museum of Science and Industry
- National Museums Liverpool
- National Portrait Gallery
- Natural History Museum
- Olympic Delivery Authority
- Olympic Lottery Distributor
- Public Lending Right
- Royal Armouries
- Sir John Soane's Museum
- Sport England
- Sports Grounds Safety Authority
- Tate Gallery
- UK Anti-Doping
- UK Sport
- Victoria and Albert Museum
- VisitBritain
- Wallace Collection

Danışman (advisory)

- Advisory Council on Libraries
- Reviewing Committee on the Export of Works of Art and Objects of Cultural Interest
- Theatres Trust
- Treasure Valuation Committee
- VisitEngland

Hakem (tribunal)

- Horserace Betting Levy Appeal Tribunal for England and Wales.

Tablo 3: Kùltür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın Kùltür - Sanat - Kùltürel Miras Alanlarıyla İlgili Olan Yürütücü Yarı Bağımsız Kamu Kurumlarına (Executive NDPB) Tahsis Ettiği Fonlar¹⁹⁹

NDPB	2009-2010	2008-2009	2007-2008	2006-2007	2005-2006
Art Council England	£451,964,000	£436,531,000	£422,610,000	£426,531,000	£408,678,000
British Library	£109,464,000	£106,947,000	£106,480,000	£102,639,000	£97,562,000
British Museum	£48,348,000	£50,943,000	£44,898,000	£42,929,000	£37,893,000
English Heritage (The Historic Buildings and Monuments Commission for England)	£131,072,000	£129,358,000	£136,636,000	£141,321,000	£129,136,000
Geffrye Museum	£1,791,000	£1,748,000	£1,956,000	£1,687,000	£1,431,000

¹⁹⁹ DCMS *Public Bodies Directory 2010*, DCMS *Public Bodies Directory 2009*, DCMS *Public Bodies Directory 2008*, DCMS *Public Bodies Directory 2007* ve Agencies and Public Bodies Team Cabinet Office *Public Bodies 2006* raporları "Govt Funding" verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Horniman Public Museum and Public Park Trust	£4,566,000	£4,757,000	£4,350,000	£3,932,000	£3,682,000
Imperial War Museum	£24,163,000	£23,888,000	£22,177,000	£20,613,000	£18,541,000
Museum of Science and Industry in Manchester	£4,987,000	£4,788,000	£4,171,000	£4,134,000	£3,870,000
Museums, Libraries and Archives Council	£4,015,000	£16,271,000	£14,743,000	£51,981,000	£48,686,000
National Gallery	£27,287,000	£26,369,000	£25,597,000	£4,134,000	£22,131,000
National Heritage Memorial Fund	£20,000,000	£10,000,000	£10,002,000	£5,002,000	£5,537,000
National Maritime Museum	£19,240,000	£19,570,000	£18,491,000	£17,008,000	£15,236,000
National Museum of Science and Industry	£40,608,000	£39,158,000	£38,484,000	£35,697,000	£34,093,000
National Museums Liverpool	£23,463,000	£22,488,000	£22,326,000	£21,203,000	£18,155,000
National Portrait Gallery	£7,744,000	£7,693,000	£7,038,000	£6,977,000	£6,448,000

Natural History Museum	£51,186,000	£52,887,000	£45,165,000	£43,150,000	£43,804,000
Public Lending Right	£7,582,000	£7,388,888	£7,488,000	£7,681,000	£7,471,000
Royal Armouries	£8,474,000	£8,264,000	£8,917,000	£7,814,000	£7,369,000
Sir John Soane's Museum	£1,181,000	£1,339,000	£1,339,000	£1,115,000	£1,091,000
Tate	£55,987,000	£61,385,000	£45,929,000	£33,974,000	£31,799,000
UK Film Council	£37,034,000	£30,064,000	£25,110,000	£25,300,000	£23,110,000
Victoria and Albert Museum	£44,761,000	£44,860,000	£42,262,000	£39,612,000	£38,223,000
Wallace Collection	£4,301,000	£4,228,000	£4,156,000	£3,528,000	£2,740,000